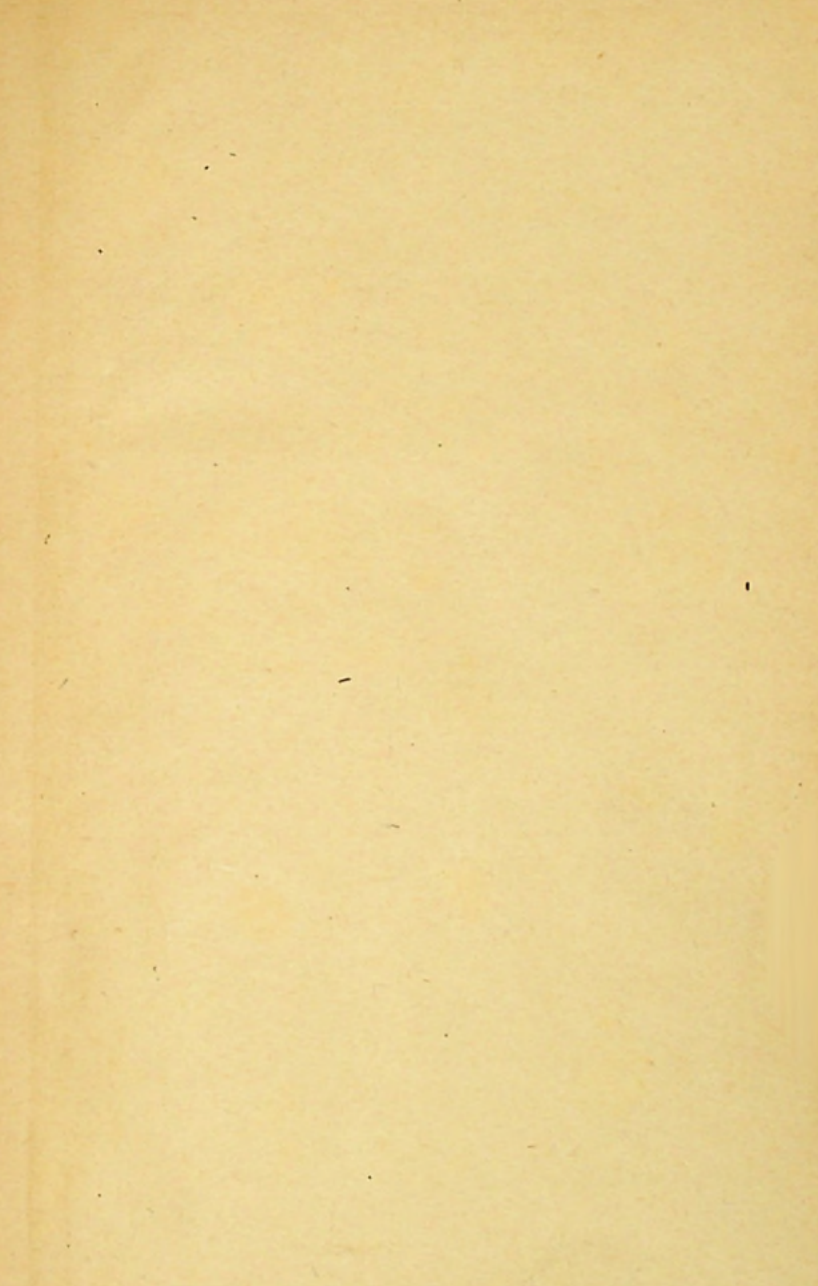

33

Novi Sad.
Vojv. Muzej

М.Б. 98

Друго издање

Споменица

Државно издање

100.000 примерака

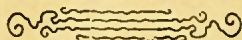
примерака 100.000

Споменица

о стогодишњици српског устанка

под Карађорђејем

Приредило Професорско Друштво

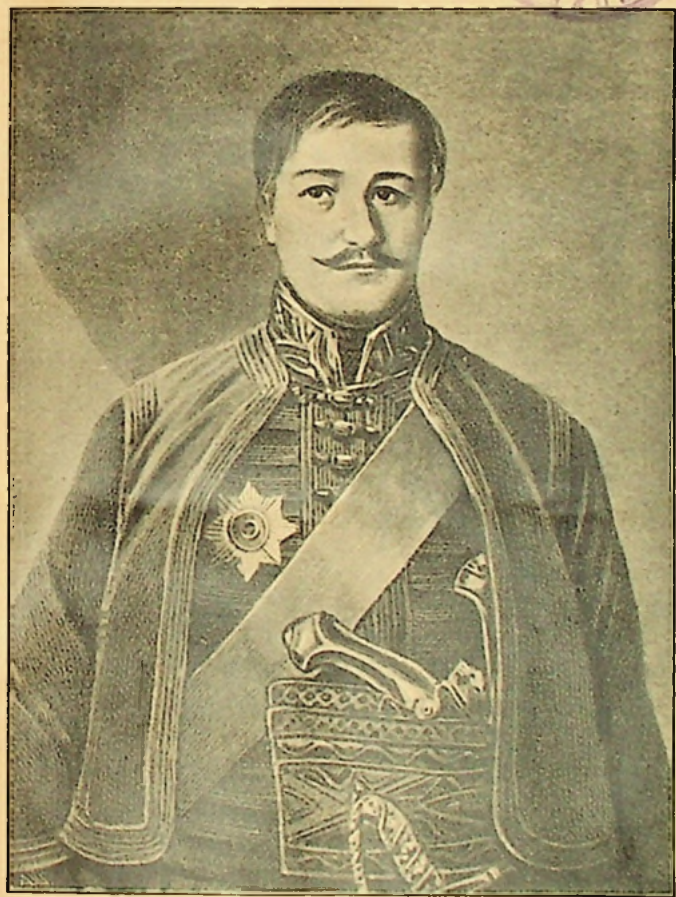

Београд

Штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије

1904.

БОРЪЕ ПЕТРОВИЧЪ, КАРАБОРЪЕ

1752—1817

ЊЕГОВО ВЕЛИЧАНСТВО КРАЉ СРБИЈЕ ПЕТАР I.
РОЂЕН 1844 ГОДИНЕ

Ъ. КРАЉ. ВИСОЧАСТВО ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИК БОРЪЕ
РОЪЕН 1887 ГОДИНЕ

ФИЛИП ВИШЪИЪ

1767—1834

ВУК СТЕФ. КАРАЏИЋ

1787 - 1864

ПРЕДГОВОР

Позвано од стране Државног Одбора да учествује у прослави стогодишњице српског устанка под Карађорђеом, Професорско Друштво сматрало је да ће у овој прилици најбоље одговорити свом задатку, ако среди једну књигу народних песама о догађајима и личностима из првог устанка, која би у првом реду била намењена школској омладини.

Ту мисао прихватио је Државни Одбор, Министарство Просвете примило је на се издање, а Професорско Друштво поверило је нама редакцију Споменнице, која је у првом реду намењена ученицима народних школа, а потом и народу у опште.

Због ове њене намене, у Споменицу нису унесене све песме о првом устанку, него само оне што и по замисли и по обради носе на себи чисто обележје народног песништва, и које се одликују што тачнијим излагањем историјских догађаја и што бољим описом земљишта, на коме се ови дешавају.

За основ овој збирци народних песама узете су песме из збирке Вука Ст. Караџића, па су овима додате неколике раније штампане и две још необјављене. Из Вукове збирке узете су песме под бр. 2-7, 10-12 и 14-18. Песма под бр. 1 штампана је у збирци Косте Х. Ристића (Београд, 1873). У њој се осећа нешто трага од уметничког утицаја, али је у Споменицу унесена због лепе идеје у њој и што згодно служи за увод осталима. Песма 11 узета је из календара „Драгачевца“ (Београд, 1874), а 13 из књиге Тодора Влајића „Српски Венац“. Досад нештам-

пане песме јесу оне под бр. 8 и 9. Оне су узете из збирке Вука Врчевића, која се чува у Срп. Краљ. Академији.

Све ове песме нису просто прештампане. Из обзира према намени Споменнице, у њима су учињене извесне измене у правопису, у писарским знацима, и у замени речи, за које посвећени читаоци знају које су. Да би пак читаоци, мали и велики, боље упознали и главне личности оног доба и место њихова рада, и да се не би мучили нагађајући значење мало познатих речи, песмама је додат један речник знатнијих лица, места и мало познатих речи.

У споменицу је увесено и неколико слика.

Прва је Врховнога Војда Карађорђа, покретача и главног јунака у оној тешкој и љутој борби од пре сто година, из које је, настављено у другом устанку, поникла данашња слободна Србија; друга је Карађорђева унука, Краља Петра I, који је данас носилац идеје прокламоване 1804 године; трећа је праунука Врховнога Војда, Престолонаследника Ђорђа, на кога полажу наде и отац и српски народ, да оствари жељу бораца палих у устанцима. Али дела јунака из првог устанка српског под Карађорђејем, чију славну успомену освежавамо данашњом светковином, нико није очувао лепше од народне песме, коју су гуслари проносили широм Српства. Зато је представник њихов, слени Филип Вишњић, чијих песама има у овој Споменици, и које су међу свима најлепше, заслужио да га се сети српски народ, да се сети и њега и Вука Ст. Караџића, који је знао прикупити и потомству сачувати лепе умотворине, па зато прилажемо и њихове слике.

Издање Споменнице спрењено је на брзу руку. Ми смо за њ учинили колико смо могли.

Јов. Н. Томић
Мих. Ј. Ђорђевић
М. К. Драгутиновић

НАРОДНЕ ПЕСМЕ
О СРПСКОМ УСТАНКУ
ПОД КАРАЂОРЂЕМ

Дјевојка снила свето васкрсење

Сан успила лијена дјевојка
Гдје освиће свето васкрсење,
Васкрсење и наше спасење:
Гдје се небо равно проломило,
Силазили са неба анђели, 5
Са звјездама коло ухватили,
И анђелским гласом зацјевали:
„Настаде нам свето васкрсење,
А људскијем душама спасење“.

Па устаде лијена дјевојка, 10
Од кадиве рухо облачила,
Па полази храму божијему;
Питала је остарјела мајка:
„Шћери моја, што си полудјела,
Што си јутрос рано уранила 15
И обукла рухо од кадиве?“

Говорила лијена дјевојка:
„Мајко моја, моја душо драга,
Ја сам понас чудан сан успила;
Гдје освиће свето васкрсење, 20
Силазили са неба анђели,
Са звијездам' коло ухватили
И анђелским гласом зацјевали:
„Настаде нам свето васкрсење,

- „И људскијем душама спасење!“ 25
 На сам пошла божијему храму
 Да се молим Богу јединоме,
 Да се молим за спасење душе“.
- На одлази лијена дјевојка
 На одлази светој мајци цркви, 30
 Ал’ пред црквом господа ришћанска,
 Сакупљена мудар збор вјећаху:
 Да устају на дахије љуте;
 А понови узели крстове,
 Око цркве чине литаније, 35
 А у славу Бога јединога.
- Кад је чула лијена дјевојка,
 Кад је чула шта в’јећају људи,
 Сијерно се је њима поклонила,
 На је млада тихо говорила: 40
- „Простите ми, господо ришћанска,
 Зазор ми је у вас погледати,
 А како ли с вама беседити;
 Ја сам понас чудан сам уснила
 Ће настаје свето васкресење, 45
 А грешнијем људима спасење;
 На сам пошла овом светом храму,
 Да се молим за спасење душе.
- Почујте ме, господо ришћанска,
 Добро ће нам бити, ако Бог да 50
 И Срби ће Турке побједити!“
- Кад то чула господа ришћанска
 Дјевојци су младој говорила:
 „Благо теби лијена дјевојко,
 Кад нам каза што срцем желимо; 55
 Благо мајци која те родила,
 Благо оној коме будеш љуба!“

2

Почетак буне против дахија
1804

Боже мили! Чуда великога!
 Кад се наше по земљи Србији,
 По Србији земљи да преврне
 И да друга постане судија,
 Ту кнезови нису ради кавзи, 5
Нит' су ради Турци изјелнице,
Ал' је рада сиротиња раја,
 Која глоба давати не може,
 Ни трипти турскога зулума;
 И ради су бојји угодници, 10
 Јер је крива из земље проврела,
 Земан дошб, ваља војевати,
 За крет часни крвцу прољевати,
 Сваки своје да покаје старе.
 Небом свеци еташе војевати 15
 И прилике различне метати
 Виш' Србије по небу ведроме;
 'Ваку прву прилику вргоше:
 Од Трицуна до Светога Ђурђа
 Сваку ноћцу мјесец се ваташе, 20
 Да се Србљи на оружје дижу,
 Ал' се Србљи дигнут' не смједоше.
 Другу свеци вргоше прилику:
 Од Ђурђева до Дмитрова дана
 Све барјаци крвави идоше 25
 Виш' Србије по небу ведроме,
 Да се Србљи на оружје дижу,
 Ал' се Србљи дигнут' не смједоше.
 Трећу свеци вргоше прилику:
 Гром загрми на Светога Саву 30

- Усред зиме, кад му време није,
 Сину муња на Часне Вериге,
 Потресе се земља од истока,
 Да се Србљи на оружје дижу,
 Ал' се Србљи дигнут' не смједоше. 35
- А четврту вргоше прилику:
 Виш' Србије на небу ведроме
 Увати се сунце у прољеће,
 У прољеће на Светог Тринуна,
 Један данак три пута се вата, 40
 А три пута игра на истоку.
 То гледају Турци Биограци,
 И из града сви седам дахија:
 Агалија и Кучук-Алија,
 И два брата, два Фочића млада, 45
 Мемед-ага и с њиме Мус-ага,
 Мула Јусуф, велики дахија,
 Дервиш-ага градски таниција,
 Старац Фочо од стотине љета;
 Све седам се састало дахија 50
 Биограду на Стамбол-канији,
 Огрнули скерлетне бињише,
 Сузе роне, а прилике гледе:
 „Ала кардаш! Чуднијех прилика!
 Оно, јолдаш, но нас добро није.“ 55
 Па од јада сви седам дахија
 Начинише од стакла тенсију,
 Заграбише воде из Дунава,
 На Небојшу кулу изнесоме,
 Наврх куле вргоше тенсију, 60
 У тенсију зв'језде поваташе,
 Да гледају небеске прилике,
 Што ће њима бити до пошљетка.

- Око ње се састаше дахије,
 Над тепсијом лице огледаше; 65
 Кад дахије лице огледаше,
 Све дахије очима виђеше,
 Ни на једној глави не бијаше.
 Кад то виђе све седам дахија,
 Потегаше надал од челика, 70
 Те разбише од стакла тепсију,
 Бацаше је низ бијелу кулу,
 Низ бијелу кулу у Дунаво,
 Од тепсије нек' потрошка нема.
 Па од јада сви седам дахија 75
 Пошеташе брижни невесели
 Низ Небојшу кулу Јакшићеву,
 Одшеташе у каву велику,
 Пак сједоше по кави великој,
 Све сједоше један до другога, 80
 Старца Фочу вргли у зачеље,
 Бијела му брада до појаса,
 Пак повика све седам дахија:
 „Ћ нама брже, хоће и 'ванзи!
 Донесите књиге ницијеле, 85
 Те гледајте, што нам књиге кажу,
 Што ће нама бити до пошљетка.“
 Потекосе хоће и 'ванзи,
 Донесосе књиге ницијеле,
 Књиге гледе, грозне сузе роне, 90
 Дахијама овако говоре:
 „Турци, браћо, све седам дахија!
 'Вако нама ницијели кажу:
 Кад су 'наке бивале прилике
 Виш' Србије по небу ведроме, 95
 Еп' од онда пет стотин' година,

- „Тад’ је српско погинуло царство,
 Ми смо онда царство задобили,
 И два влашка цара погубили:
 Костантина на сред Цариграда 100
 Украј Шарца, украј воде ладне,
 И Лазара на пољу Косову;
 Милош уби за Лазу Мурата,
 Ал’ га добро Милош не дотуче,
 Већ све Мурат у животу бјеше, 105
 Док ми српско царство освојисмо,
 Онда себи везире дозива:
 „Турци браћо, лале и везири!
 „Ја уријех, вама добих царство,
 „Него ово мене послушајте, 110
 „Да вам царство дуговјечно буде.
 „Ви немојте раји горки бити,
 „Веће раји врло добри буд’те;
 „Нек је харач петнаест динара,
 „Нек је харач и тридест динара; 115
 „Не износ’те глоба ни пореза,
 „Не износ’те на рају биједа;
 „Не дирајте у њихове цркве,
 „Ни у закон, нити у поштење;
 „Не ћерајте освете на раји, 120
 „Што је мене Милош распорно,
 „То је срећа војничка доп’јела:
 „Не може се царство задобити,
 „На душеку све дуван пушећи;
 „Ви немојте рају разгонити 125
 „По шумама, да од вас зазире,
 „Него наз’те рају кб синове,
 „Тако ће вам дуго бити царство;
 „Ако л’ мене то не послушате,

- „Већ почнете зулум чинит' раји, 130
 „Ви ћет' онда изгубити царство“ —
 Цар умрије, а ми остадосмо,
 И ми нашег цара не слушасмо,
 Већ велики зулум подигосмо:
 Погазисмо њихово поштење, 135
 Свакојаке б'једе износисмо,
 И на рају глобе навалисмо,
 И гријоту Богу учинисмо.
 Сад су 'наке постале прилике,
 Сад ће нетко изгубити царство, 140
 Не бојте се краља ниједнога,
 Краљ на цара ударити неће,
 Нити може краљевство на царство,
 Јер је тако од Бога постало;
 Чувајте се раје сиротиње; 145
 Кад устане кука и мотива,
 Биће Турком по Медији мука,
 У Шаму ће каде проплакати,
 Јера ће их раја уцв'јелити.
 Турци браћо, све седам дахија! 150
 Тако наши иницијели кажу,
 Да ће ваше куће погорети,
 Ви, дахије, главе погубити;
 Из огњишта проић' ће вам трава,
 А мунаре понаст' научина, 155
 Ноће имат' ко језан учити;
 Буд су наши друми и калдрме,
 И куда су Турци пролазили
 И с коњскијем плочал' задирали,
 Из кална ће проникнути трава, 160
 Друмови ће пожељет' Турака,
 А Турака нигде бити неће.

- „Тако књиге ницијеле кажу.“
 Кад то чуше сви седам дахија,
 Све дахије ником поникоше, 165
 И преда се у земљу поглаше,
 С књигом не зна нико бесједити,
 Ни како ће књизи отказати.
 Старац Фочо подавно браду,
 Па је б’јелу са зубима гризе, 170
 Ни он не зна с књигом бесједити,
 Већ се и он томе послу чуди;
 Не пониче Фочић Мемед-ага,
 Не пониче, већ јунак покличе:
 „Дшпер море, хоће и ’ванзи! 175
 Мол’те Бога и језан учите
 Сваки данак, а све по пет пута,
 Не бри’те се нама дахијама:
 Док је нама здравља и намети,
 И док нам је београдског града, 180
 Ми смо кадри управити градом,
 Око града сиротињом рајом.
 Кад краљеви на нас војштит’ неће,
 Како ће нам раја досадити,
 Кад нас има у седам дахија, 185
 У свакога по магаза блага?
 Каква блага? Све мека дуката,
 А све пушта блага лежећега;
 У нас, браћо, четири дахије,
 Агаилије и Кучук-Алије, 190
 И у меле и Мула-Јусуфа,
 У свакога има пушта блага
 Небројена по двије магазе;
 Нас четири када устанемо,
 Устанемо на ноге лагане, 195

- „А магазе с благом отворимо,
 Просућемо рушине по каалдрми,
 На дукате покунити војеску;
 Нас четири велике дахије
 На четверо раздјелити војеску, 200
 На четверо кô четири брата,
 Поћи ћемо из нашега града
 Кроз нашије седамнаест нахија,
 Исјећ' ћемо све српске кнезове,
 Све кнезове, српске поглавице, 205
 И кметове што су за потребе,
 И попове српске учитеље,
 Само луду ђецу оставити,
 Луду ђецу од седам година,
 Так ће оно права бити раја, 210
 И добро ће Турке послужити.
 Док погубим кнеза Палалију
 Из лијена села Бегаљице,
 Он је наша, а ја сам субаша.
 Док погубим и Јована кнеза 215
 Из Ландова села маленога,
 Он је наша, а ја сам субаша.
 И Станоја кнеза из Зеока,
 Он је наша, а ја сам субаша.
 Док погубим Стеву Јаковљева 220
 Из Лијевча ги'језда хајдучкога,
 Он је наша, а ја сам субаша;
 И Јована кнеза из Кренице.
 Док погубим до два Чаранића
 Из Потока Б'јелог од Авале, 225
 Кој' су кадри на Врачар изићи,
 У Биоград Турке затворити,
 Они с' наше, а ја сам субаша.

- „Док погубиџ Црнога Ђорђија
 Из Тополе села поносита, 230
 Који с бечкиџ тргује ћесаром;
 Он је кадар сву џебану купиџ’
 Од бијела града Варадина,
 И оружје, што је за потребе,
 Он је кадар на нас завојитити, 235
 Он царује, а ја субашујем.
 Док погубиџ протопоп-Николу
 Из лијена села Ритопека,
 Он нашује, а ја субашујем.
 Док погубиџ Ђорђија Гузоњу 240
 И његова брата Арсенија
 Из лијена села Жељезника,
 Кој’ је кадар Топчидер затвориџ’;
 Док погубиџ протопопа Марка
 Из лијена села Остружнице, 245
 Он је наша, а ја сам субаша;
 Док погубиџ до два игумана,
 Аци-Ђеру и Аци-Рувима,
 Који знаду злато растанати
 И са њиме ситне књиге писат’, 250
 Нас дахије цару онадати,
 Око себе рају сјетовати,
 Они наше, а ми смо субаше.
 Док погубиџ Бирчанин Илију,
 Обор-кнеза испод Међедника; 255
 Ево има три године дана,
 Од како се врло посилио:
 Кудгођ иде, све крјата јаше,
 А другога у поводу води;
 Он буздован о ункашу носи, 260
 А бркове под калнаком држи,

- „Он Турчину не да у кнезину,
 Кад Турчина у кнежини пађе,
 Токузом му ребра испребија,
 А кад Турчин стана умирати, 265
 А он виче на своје хајдуке :
 „Море, слуге! тамо нашче бац’те,
 Ђе му гавран кости паћи неће.“
 А кад нама порезу донесе,
 Под оружјем на диван изиђе, 270
 Десну руку на јатаган метне,
 А лијевом порезу додаје :
 „Мемед-ага, ето ти порезе,
 „Сиротиња те је поздравила,
 „Више теби давати не може.“ 275
 Ја порезу заночнем бројити,
 А он на ме очима стријеља :
 „Мемед-ага! зар ћеш је бројити?
 „Та ја сам је једном избројно;“
 А ја више бројити не смијем, 280
 Већ порезу украј себе баћим,
 Једва чекам, да се скине б’једа,
 Јер не могу да гледам у њега;
 Он је наша, а ја сам субаша.
 Док погубим кнеза Грбовића 285
 Из лијена села Мратишића,
 Он је наша, а ја сам субаша.
 Док погубим и Алексеу кнеза
 Из лијена села Бранковине,
 И Јакова брата Алексина : 290
 Цар и ћесар кад се завадише,
 Код ћесара обрштери бише,
 И носише од злата кашкете,
 Поца’јенише све турске паланке,

- „Поробише, ватром попалише; 295
 Цар и Њесар кад мир учинише,
 А они се цару предадоше,
 И код цара кнезови посташе,
 Многе Турке цару опадаше,
 Седам наша, што су опаднули, 300
 Опаднули на их поморили;
 Они наше, а ми смо субаше.
 Док погубим кнеза тавнавскога,
 Из Љутица Станка обор-кнеза;
 Док погубим кнеза мачванскога, 305
 С Богатића Мартиновић Јазу,
 Он је наша, а ја сам субаша.
 Док погубим кнеза поцерскога,
 С Метковића Ружичић Мијајла,
 Он је наша, а ја сам субаша. 310
 Док запалим Рачу украј Дрине,
 И погубим Аџи-Мелентија,
 Кој' је ишб' преко мора сињег,
 Те је влашку хабу полазио,
 Нак се узгред у Стамбол свратио, 315
 И од цара ферман излагао
 За стотину жутијех дуката,
 Да власима богомољу гради,
 Да је гради за седам година,
 Начини је за годину дана; 320
 Ево има шест година дана
 Како зида покрај цркве куле,
 А у куле набавља џебану
 И по мраку тонове привлачи;
 Видни, јолдан, да се печем пада! 325
 Нак њом' онда заћи кроз пахије,
 Те исејти све српске кметове.

- „Како би нам раја додијала?“
 Све дахије на ноге скочише,
 Мемед-аги сви се поклонише: 330
- „Фала јо-даш, Фочић Мемед-ага!
 Твоја намет нашовати може,
 Ми ћемо те нашом учинити,
 Тебе ћемо свагђе послушати.“
- Старац Фочо поче говорити: 335
- „Нуто момка! и нуто намети!
 С којом р'јечи на нашалук сједе!
 Узми синко, Фочић Мемед-ага,
 Узми сламе у бијелу руку,
 Мали сламом преко ватре живе: 340
- Ил' ћеш ватру са тим угасити,
 Или ћеш је већма распалити?
 Ви можете, и Бог вам је дао,
 Тако силну покунити војску,
 И поћ' ћете, синко, кроз пахије; 345
- Једног кнеза преварит' можете
 И на вјеру њега домамити;
 Своју ћете вјеру изгубити,
 Једног посјек', а два ће утећи,
 Два пос'јеци, четири одоше, 350
- Они ће вам куће попалити,
 Ви, дахије, од њих изгинути.
 Ал' ви тако немојте радити,
 Него мене старца послушајте:
 Ја сам гледо у нашем инцилу, 355
- Ово наше дуго бити неће,
 Него ће се пром'јенити царство,
 Већ се, синко, подобрите раји:
 Од харача раји отпустите,
 Нек је харач, ко што Мурат рече; 360

- „Прођите се глоба и пореза;
 С кнезовима ви се побратите,
 Кнезовима ате поклањајте,
 Кметовима осредље парине,
 С поповима у дослуку буд’те, 365
 Не би л’ и ми уз њих преживљели,
 Јера наше дуго бити неће.
 А што ће вам више пусто благо?
 Да мељете, изјест’ не можете“.
- Ал’ говори Фочић Мемед-ага: 370
 „Мој бабајко, не слушај те стари.“
 То изрече, а на ноге скочи,
 И за њиме остале дахије,
 Пак на граду бацише топове,
 На дукате покунише војску, 375
 Њих четири велике дахије:
 Агалија и Ђучук-Алија,
 Мула-Јусуф, Фочић Мемед-ага,
 На четверо разд’јолише војску,
 Њих четири, ко четири брата, 380
 Пак на граду отворише врата,
 И одоше с војском по тештину
 Кроз њихових седамнаест нахија.
 Првог ериског кнеза преварише:
 Домамише кнеза Палалију 385
 И у Гроцкој њега погубише;
 И Станоја кнеза из Зеока
 Преварише, на га погубише
 У његову двору бијеломе.
 Преварише Марка Чаранића, 390
 Преварише, те га погубише;
 И Гагића Јанка буљубашу
 Из Болеча села маленога;

- Погубише кнеза Теофана
 Из Орашја смедеревске па'је; 395
 Та и кнеза Петра из Ресане,
 Преварише Мата буљубану
 Из Липовца близу Крагујевца,
 Те и њега млада погубише.
 Моравцима цркви допадоше, 400
 И ту Аци-Ђера погубише,
 А Рувима у град опремише,
 И у граду њега погубише.
 Мемед-ага у Ваљево дође:
 Грбовић се бјеше осјетио, 405
 На Грбовић па страну побјеже,
 А дође му обор-кнез Алекса,
 И дође му Бирчанин Илија,
 Обојицу вата Мемед-ага,
 Бијеле им савезао руке, 410
 Па их води на мост Колубари;
 А кад виђе обор-кнез Алекса,
 Да ће Турци оба погубити,
 Тад он рече Фочић Мемед-аги:
 „Господару, Фочић Мемед ага! 415
 Поклони ми живот на мејдану,
 Ево теби шесет кеса блага.“
 Мемед-ага говори Алекси:
 „Не могу те, Алекса, пустити,
 Да ми дадеш и сто кеса блага.“ 420
 Ал' бесједи Бирчанин Илија:
 „Господару, Фочић Мемед-ага!
 Ево теби и сто кеса блага,
 Поклони ми живот на мејдану.“
 Вели њему Фочић Мемед-ага: 425
 „Не будали, Бирчанин-Илија!

- „Тко би горског унустио вука?“
 Мемед-ага викну на целата,
 Целат трже сабљу испод скута,
 Те Илији одсијече главу; 430
 А Алекса сједе на Ћурију,
 Па овако поче говорити:
 „Бог убио сваког ришћанина,
 Који држи вјеру у Турчину!
 Ах Јакове, мој рођени брате! 435
 Ти не држи вјере у Турцима,
 Ђе с' удесни, удри се с Турцима.“
 Још Алекса говорити шћаше,
 Али целат говорит' не даде,
 Трже сабљу, одс'јече му главу. 440
 Када до два кнеза погибоше
 На Ћурији наред Колубаре:
 Кнез Алекса, Бирчанин Илија;
 Аци-Рувил наред Биограда,
 Једног дана, а једнога часа: 445
 Виш' њих јарко помрчало сунце.
 Мемед-ага конаку похити,
 Не би л' још ког Срба застануо.
 Да још бира ђеког да пос'јече.
 Ал' кад Срби жалост опазише, 450
 Из чаршије на мах побјегоше,
 Мемед-аги ни један не дође.
 Кад то виђе Фочић Мемед-ага,
 Одмах позна да горе уради,
 И одмах се бјеше покајао, 455
 Ал' се веће доцкан покајати,
 Већ повика дванаест делија,
 И Узуна свога кавецују:
 „Чујете ли, моји соколони!

- „Брзо добре коње посједните, 460
 Нак трчите у село Тополу,
 Не би л' Црног погубили Ђорђа:
 Ако ли нам сад утече Ђорђе,
 Нека знате добра бити неће.“
- Кад то чуше дванаест делија, 465
 Одмах добре коње посједоше,
 И пред њима Узун кавезија,
 Отидоше у село Тополу
 У суботу уочи неђеље;
 На освитак неђељи дођоше 470
 Прије зоре и бијела дана,
 И Ђорђијне околише дворе,
 Ударише с обадвије стране,
 А са двије стране повикаше:
 „Изиђ' амо, Петровићу Ђорђе!“ 475
 Тко ће љута змаја преварити?
 Тко ли њега спаваћива паћи?
 Ђорђе се је јунак научно
 Прије зоре свагда урапити,
 Умити се и Богу молити, 480
 И попити по чашу ракије:
 Бјеше Ђорђе прије урапио
 И отишб у доње подруме.
 Када виђе око куће Турке,
 Он се њима јавити не ћеде. 485
 Јави им се млада Ђорђијинца:
 „Да Бог с вама, Турци, поћас био!
 Шта тражите овђе у то доба?
 Ђорђе сада пред кућом бијаше,
 Ту сад бјеше, пак некуд отиде, 490
 А ја не знам куд је отишао.“
 А то Ђорђе и гледа и слуша.

- Кад је Ђорђе избројио Турке,
 Чашу пони, а пушку потирани,
 Узе доста праха и олова, 495
 На изиђе својему обору
 Међу своји дванаест чобана;
 А кад дође, чобане избуди,
 И овако чобанима рече:
 „Браћо моја, дванаест чобана! 500
 Устаните, обор отворите,
 Из обора нићерајте свиње,
 Нека иду, куда коме драго;
 А ви, браћо, мене послушајте,
 И шарене пушке потираните; 505
 Ако Бог да, те се оно стече,
 Што сам данас радит' наужио,
 Честите ћу вас све учинити,
 Оковати у сребро и злато,
 А у свилу обућ' и кадиву.“ 510
- Сви чобани једва дочекаше,
 Нићераше свиње из обора,
 Нак шарене пушке потиранеше,
 На мах они за Ђорђем пођоше.
 Оде Ђорђе право своме двору, 515
 А кад Турке с чобанима виђе,
 Онда Ђорђе овако говори:
 „Чујете ли, дванаест чобана:
 Сваки јако гмајте по Турчина,
 Ал' немојте пушака метати, 520
 Докле моја најприје не пукие,
 Ја ћу гледат Узун Мемеда,
 Вићећете, што њ' од њега бити.“
 То изрече Петровићу Ђорђе,
 Земљи паде, пушци огањ даде, 525

Пуче пушка, остат нуста кеће;
 Ђе је глед'о, Ђорђе погодно,
 Мртав паде Узун са кулаша.
 Кад то виђе дванаест чобана,
 На мах пуче дванаест пушака, 530
 Мртвих паде оиђе шест Турака,
 Шесторица на коњма побјеге.
 На мах Ђорђе викну по Тополи,
 Те сакуни јоште више друштва,
 Све по трагу Турке поћераше, 535
 До Сибилице села доћераше,
 И ту Турци у хап побјегоше,
 Ками мајци да остати могу!
 Ту их Ђорђе оиколи са друштвом,
 Па он викну у село Сибилицу, 540
 Сибиличани сви му долећеше:
 Ту се саста етотина јунака,
 На мах Србљи хапа запалише,
 И тројица Турак' изгорјеше,
 А тројица пред њих истрчаше, 545
 И Србини сва три погубише.
 На све стране Ђорђе књиге посла
 У свих градских седамнаест нахија
 На кметове селеке поглаваре:
 „Сваки свога убијте субашу; 550
 Жене, ђецу у збјегове кријте.“
 Кад то чуле српске поглавице,
 Намах они послушаше Ђорђа:
 Сви скочише на ноге лагане,
 Припасаше свијетло оружје, 555
 Сваки свога убише субашу,
 Жене, ђецу у збјег одведоше.
 Кад је Ђорђе Србље узбунио

- И с Турцима веће завадио,
 Онда Ђорђе прође кроз нахије, 560
 Па понали турске карауле,
 И обори турске тефериче,
 И удари на турске паланке,
 Све паланке он турске понали,
 Жепско, мушко, све под мач удари, 565
 Тешко Србље с Турцима завади.
 Турци мисле, да је раја шала,
 Ал' је раја градовима глава;
 Уста раја кô из земље трава.
 У градове саћераше Турке; 570
 Трчи Ђорђе од града до града,
 И грађане свађе довикује:
 „Чујете ли, ви Турци грађани!
 На градов'ма отворајте врата,
 Измеђ себе дајте зулумћаре, 575
 Ак' хоћете мирни да будете,
 Да градова цару не кваримо;
 Јер ако их ви дати нећете,
 Измеђ себе Турке зулумћаре,
 Те градове раја начинила, 580
 Градила их по девет година,
 Кадра их је за дан оборити
 И са царем кавгу заметнути;
 А када се с царем завадимо,
 Да устане сви седам краљева, 585
 Да нас мире, помирит' нас неће;
 Бићемо се, море, до једнога.“
 Тад грађани сузе прољеваху,
 И Ђорђији 'вако говораху:
 „Бег-Ђорђије, од Србије главо!
 Даваћемо штогод раја ниште, 590

- „Не кварите царевих градова,
 Ни са царем замењите кавге,
 Ми даћемо Турке зулумћаре.“
- На грађани устадоме Турци, 595
 На градов'ма отворише врата,
 Измеђ' себе дају зулумћаре,
 Зулумћаре изјелице Турке,
 Предају их у србињске руке.
 Боже мили и Богородице! 600
 Када Србљи докопаше Турке
 Зулумћаре у бијеле руке,
 Па их сташе Србљи разводити
 Преко поља без свијех хаљина,
 Без ћурака и без антерија, 605
 Без сарука у малим каналима,
 Без чизама и без јеменија,
 Голе, босе топузима туку:
 „Море, бана! кам' пореза наша?“
- У по поља Ђорђе сабљу вади, 610
 Зулумћарске одсијеца главе.
 А кад Ђорђе испјече Турке,
 Испјече Турке зулумћаре,
 Онда Ђорђе у градове уђе;
 Што би Турак' по градов'ма б'јелим, 615
 Што би Турак' за сјече, испјече;
 За предаје што би, то предаде;
 За критења што би, то искрети.
 Кад је Ђорђе Србијом завладо,
 И Србију крестом прекрести, 620
 И својијем крилом закрилио
 Од Видина пак до воде Дрине,
 Од Косова те до Биограда,
 'Вако Ђорђе Дрини говорио:

„Дрино водо! племенита међо
 Измеђ Босне и измеђ Србије!
 Наскоро ће и то време доћи,
 Када ћу ја и тебека прећи
 И честиту Босну полазити!“

625

3

Бој на Чокешини

1804

Полећеше два врана гаврана
 Са врх Цера изнад Чокешине
 Крвавијех кљуна до очију
 И крвавих ногу до кољена;
 Салећеше у богату Мачву, 5
 Те надоше насред Ирњавора
 На бијеле Крманове дворе,
 Баш Крмана кнеза Вунчића.
 Ту излази љуба Крманова,
 Излазила, па је говорила: 10
 „Ја два врана, два по Богу брата!
 Јесте л' скоро са Цера планине?
 Јесте л' вид'ли цркву Чокешиниу
 И у цркви славна игумана,
 Игумана Анд-Константина? 15
 Јесте л' вид'ли Ђурч'ју арамбашу,
 Који чува страже од Турака
 С његовије триста и три друга,
 Да не буде робља из Поцерја?
 Јесте л' вид'ли мога господара, 20
 А Крмана кнеза Вунчића?
 Јесте л' вид'ли Ваљевца Јакова,

- „Та Јакова српског комендата?
 Је ли дошб Ваљевац Јакове?
 Је ли дошб и довео војску? 25
 Је л' колико војске у Јакова?
 Отишб је Кремап пред Јакова
 Да дочека војску Јаковљеву,
 Под Јаковом коња да привати.
 Ђе је Кремап? Вода г' одијела! 30
 Што с' не нађе код својега двора?
 Турска ћу се назвати робиња
 За живота њему и за здравља;
 Мене Турци јесу додијали
 Свако вече двору долазећи, 35
 Свако вече и свако ми јутро,
 Не могу им ватре надавати,
 Ја како ћу љеба нам'јесити,
 Како ли ћу воде напијети?
 Сви питају куд је Кремап о'шо, 40
 А ја јадна казати не смијем.
 Јуче су се пушке непуцале,
 Сву је Мачву тама попанула:
 Није тама ода зла времена,
 Ни година што родити неће, 45
 Већ је тама од прѣ пушчаног.“
 Ал' бесједе двије тице вране:
 „О, госпоњо, Кремапова љубо!
 Ради бисмо добре казат' гласе,
 Не можемо, већ как' оно јесте: 50
 Ми смо јутрос са Цера планине,
 А јуче смо ваздап почивали
 На бијелој цркви Чокешини;
 Виђели смо Анд-Костаантина,
 Костаантина, славна игумана, 55

„Бе Србиње јунак причешћује
 Без канона и без испов'једи,
 Јер Србиње на бој опремаше,
 Заклиње их крестом и законом,

60

Да брат брата у боју не изда;
 И вид'ли смо Турч'ју арабашу
 С његовијех триста и три друга,
 Који чува страже од Турака,
 Да не буде робља од Поцерја;
 И вид'ли смо Ваљевца Јакова,

65

У Јакова није много војске,
 Нема више већ триста Србова,
 И четири с њиме арабаше:
 До два брата, два Недића млада:
 Димитрије и с њим Глигорије;

70

Треће бјеше Дамњан Кутисанац,
 А четврто Дамњановић Папто;
 Сва четири јесу једнолика,
 Једног раста, а једног погледа,
 Једне ћуди, а једне помисли;

75

На њима је рухо једнолико:
 Чиста свила до земље спушћена,
 А кадиџа у краћем скројена,
 Све оружје у злато обрито,
 У рукама пушке једнолике,

80

Једног арча, од дванаест драма,
 На глави им капе кадиџије,
 Златне ките бију по нојасу;
 Јадној мајци, сви ти су једнаци!
 Када дође Ваљевац Јакове,

85

Када дође и доведе војску,
 Под Јаковом Креман коња прими,
 Добра коња крилата ђогата:

- „Како дође Ваљевац Јакове,
 Како дође и доведе војску, 90
 Те се Јаков саста са Турчијом,
 У образ се они пољубише,
 Ал' за здравље питаг' се не ћеше,
 Веће одма кавгу заметнуше:
 Вако рече Турч'ја арамбага: 95
 „Та Јакове, српски комендате!
 „Оћеш, болап, више довест' војске?
 „Ако л' нећеш више довест' војске,
 „Ја се први с Турци бити нећу:
 „Јер ја нисам дрво врбовина, 100
 „Кад пос'јеку, да с' омладит могу,
 „Па да будем врба, ко и била,
 „Већ Турчија горски арамбага,
 „Кад пос'јеку, омладит се нећу;
 „Ја сам јунак душу огр'јешно 105
 „И уз часне посте одрено,
 „У Ђешници три ноћи ноћно,
 „И три дана по војзи одно,
 „Док сам турску уводио војску,
 „С Турцима сам мрено вечерао, 110
 „Вечерао мрено и ручао,
 „С Турцима сам ишб у џамију,
 „Турски клањам, српски Бога молим;
 „У Турака много има војске:
 „Седам хиљад' и триста Турака, 115
 „И пред војском до два серашћера:
 „Дервиш-ага из града Зворника,
 „Ножин-ага од села Маоче;
 „Па сам чуо, што говоре Турци:
 „Турци веле, да Поцерје робе, 120
 „Да запале цркву Чокешину,

- „Да погубе Аци-Костантина.“
 Ал' бесједи Ваљевац Јакове :
 „Ти Турчија, један пржибабо !
 „Ни стари ти четовали исеу, 125
 „Већ чували краве по Сријему.
 „Ласно ти је, море, бабе пржит'
 „У поноћи, кад нико не види,
 „Ал' је мучно мејдан дијелити
 „У по подне св'јету на видикy : 130
 „Нећу, море, више купит' друштва,
 „С ово брата дочекаћу Турке.“
 Истом они у ријечи бише,
 Кренуше се Турци из Љешнице :
 Бубњи бију, а свирале свире 135
 Сва се земља испод Цера тресе,
 Право Турци иду Чокешини.
 Кад то виђе Турч'ја арамбаџа,
 Он докона пушку по средини,
 „Обазре се рече три ријечи : 140
 „Моја браћо, до триста другога !
 „Ко ће са мном, нека иде за мном :
 „Ја се први с Турци бити нећу.“
 Што бијаше огња пламенита,
 Са Турчијом оде у планину, 145
 Кнез Мијајло Ружичић пошао
 Из лијена села Метковића,
 И он води три хиљаде војске ;
 Кад Мијајло опази Турчију,
 Ђе Турчија струже уз планину, 150
 Пренаде се Ружичић Мијајло,
 На мах своју распустио војску :
 „Моја браћо и моја дружино !
 „Кад Турчија бјежи у планину,

- „Нема данас боја са Турцима, 155
 „Ви бјежите сваки своје двору,
 „Да се сваки код свог двора пађе“.
 Ту Мијајло распустио војску.
 Чича Јаков остаде пред црквом
 Су својцјех три стотине друга, 160
 Су четири своје арапбаше;
 А игуман Аџи-Костантине
 Није требе да с' у боју деси:
 Костантин се игуман уклони;
 А чича се Јаков предадуо, 165
 Посједнуо крилата ђогата,
 Голу сабљу држи у рукама,
 Па дружини 'вако говораше:
 „Браћо моја, три стотине друга!
 „Да црквену затворим' авлицју, 170
 „Да бусије себе поградимо,
 „Па да овђе дочекамо Турке.“
 Ал' бесједе два брата Недића:
 „Чича Јашо! што си полуђео?
 „Ми нијесмо једне женске главе, 175
 „Под затвором женски да помремо,
 „Па да цркву крви обојимо,
 „Да костима цркву потрусимо,
 „Већ хајдуци, убојни јунаци,
 „Што замећу по крајини кавгу 180
 „Измеђ цара и измеђ краљева;
 „Да идемо, да сретемо Турке,
 „Да се далек' с њима побијемо,
 „Ђе је свему св'јету на виднку.“
 То рекоше, на се послушаше, 185
 Сви шарене пушке потирашише,
 Па Недићи напријед пођоше,

- „А за ђила Далњан Ђутишанац,
 За Далњаном Далњановић Панто,
 А за Пантом дружина остала. 190
 Чича Јаков на ђогату јаше,
 Голу сабљу у рукама носи,
 Иде виђет', побит' како ће се.
 На далеко суеретоше Турке,
 Повисоко од бијеле цркве, 195
 Вии' Врањевца дубока потока,
 На високу брду голетноме,
 Ђе Љешници јесте на погледу.
 Слушај, госно, ко заврже кавгу:
 Два Недића бусије не траже, 200
 Већ падоше оба на кољена,
 А обадва пушке оборише,
 Обје нукле, остаће им пусте.
 Бого мили, чуда големога!
 Ђе два брата, два Недића млада, 205
 Погодише у турској ордији
 До два брата, два Турчина млада,
 Оба брата извр' Вуковија,
 Оба брата, оба барјактара,
 Оба паше, ногом не макосе, 210
 Барјаци им нусти остадоше;
 Земљи паде Далњан Ђутишанац,
 Земљи паде, пушци огањ даде,
 И он уби у турској ордији
 Из Зворника Асан-барјактара, 215
 Асан паде, барјак му остаде;
 Земљи паде Далњановић Панто,
 Земљи паде, пушци огањ даде;
 Пантелија уби у ордији
 Из Брчкога Глибан-барјактара, 220

- „И он паде, ни погом не маче.
 На мах нуче од триста Србова,
 На мах нуче триста цевердана,
 Мртвих паде за триста Турака;
 Од Турака седам хиљад' нуче, 225
 Магла паде од неба до земље,
 Нит' се види неба ни облака
 Од онога праха пушчаног.
 Боже мили! срца слободнога
 У два брата, два Недића млада! 230
 Ђе с Турцима завргоше кавгу,
 Триста Срба са седам хиљада:
 Два Србина уд'риш' на педесет,
 Четворица на стотину Турак',
 Осморица на двјеста Турака. 235
 Бој чинише нуно и за много,
 Ја у дану нуно седам сата;
 Све разбише Турке на буљуке.
 Сташе Турци натраг узмицати,
 Рањенике Јањи проносити; 240
 Ев' Турцима ни дат придолази,
 Недићима нико ни откуда;
 Ђе је срећа, ту је и несрећа:
 Кад се седам навршило сата,
 Ев' Недићи рана допадоше: 245
 Пребише им Турци обојници
 Из пушака ноге до кољена;
 Оба сјела један до другог,
 Они вичу, рек' б' вино нију,
 Око себе Србадију храбре, 250
 Пушке нуче на Турке бацају.
 Ђе је срећа ту је и несрећа:
 У Недића нестаде цеване,

- „А не могу на ноге устати,
 Да потраже по друштву вишека, 255
 Већ из гласа сташе дозивати:
 „О дружино, браћо Србадијо!
 „Није ли се у ког догодило
 „Ја вишека, да нама докучи:
 „Празне су нам пушке у рукама, 260
 „Још видимо према себе Турке;
 „У кога се вишек' догодило,
 „За вишек му ево по жут дукат,
 „Ако му се и то мало чини,
 „За вишек му ево десет дукат“ 265
 Доста злата, ал' џебане неха.
 Стаде викат један до другога,
 Ни у једног није се десило;
 А то турски шијјуни зачуше,
 Отрчаше, Турција казаше, 270
 Да ј' у Срба нестало џебане.
 Кад то чуше до два серашћера,
 Ножин-ага и с њим Дервин-ага,
 Од појаса сабље повадише,
 Издајека Турке повратише, 275
 И на силу Турке наћераше:
 „Јала кардаш, јуриш на душмана!
 „У душмана нестало џебане.“
 Кад ли, болан, Турци јалакнуше,
 На Србиње јуриш учинише! 280
 Ту се Србли покорити неће,
 Већ се бране и празним пушкама;
 Изломише пушке на седморо,
 Ев' тукући око себе Турке;
 А кад танке пушке изломише, 285
 Сваки Србин вата по Турчина,

- „Како који докопа Турчина,
 Сваки паде по Турчину своје:
 Сваки Србини мори по Турчина,
 А Србина по двадест Турака. 290
 Погибоше два Недића млада,
 И погибе Дамњан Кутишанац,
 И погибе Дамњановић Паићо,
 Погуби га Дервиш од Зворника:
 Дервиш-ага Паићу долећео, 295
 Удари га сабљом изненада,
 У једном му одсијече главу,
 Паићелија оста на ногама,
 Глава паде у траву пред тело,
 Мртва глава са земље говори: 300
 „Ти си, Дедо, ти си насја вјеро!
 „Јер ме тако из преваре тучеш?“
 Сви се Турци онда зачудише,
 Та што рече мртва српска глава.
 Ту погибе за триста Србиња, 305
 А Турака Јањи донесоше
 Пет стотина, онђе уконоше,
 Вергијама ни носили нису.
 И данаске стоји коштурица
 Од Србаља и још од Турака 310
 Виш' Врањевца дубока потока
 На високу брду голетноме;
 Та знаће се њино разбојиште,
 Док је Цера и Видојевнице
 И на небу сунца и мјесеца, 315
 Ђе Недићи јесу погинули
 У суботу на Светог Лазара
 Пред Ристово пред цвјетопосеје.
 Чича Јаков на ђоги утече

„Стрампутице путем пријекијем; 320
 А Турчији ’вако говораше:
 „Еј Турчија, да те Бог убије!
 „Јер ме данас издаде Турцима?
 „Ако Бог да и срећа од Бога,
 „Ти се нећеш паносити главе, 325
 „Наносити, за ту пријевару.“
 И што рече, Јаков не порече.“

4

Кнез Иван Кнежевић

Војску купи Кулини-капетане
 Крајинишке Турке невјернике,
 Који драгог Бога не познају,
 Не имају ни вјере ни душе;
 Војску води на богату Мачву, 5
 Кудгођ пређе, свуда Србљу прети:
 „Ако Бог да, те е’ одовуд вратим,
 Хоћу, море, Србље разредити,
 Ви Кулина хоћете познати“.
 Ришћанске га мајке проклињаху: 10
 „Тамо он’о, Кулини-капетане,
 Тамо он’о, амо не дошао!“
 Кулини пређе сву Босну поноспу,
 Семберију земљу на до Дрине,
 Дрину пређе, украј Мачве стаде, 15
 Поред Дрине улогори војску,
 Па Србију зове на предају;
 Од Србије нико доћ’ му неће,
 Већ Кулина у дубину лане;
 Више Кулини путоват’ не смије. 20

- Иван-кнеже Семберији глава,
 Он Кулину често одлажаше,
 Под чадоре принос доношаше,
 Не би л' њему Србљи мирни били;
 И тешко се кнеже додворио, 25
 За свашто се умолит' могаше.
 Мудар бјеше Кулин-капетане,
 Виђе Кулин, да је кнеже мудар,
 На се Кулин с кнезом побратио:
 „Побратиме, оборкнеже Иво! 30
 Ев' ти јесн Семберији глава,
 А ја јесам над крајином турском;
 Од сад, кнеже, да се побратимо“.
 То рекоше, па се побратисе.
 Иде Иво двору Поповима, 35
 На кметове семберске дозива:
 „Не бојте се ронства од Кулина“.
 Оде Иван по својој пахији,
 Турској војсци тапи да саставља.
 А Кулин је Иву преварио, 40
 Једно јутро Турчин поранио,
 По Васкреу пред Светога Ђурђа,
 С војском оде уз ту воду Дрину;
 Каде дође Јадру води ладној,
 У Добрићу селу освануо. 45
 Добрићане Србље дозиваше:
 „Од'те, море, коње приватајте,
 Праву рају нигда робит' нећу,
 А с хајдуци како начинимо“.
 Сви у скупу Добрићани дошли, 50
 Онда Кулин викну на војнике,
 Турци бритке сабље повадише,
 Добрићанске кмете исјекосе:

- Седамдесет и четири главе,
 Што србињске нејекоче Турци; 55
 На Илију кнеза уватише,
 И Вилина пона добрићкога,
 Бијеле им повезаше руке;
 А сав Добрић село поробише,
 Поробише, ватром поналише, 60
 Заробише триста робињца,
 Илијен гоце, а робиње воде.
 Савезана и пона и кнеза
 Кад ордији Турци доћераше,
 Обадва их на коље набише 65
 И ружном их смрти поморише,
 Под чадор'ма робље под'јелише.
 Ето кнеже из нахије иде,
 Таин вуче у турску ордију
 Су својијех дванаест кметова. 70
 Кад се кнеже Турцима прикучи,
 Испод руке гледну по ордији,
 Ал' се турска војска ишарала,
 Ђе је чадор, ту је и робиња.
 Виђе кнеже да је дошло робље, 75
 Колико је срца милостива,
 Тринут нада, на он обумира,
 Гледајући јада ев' од робља,
 Низ образе грозне сузе лије:
 „Нуто, браћо, јада од Србије! 80
 Неће Турци јесу преварили,
 Те ришћанску славу погазили“.
 А кад Иван међу Турке уђе,
 Утр сузе, на се силом смије,
 Турски Турцим' Бога називаше: 85
 „Добро ти сте, Турци, урадили!

- „И добар сте ловак уловили. —
 Јесмо, кнеже, не може се љепше“.
 Када дође Кулинову кнеже,
 Кулинову свилену чадору, 90
 На му нође руди и панучи,
 На му турски Бога називаше;
 А Кулини му Бога приваташе.
 На се Кулини с мјеста помицаше, 95
 До себе му мјесто начипаше,
 На му пружа каву са шећером;
 Ал' се Иван за невољу смије,
 И Кулину 'вако говораше:
 „Та Кулине, драги побратиме! 100
 Ни љу сиђет', ни љу каве пити,
 Кад си мене тако преварио,
 И без мене ловак уловио;
 Хоћеш мене учинити исе?
 Ја без тебе што сам уловио, 105
 Све љу, побро, тебе поклонити.“
 Ал' бесједи Кулини-капетане:
 „Побратиме, обор-кнеже Иво!
 Биће тебе исе к'о и мене;
 На поклон ти тридесет робиња.“ 110
 Кад то чуо Кнежевић Иване,
 Пред Кулином у земљу пољуби:
 „Вала тебе, Кулини-капетане!
 А на робљу и на дару твоме.“
 Кад виђеше робиње остале, 115
 Та да Иван може помоћ' робљу,
 Све из једног грла процвиљеше,
 И до Бога тешко протужаше,
 На кроз Турке јурити учинише,
 Ивану се за скут уватише: 120

- „О Иване, и отац и мајко!
 Избављај нас, какогоди знадеш,
 Не пусти нас ти у турске руке.“
 Која брати, а која очими.
 Иван пође, а робље му не да, 125
 Иван срцу одољет' не може,
 Сузе рони, а робинье тјени :
 „Не бојте се, драге сестре моје,
 Ја ћу молит' Србље око себе,
 Не би ли вас како избавили.“ 130
- Оде Иван говорит' Кулину :
 „О Кулине, драги побратиме!
 Што ћу ти се нешто замолити,
 Хоћеш ли ме, побро, послушати ?
 Продај мене свеколико робље, 135
 Ишти пусто небројено благо.“
 Ал' бесједи Кулин-капетане :
 „А мој побро, оборкнеже Иво !
 Ти не можеш кунит' тога робља :
 Ја ћу некат', што ти дат' не можеш ; 140
 Ти ћеш с робља изгубити главу.“
 Ал' бесједи Кнежевић Иване :
 „А мој побро, Кулин-капетане !
 Ишти благо, све жежено злато,
 Ишти блага, колико ти драго, 145
 Ти не жали ни мене ни робља.“
 Узе Кулин цијенити робље :
 „Даћеш, Иво, пет товара блага.“
 Иван пред њим у земљицу љуби :
 „Побратиме, Кулин-капетане ! 150
 Ево тебе три товара блага,
 Даћеш мене свеколико робље.“
 То рекоше, на се погодише.

- Узе Кулин бесједит' Ивану :
 „Хоћеш, побро, сад водити робље ? 155
 Кад ћеш мене донијети благо ?“
 Вели њему Кнежевић Иване :
 „Хоћу, побро, сад водити робље,
 Благо ћу ти донијет' послуже.“
 Бесједи му Кулин-капетане : 160
 „Иван, побро, тврде јамце за се ?“
 Ал' бесједи Кнежевић Иване :
 „Ја увијек по три јамца држим :
 Једног јамца — Бога великога,
 Другог јамца — моју тврду вјеру, 165
 Трећег јамца — преварит' те нећу ;
 Ако ли ми тима не вјерујеш,
 Ја имадем и друга четири,
 Сва четири госпoде Турчина :
 Дервиш-агу из града Зворника, 170
 Мул' Амета више Бијељине,
 И турскога млада књижевника
 Из цамије млада мујезина,
 Четвртога агу Омер-агу.“
 Сва четири ту се догодише, 175
 За Ивана тако с' ујамчише,
 Седмог дана да донесе благо.
 Онда Иван покупио лађе,
 На он стаде превозити робље,
 Турцима се не да превозити ; 180
 Каде Иван све превезе робље,
 Узја Иван дору помалнога,
 На он оде свом бијелу двору,
 А за њиме триста робњица.
 Када робље свом двору доведе, 185
 Испред двора посадио робље.

- Три товара љеба изломно,
 И све јесте робљу разгодно,
 Па изнесе вина и ракије,
 Нарани их љебом бијелијем, 190
 А напоји вином и ракијом.
 Кад је Иван робље напојио,
 Онда Иван коња посједнуо,
 Па поведе све триста робњња,
 Одведе их шеру Бијељини. 195
 Кад доведе Бијељини робље,
 На конаке робље наредио,
 Па им даје ручак и вечеру;
 Слуге Иван посла на све стране
 По свој својој земљи Семберији, 200
 А на село свако поручује :
 „Од свакога двора бијелога
 Нека овђе дође старјешина,
 Која жена јесте удовица
 У својему двору старјешина, 205
 Нек' и она Бијељини дође;
 И која је жена пероткиња,
 Нек' и она дође Бијељини.“
- Кад то чула земља Семберија,
 Сва Ивану по ријечи дође; 210
 Кад се свијет слег' у Бијељину,
 Онда Иван по народу пође,
 Низ образе грозне сузе лије,
 А оваке ријечи говори :
 „Ко не има од срца порода, 215
 Ев' сад може срце отворити,
 Ђунит' сина или млау ћерцу,
 Своју душу врћи у чистоту,
 Нерођено ј' боље нег' рођено ;

- „А ко има од срца порога,
Тај нек купи данас још једнога,
Једног сина или милу ћерцу
Зарад Бога и заради душе;
Који братац миле сеје нема,
Сад је може за благо купити,
Својој души мјесто уватити :
Откупљујте, моја браћо драга !
Избављајте те србњске душе
А од туреке од нечисте руке.“ 220
- Кад то чуше Сембери Србњни,
Одмах сташе куповати робље,
А Иван им стаде продавати.
Неће Иван да цијени робља,
Не би л' прије саставно благо :
Прода Иван триста робњница,
И састави два товара блага, 225
А трећег саставит' не може :
Трећи товар узајмно блага
Од Омера и од мул' Амета.
А кад Иван саставно благо,
Носи благо Кулин-банетану.
Кад је Кулин оназио благо,
То Кулину врло мило било,
Па Ивану кнезу говорио :
„Вала тебе, Иво обор-кнеже !
Таког кнеза до Стамбола нема.“
Опет Иван Србље сакупио
Пред бродачку пред бијелу цркву,
Па је Иван Србљем говорио :
„Чујете ли, Србњни, браћо драга !
Оно робље, што сте куповали,
Немојте га глади поморити, 250

- „Већ све оно робље распустиште,
 Нека иде, куд је коме драго ;
 То је, браћо, мала задужбина, 255
 Откупити робље од Турака,
 Па држати, да код нас робује,
 Већ нека иде, куд је коме драго.“
- Кад то чули Србљи свиколци,
 Онда они распустеше робље, 260
 Оде робље, куд је коме драго.
 Благо Иви и Ивиној души !
 И то Иви нико не припозна,
 Ни Ивану когеди зафали,
 А камо ли да Ивану плати. 265
 Иван неће ни од кога плати,
 Ивану ће Ристос Господ платит’
 Када Иван буде на истини.

5

Бој на Салашу

1806

- Вино пију три еписке војводе
 У богатој и поносној Мачви,
 У лијену селу Метковићу,
 А код двора Петра Ерићева :
 Прво бјеше еписка војвода 5
 Катин Јанко из села Рогаче
 Од Космаја гијезда соколова ;
 А друго је војвода Вунца
 Из Азање синеке Смедерева ;

- А треће је српска војвода 10
 Чупић Стојан змају из Ноћаја;
 С њима није до двјеста Србина,
 Ту Србина без коња не бјеше,
 Већ све Срби на коња добријем,
 На хатима, а под миздрацима. 15
 Ја када се напојеше винца,
 Те им винце изиђе у лице,
 А ракија приче говорити,
 Поче им се Чупић туговати:
 „Ах мој брате, Јанко и Вунца! 20
 Тешко су ми Турци додијали,
 Јер сам, браћо, на крајини љутој,
 Украј Дрине, украј воде ладне,
 Пак ми Мачву из преваре краду,
 Не могу се с њима удесити, 25
 А да ми се с њима удесити,
 Волио би нег' царско благо,
 Да ја видим, чија јесте Мачва,
 Чија јесте, чија л' ће остати;
 То би сада, браћо, највољео“ 30
- Истом Чупић у ријечи бјеше,
 А стражарче долеће са страже,
 Вјерна слуга Јуринића Станка,
 Иза Батра, са села Салаша,
 Гологлаво бјеше, без обуће, 35
 Без обуће и без дуге пушке:
 Од шумскога трња одерано,
 Грознијем се сузам' упрљало;
 Војводама када оно дође,
 Оно њима Бога не назива, 40
 Већ овако њима проговара:
 „Жље га сјели, три српске војводе!

- „Жље га сјели и вино попили!
 Ви пијете и попијенате,
 Сиротиња у невољи цинли: 45
 На Мачву вам Турци ударише,
 Седам хиљад' и триста Турака,
 И пред њима Мемед-капетане
 Од Зворника града бијелога,
 Бијела му брада до појаса; 50
 Буљугбаша Јуришићу Станко
 Са својијех седамдесет друга,
 Шташе јунак да узбије Турке,
 И на Турке огањ оборише,
 Пуче пушак', од Јуришић Станка, 55
 Пуче пушак' седамдесет равно,
 Од Турака седам хиљад' пуче:
 Ми не знамо један за другог,
 Ко л' погибе, ког' ли уватише,
 Ко л' утече, који ли остаде, 60
 Нит' знадосмо, куд се беде Станко.
 Еле Турци Мачву прегазаше,
 Поробише Совљак и Глоговац.
 Тко је вама коње набавио?
 Тко је вама чоху порезао? 65
 Тко ли вам је поковѝ оружје?
 Разма јадна сиротиња раја,
 Нак с Турцима рају завадиште,
 И Турцима сада издадoste;
 Што чините? да вас Бог убије! 70
 Што чините, јер се не бијите?
 Не бијете, јал' се предајете?
 Кад то чуо Чупићу Стојане,
 У руци му пуна чаша вина,
 Пуна му се чаша задесила, 75

Од ешка му задрктала рука,
 Па испусти чашу на синију,
 (Нит' се разби нит' се проли вино),
 А пљесну се руком по кољену,
 Под кољеном скерлет чоха пуче, 80
 И бијела кожа на кољену;
 На руци му три златна прстена,
 Та сва три му цркла на прстима;
 Чунић Стојан грозне сузе проли:
 У Стојана нема много друга, 85
 Разма цигле двије вјерне слуге,
 Једно бјеше Сићињу Маринко,
 А друго је Шуманац Васиљу;
 Стојан викну двије вјерне слуге:
 „Слуге моје! брже коње ваше“ 90
 А он скочи, припаса оружје,
 Собом Стојан до мркова дође,
 Па мркову притеже колане,
 Притеже му четири колана,
 А и пету пбришия-тканицу, 95
 Узду врже, на мркова сједе;
 Око њега двије вјерне слуге.
 Вако Чунић рече са мркова:
 „Браћо моја, Вуица и Јанко!
 Будите ми данас у невољи, 100
 Да идемо дочекати Турке,<“
 А Вуица гледну на Катића,
 Катић Јанко у земљу преда се,
 Јер Катићу мило не бијаше
 Бој заметат' у земљи незнаној 105
 С мало друштва, а с много Турака,
 Друштва мало, а и то невјешто,
 Не познаје стаза ни богаза,

- Пром сузе Чунићу Стојане,
 Сузе пром, на онет говори: 110
 „Браћо моја, Вуица и Јанко!
 Будите ми данас у невољи,
 Данас мене, ја ћу ејутра вама;
 Ил' ви пошли ил' не пошли, браћо,
 Ја ћу један ударит' на Турке, 115
 Под срамотом овом остат' нећу,
 Мрет' ми данас или мрети ејутра,
 Волим прије о мање гријоте“.
- Кад погледа војвода Вујица,
 Та ће Чунић грозне сузе лије, 120
 Вуици се врло ражало,
 На он скочи на поге лагане,
 И Чунићу овако говори:
 „Побратиме, Чунићу Стојане!
 Нека знадеш, ја те издат' не ћу 125
 Са мојијех сто педесет друга;
 Ко те издб, издало га љето!
 Бијело му жито не родило!
 Стара њега мајка не виђела!
 Њим се мила сестра не заклела!“ 130
- Нак Вуица викну на дружини:
 „А на поге, моји соколови!
 Брзо своје коње опремајте“.
- Вујо оде до коња алата,
 Притеже му четири колана, 135
 А и пету ибришим-траницу,
 Узду врже, сједе на алата,
 Око њега сто педесет друга;
 Ту се Вујо и Стојан састаше
 Срамота се Јанку учинила, 140
 Да он јунак од друштва остане,

- Да остане и да их издаде,
 Веће и он на ноге устаде,
 И долеће до коња Ђогата,
 До Ђогата гриве оквивене, 145
 Притеже му четири колана,
 А и пету ибришим-тканицу,
 Узду врже, на Ђогата сједе,
 Око њега педесет момака.
- Три војводе заједно пођоше, 150
 Три војводе као три сокола,
 А за њима до двјеста Србина
 На атима и под миздрацима,
 Коно сродно јато голубова;
 Боже милан, да лијене ките! 155
 С Метковића села полећеште,
 Нак Богатић село прелећеште,
 У Клијење село долећеште,
 А кад бише у село Клијење,
 Чунић Стојан гледну испод руке, 160
 Ал' му Совљак огњем горијаше,
 А по њему Турци алакају.
- Онда Чунић 'вако проговори:
 „Браћо моја, Вунца и Јанко!
 И ви браћо, дв'је стотине Срба! 165
 Оћете ли, да се послушамо:
 Да ми добре коње одјашемо,
 На да с коња збацимо теркије,
 Да ми добрим коњма облакшамо:
 Да колане коњма притегнемо; 170
 Брзо ћемо с' ударит' с Турцима:
 А немојте жалити теркија,
 Ја сам чуо од старијех људи:
 Онђе нема нигда старјешине,

- „Старјешине, ни да судит’ може, 175
 Који није кадар платит’ вина
 У механи за потребна друга;
 Вала Богу! и Бог ми је дао,
 Ако Бог да, те здраво будемо,
 Теркије ћу вама допунити, 180
 И хоћу вас вином напојити;
 Ако л’ који у боју погине,
 Тражићу га, на га саранити,
 Д’јено ћу му тело онојати“.
- Кад то чуло дв’је стотине Срба, 185
 Сви Стојана одмах послушаше,
 На с добријех коња одеједоше,
 Позбацаше са коња теркије,
 И колане коњма притегоше,
 Пак на добре коње усеједоше, 190
 Потеклоше путем пријекијем,
 На Саланко поље истрчаше.
 А кад они на друм изиђоше,
 Турци прошли друмом широкијем,
 Прошли Турци у богату Мачву, 195
 Око пута преко поља равна
 На плочама траву одадрли,
 Ал’ се јоште повратили инесу.
 Кад је Стојан сагледо друмове,
 Опет онђе уставно друштво, 200
 Па он својој дружини говори:
 „Браћо моја, Јанко и Вуица!
 И ви браћо, дв’је стотине Срба!
 Ја сам поћас лијеп сан уснио,
 Нека знате, наш ће мејдан бити, 205
 Ако Бог да, добићемо Турке,
 Само, браћо, држ’те се јуначки:

- „Немојте се, браћо, препанути;
 Видите ли то Салашко поље,
 Колико је дуго и широко, 210
 Кад се Турци с плијеном помоле,
 Све ће поље собом закрилити,
 Ви се, браћо, препанут' немојте;
 Ја сам чуо од старијех људи;
 Нема смрти без суђена дана, 215
 Ни јунака без првога брата;
 Нека знате, ја ћу бити прии;
 Већ овако да се послушамо:
 Око главе саруке завијте,
 А по турски сабље принашите, 220
 И по турски коње разиграјте,
 Да се Турци далек' не осјете,
 Нас је мало, а много Турака;
 На ајдемо право међу Турке,
 Ко нас гође види од Турака, 225
 Свак ће мислит', њима ни дат иде;
 А када се с Турцим' изм'јешамо
 Да сви, браћо, Бога поменемо,
 А по једну пушку избацимо,
 Више пушак' немојте бацати, 230
 Већ тргните сабље од појаса,
 Да кроз Турке јурини учинимо,
 Нак да Турке одмах рас'јечемо,
 Рас'јечемо Турке на буљке,
 Нека не зна један за другога; 235
 Тако ћемо Турке забунити.
 Јоште, браћо, да нам ријеч кажем:
 Извадите дрвене чутуре,
 Напијте се поцерске ракије,
 Зарад' срца и зарад' слободе“. 240

- Кад то чуло дв'је стотина Срба,
 Сви по турски главе замоташе,
 А по турски сабље принасаме,
 Па к тргоше дрвене чутуре,
 И стадоше све два и два нити; 245
 Чупић трже дрвену чутуру,
 На он пије са два побратима.
 По једном се нићем обреднише,
 А по другу нити започеше,
 Ал' се Турци пољем помолнише. 250
 Колика је сила у Турака!
 Све су поље собом закрилили,
 Они гоне пилијен од Совљака:
 Седам хиљад' бијелих оваца,
 Пет хиљада црвенијех коза, 255
 Три хиљаде крава музовијех,
 Шест стотина мачванских волова;
 Стоји блека овац' за јањцима,
 Стоји мека јањац' за овцама,
 Века стоји коза за јарићи, 260
 А јарића дрека за козама;
 Стоји рика крава за теладма,
 А теладн мека за кравама;
 Бука стоји мачванских волова,
 Не познају својијех чобана, 265
 Види стока ће ће путовати,
 Паке жали свога завичаја;
 А за њима Турци алакају.
 Виче Турчин један до другога:
 „Дакше, Мујо, не умори марве“.— 270
 Хоћу, Усо, а да како не ћу;
 Далеко је Дрини путовати,
 Бојати се Чупића Стојана“.

- Турци мисле, нико их не слуша,
 Чунић слуша, пак сузе прољева, 275
 Та од јада гледајућ' очима,
 Како Турци српски илијен гоне
 (У звјерки би срце пренукнуло,
 А камо ли у живу јунаку!),
 Па говори Чунићу Стојане: 280
 „Видиш, брате, Јанко и Вуица!
 Видите ли сиротињског лијена!
 Тко б' остао под овом срамотом!“
 Па он сарук на очи намаче:
 „Ајте за мпом, како који може“ 285
 Сви саруке на очи нам'коше,
 А по турски коцља окренуше,
 И по турски коње разиграше,
 Пак сви шуте, ништа не говоре,
 Већ одоше на сусрет Турцима: 290
 Најнапријед Стојан на мркову,
 За Стојаном Вујо на алату,
 За Вуицом Јанко на ђогату,
 А за Јанком дв'је стотине Срба.
 А када их Турци опазише, 295
 Они мисле, њима индат иде,
 Па овако њима говораху:
 „Вала, кардан, немаш куда амо;
 Што смо ћели, то смо учинили;
 Овђе вама не има вета“ 300
 Србљи шуте, ништа не говоре,
 А када се с Турци изм'јешаше,
 Изм'јешаше, пак се познадоше,
 Тад' сви Србљи Бога поменуше,
 А на Турке огањ оборише; 305
 Од Србаља дв'јеста пушак' пуче,

- Мртвих паде за двјеста Турака ;
 Од Турака седам хиљад' пуче,
 Паде магла од неба до земље,
 Нит' се види неба ни облака, 310
 Виш' њих јарко помрчало сунце
 Од пушчаног праха и олова :
 Али Србљи, старе мејданџије,
 Више пушак' метати не шћеше,
 Већ тргоше сабље од појаса, 315
 И кроз Турке јуриш учинише,
 Растигнуше Турке на буљуке
 Као вуци бијеле јагањце,
 Да не знаде један за другога,
 Тко ли гине, тко ли задобива. 320
 Турци вичу : „Умети Мухамед!“
 Србљи вичу : „За вјеру ришћанску
 „И за славу имена српскога!“
 Кад се двије ударише војске,
 Црнобарац Станко харамбаша 325
 На даништу бјеше крај Салана
 С побратимом Ишиковић Јовицом
 И са побром Латковић Јованом ;
 Кад стадоше сабље сијевати,
 Станко срцу одољет' не може, 330
 Веће они с даништа скочише,
 Сваки себе уби по Турчина,
 И пак на турске коње усједоше,
 И по пољу Турке поћераше.
 Када виђе Чунићу Стојане 335
 Ја у боју Црнобарца Станка,
 Чунић њему 'вако проговори :
 „Бе аферим, Црнобарац Станко !
 Да си синоћ мог брата убио,

- „И да си ми дворе занално, 340
 Та све би ти данас опростио,
 Нити би те игда прекорно;
 Проклет био, тво ти споменуо!
 Кад си Србљу тако у помоћи“.
- Да је коме стати на гледати, 345
 Како српске сабље сијевају,
 Мртве турске главе зијевају!
 Ту не оста Србљин у дружини,
 Који турске не одејече главе,
 Који по дв’је, који по четири, 350
 Војводама ни броја не има.
 С’јече Турке од Рогаче Јанко,
 Што би Јанко Турак’ оставио,
 Дочекује војвода Вуица;
 Што б’ Вуица Турак’ пропустио, 355
 Дочекује Црнобарац Станко;
 Што би Станко Турак’ промашио,
 Дочекује Латковић Јоване;
 Што би Јован Турак’ оставио,
 Дочекује Нинковић Јовица; 360
 Што б’ Јовица Турак’ пропустио,
 Дочекује Чушићу Стојане.
 Чушић ради, да гласник не оде:
 Сабљом сече, а мрковом гази,
 Другом руком буздованом туче, 365
 На све стране Чушић посла има,
 Јер он жели, да гласник не оде.
 Од Србаља нитко не погибе,
 Разма једно цигло момче младо,
 А ни оно не би погнуло, 370
 Али смотри токе на Турчину,
 Пак не шћеде коња да се држи,

- Већ сја с коња да токе добије,
 Па га Србљи у боју згазише;
 Ет' тако је лудо погинуло! 375
 Од Турака мало ко утече,
 Разма један Мемед-канетане
 На ђогату коњу виловиоме;
 Поћера га Чупић на мркову,
 Ђераше се преко поља равна, 380
 Ђераше се за пуно два сата:
 Нит' му може Мемед измакнути,
 Нит' га може Чупић престигнути,
 Јер је Чупић коња уморио,
 И мрков му рана допаноу, 385
 На мркову седам грдних рана,
 Још се коњама покорити неће.
 Ал' говори Чупић са мркова:
 „Потурицо, Мемед-канетане!
 Обазри се, да се огледамо, 390
 Да видимо, чија је сад Мачва:
 Или је твоја, или ће бити моја,
 Чија ли је од старине била“.
 Турчин мучи, ништа не говори,
 Веће бјежи с главом без обзира. 395
 Опет Чупић њему проговара:
 „Јао, Туре, Мемед-канетане!
 Ђераћу те Дрини до обале,
 Док те јунак у Дрину не нагиам,
 Ја се тебе оканити нећу; 400
 Ако ли ми уз Дрину побјегнеш,
 Ђераћу те до града Зворника,
 Да би знао, да ћу погинути,
 Ја те данас оставити нећу“.
 Тад' се Турчин патраг обазрео, 405

- Десну руку на прси метнуо,
 Стојану се до седла поклања:
 „Богом брате, Чупићу Стојане!
 Поклони ми живот на мејдану;
 Твоја Мачва, и твоја старина, 410
 Ја се у њу нигда вратит' не ћу;
 Нит' ћу доћи, нит' ћу завојштити,
 Већ ћу с тобом у дослуку бити,
 Држаћу те како брата свога;
 Ако л би се у њу кад вратио, 415
 Еда Бог да и Мухамед светац,
 Те ја из ње главе не изнијо!“
 (Боже мили, чуда великога!
 Ће сам Турчин тада себе прокле)
 Ал' се Стојан не би повратио, 420
 Ћеро би га макар и пјенице;
 Али Катих присто за Стојаном
 На љогату гриве окнивене,
 Па га Катих сусићи не може,
 Већ Стојана грлом дозиваше, 425
 Грлом виче, б'јелом руком маше:
 „Побратиме, Чупићу Стојане!
 Врат' се амо, Бога ти једнога!
 Пуст' Турчина једног огласника,
 Нека каже босанском везиру, 430
 Како јесте војеку покупио
 Без фермана и без бурунџије
 И без р'јечи цара честитога;
 Па како је поробно Мачву
 (Нек' се вали по Босни каменој), 435
 Оћерао краве и волове
 Оћерао и козе и овце,
 Нек' им буде сир и масло куне“.

- Опда Чунић послуша Катића,
 Пак се прође Мемед-капетана 440
 Поврати се Јанку у Салаша,
 Од Турака шићар покупише,
 Спротивски плијен повратише
 А Илију Срба саранише.
 Од како је гавран поцрнио, 445
 Није змија гују дочекала,
 Као Чупић Мемед-капетана
 У широку пољу салашкоме;
 Ако ли тко вјеровати неће,
 Нека иде те очима види: 450
 Зпати ће се турска коштурница,
 Докле тече сунца и Салаша.

6

Бој на Мишару

1806

- Полећела два врапа гаврана,
 Са Мишара поља широкога
 А од Шапца града бијелога,
 Крвавијех кљуна до очију,
 И крвавих ногу до кољена. 5
 Прелећеше сву богату Мачву,
 Валовиту Дрину пребродише,
 И честиту Босну прејездише,
 Те падоше на крајину љуту,
 Баш у Вакуи проклету паланку, 10
 А па кулу Ђулић-капетана;
 Како паше, оба загракташе.

- Ту излази када Кулинова,
 Излазила, те је говорила:
- „Ја два врана, два по Богу брата! 15
 Јесте л' скоро од доње крајине,
 Од Мишара поља широкога
 А од Шапца града бијелога?
 Јесте л' вид'ли многу Турску војску,
 Око Шапца града бијелога 20
 И у воједи турске поглавице?
 Јесте л' вид'ли мога господара,
 Господара Кули-банетана,
 Кој' је глава на сто хиљад' војске,
 И који се цару затекао, 25
 Да л' Србију земљу умирити
 И од раје покунит' хараче:
 Да ће Црног Ђорђа уватити
 И жива га цару опремити;
 И да л' нејећ' српске поглавице, 30
 Кој' су кавгу најпре приметили?
 Је ли Ђорђа цару оправно?
 Је л' Јакова на болац набио?
 Је ли Луку жива огулио?
 Је л' Цинцара на ватри иснеко? 35
 Је л' Чунића сабљом носјекао?
 Је л' Милоша с коњма истргао?
 Је л' Србију земљу умирио?
 Иде ли ми Кули-банетане?
 Води л' војску од Босне поносне? 40
 Иде ли ми, хоће л' скоро доћи?
 Не гони ли мачванскијех крава?
 Не води ли српскијех робинја,
 Које би ме вјерно послужиле?
 Каж'те мене, кад ће Кули доћи? 45

„Кад ће доћи, да се њему надам?“
 Ал' бесједе двије тице вране:
 Ој госпођо, Кулинова љубо!
 Ради бисмо добре казат' гласе,
 Не можемо, већ как' оно јесте: 50
 Ми смо скоро од доње крајине
 А од Шапца града бијелога
 Са Мишара поља широкога,
 Виђели смо многу турску војску
 Око Шапца града бијелога, 55
 И у војсци турске поглавице,
 И вид'ли смо твога господара,
 Господара Кулин-капетана,
 И вид'ли смо Црнога Ђорђија
 У Мишару пољу широкоме; 60
 У Ђорђија петнаст хиљад' Срба,
 А у твога Кулин-капетана,
 У њег' бјеше сто хиљад' Турака.
 Ту смо били, очима гледали,
 Кад се двије ударише војске 65
 У Мишару пољу широкоме,
 Једно српска, а друго је турска;
 Пред турском је Кулин-капетане,
 А пред српском Петровићу Ђорђе;
 Српска војска турску надвладала. 70
 Погибе ти Кулин-капетане,
 Погуби га Петровићу Ђорђе;
 С њим погибе тридест хиљад' Турак';
 Изгибоше турске поглавице,
 По избору бољи од бољега, 75
 Од честите Восне камените,
 Нити иде Кулин-капетане,
 Нити иде нити ће ти доћи,

- „Нит’ се падај, нити га погледај,
 Раши сина, пак шаљи на војску : 80
 Србија се умирит’ не може.“
- Кад то зачу Кулинова када,
 Она цикну како љута гуја,
 Па кадуна ’вако говорила :
- „Јао врани, да зла тога гласа ! 85
 Још ми каж’те, два по Богу брата !
 Кад сте били, очима гледали,
 Знадете ли још ког по имену
 Поглавара, кој’ је погинуо,
 Од честите Босне камените ?“ 90
- Говоре јој двије тнице вроне :
- „Знамо сваког, госпо Кулинова,
 Сваког знамо, и казат’ хоћемо
 Поглавара сваког по имену,
 И ко их је, кадо, погубно : 95
 Погибе ти Мемед-капетане
 Од Зворника града бијелого,
 Погуби га Милош од Поцерја ;
 Пак погибе наша Сипан-наша
 Из Горажда са Херцеговине, 100
 Погуби га Лазаревић Луко ;
 Погибе ти Мула Сарајлија,
 Погуби га Чушић код Дреновца ;
 Погибе ти Асан Беширевић
 У Китогу луку зеленоме, 105
 Погуби га поне Смиљанићу ;
 Погибе ти дервентски капетан,
 Погуби га Ваљевац Јакове,
 На Добрави оде’јече му главу.
 Нешто Турак на Саву удари, 110
 На добријем коњма препловише,

- „Утекоше у земљу Њемачку,
 Ками мајци да утећи могу!
 Зачуо их витез Цинцар Јанко,
 И зачуо Лазаре Мутане, 115
 Припасаше свијетло оружје,
 Пријеђоше у земљу Њемачку,
 Пак по трагу поћераше Турке;
 Стигоше их на првом конаку,
 Баш на ушћу код воде Босута. 120
 Истом Турци на конак одјали,
 У Босуту пред бијелом крчмом,
 Али Цинцар из краја повика:
 Станц, Туре! нијеси утекло.
 С друге стране Мутан пэвикао. 125
 Кад то зачу Остроч-канетане,
 Лудо д’јете, одмах се пренаде,
 Аци-Мосто на мах обумрије;
 Ту долеће Цинцар са Мутаном,
 Мутан Мосту одсијече главу, 130
 Цинцар Јанко Остроч-канетану;
 Утече им од Градачца Дедо;
 А ни он им не би утекао,
 Ал’ у Деда много пријатеља,
 На га сакри њемачка госнода. 135
 Кад згубише Остроч-канетана,
 Ту Србини како зрки вуци
 Од њих пусто одузеше благо,
 И добре им коње поватане,
 А њих јадне у Саву бацише, 140
 И овако Сави говорише:
 „Саво водо, валовита, ладна!
 „Ждери, Саво, наше душманине“.
 Посјекоше Остроч-канетана

- „У Њемачкој пред бијелом крчмом, 145
 Не стиде се цара ни Њесара“.
 Кад то зачу Кулинова када,
 Љуто цвили, до Бога се чује,
 Јадикује кано кукавица,
 А преврће како ластавица; 150
 Па овако проклињати стаде:
 „Бјео Шапцу, не бијело се,
 Већ у живој ватри изгорјео!
 Јер код тебе Турци изгибоше.
 Црни Ђорђе, да те Бог убије! 155
 Од како си ти закрајинио,
 Многу ти си мајку уцв'јело,
 А љубовцу у род опремно,
 И сестрицу у црно завио;
 И мене си јадну уцв'јело, 160
 Јер ми згуби мога господара,
 Господара Кулин-канетана?
 Поне Луко, рана допадиго!
 Јер погуби нашу Синаи-пашу,
 Који знаде Босну сјетовати? 165
 О Милошу, пушка те убила;
 Јер погуби Мемед-канетана,
 Којино је био десно крило
 Ц'јеле Босне и њене крајине?
 О Јакове, да те Бог убије! 170
 Твоји двори пусти останули!
 Јер погуби Дервент-канетана?
 О Чунићу, жалости дочекџ!
 Јер погуби мулу сарајевског,
 Који знаде и цару судити? 175
 О Китоже, не зелено се!
 Смиљанићу, не весело се!

- „Јер погуби Беширева Асу,
 Кога љепшег у свој Босни нема?
 Остаде му злато испрошено. 180
 О Ципцаре, да те Бог убије!
 Мало јада по Турџији радиш?
 Ја шта тражиш по земљи Њемачкој?
 Јер погуби Остроч-капетана,
 Лудо д’јете, јединца у мајке?“ 185
 То говори Кулинова када,
 То говори, а с душом се бори;
 Доље паде, горе не устаде,
 Већ и она црче од жалости.

7

Бој на Делиграду

1806

- Знате л’ браћо, јесте л’ заналтили?
 Кад Крушевац Срби приватише,
 Сва се турска земља усколеба,
 Сташе Турци ситне књиге писат’,
 Те попиљу један до другога. 5
 Фала Богу! који књиге пише!
 Који пише, коме ли их шаље? —
 Књиге пише паша Шашић-наша
 У Лесковцу на Морави граду,
 Попиље их Скадру на Бојану 10
 Ка ономе Бушатли-везиру,
 По имену наши Ибраиму:
 „Алап, пашо! ти отац, ти мајка!
 Да л’ не знадеш, да л’ за нас не хајеш?
 Ваури нам земљу приватише, 15

- „И паланке наше попалише,
 Цамије нам наше оборише,
 Нашу децу луду погазише,
 Наше каде резил починише:
- Развише им авлије мараме, 20
 И са леђа скидоше кафтане,
 Испод грла скидоше ђердане,
 Све на њима енције дукате,
 И са погу гаће од кумана;
- Што господа у соби сеђаше 25
 На мидеру и свил'ном душеку,
 То сад бежи боса по енијегу
 Усред зиме, кад није земана;
 То је зазор цару у Стамболу,
 Камо л' тебе цареву већилу!“ — 30
- Књиге гледа Бунатли-везире,
 Оне гледа, друге ситне нише,
 Пошиље их наши Шашић-паши:
 „Шашић-пашо, на крајини крило!
- Држ' се мало, не упусти града, 35
 Пратићу ти Мемед-пашу стара
 „Од Гусиња града бијезога,
 „Те се држ'те до Ђурђева дана;
 „А кад дође бијел данак Ђурђев,
 „Те се гора листом преобуче, 40
- „Црна земља травом и цвијетом,
 „И ижљегне јагње за заклање,
 „А свежу се коњи у најване,
 „Планине се наките јабланом;
 „Тад' ћу силну сакунити војску, 45
- „На ћу доћи Нишу бијеломе,
 „Од Ниша ћу низ Мораву ноћи,
 „С паланке ћу уд'рит' на паланку,

- „Докле дођем на Ћурију равну.
 На Ћуриј' љу воду пребродити. 50
 Растурићу војску у Србију,
 Србију љу земљу поарати,
 Поарати, наке попалити,
 Све љу њино робље поробити,
 Што је женско, све љу поробити, 55
 Што је мушко, све љу погубити;
 Кнезове љу њине извешати,
 А војводе на коље уд'рити;
 Уватићу среска поглавара,
 По имену Црнога Ђорђија, 60
 Ђега хоћу жива одерати,
 Кожу љу му цару оправити“.
- То се Турчин тако пофално,
 Заборави рећи: Ако Бог да! —
 Тако стаде до дана Ђурђева; 65
 А кад дође бијел данак Ђурђев,
 Сва се гора лнстом преобуче,
 Црна земља травом и цвијетом,
 И ижљезе јагиње за заклање,
 Свезаше се коњи у најване, 70
 Планине се китише јабланом;
 Таде везир ситне књиге нише,
 На их шаље на дванаест страна:
 Прву шаље бегу кавајскоме,
 У Кавају покрај мора града, 75
 Баш на бега сестрића својега:
 „Слушај мене, од Каваје бего!
 Бери војску, штогод више можеш,
 Брже хајде Скадру бијеломе;
 Јер имамо с Ђаурином кавгу“. 80
 Другу везир књигу опремно

- У Топтана покрај мора града,
 На онога бега топтанскога:
 „Чу ли мене, од Топтана бего!
 Брже бери силу многу војску, 85
 Те ти хајде Скадру бијеломе;
 Јер имамо с каурином кавгу“.
- Трећу књигу везир опремио,
 Опреми је к Тенелену граду,
 На онога Али-нашу стара: 90
 „Али-нашо, од крајине крило!
 Брже бери Тоску љуту војску,
 Те ти хајде на Мораву Биччу,
 Чекај мене на Морави Биччи;
 Јер имамо с каурином кавгу“ 95
- На четврту књигу опремио,
 Опреми је у Гусиње равно,
 На Ђул-бега, на шуру својега:
 „Чу ли мене, од Гусиња бего!
 Брже бери силу многу војску, 100
 Све Брђане безумне јунаке,
 Сиушти војску к Пећи на крајину,
 Те ти хајде у Подримље равно,
 У Призрену да се састанемо;
 Јер имамо с каурином кавгу“ 105
- Пету књигу везир опремио,
 Опреми је Пећи на крајину,
 Ка ономе Рамаи-наши младу:
 „Пријатељу, нашо Рамаи-нашо!
 Бери, нашо, многу силу војску, 110
 Прати војску у Подримље равно,
 И пред војском два твоја синовца,
 Но имену два моја сестрића;
 Баш једнога Дервиш-нашу влада,

- „А другога бега Етел-бега, 115
 Што бољега у Турчиња нема;
 У Призрену да се састанемо,
 Јер имамо с каурином кавгу“.
- Шесту књигу везир опремио,
 Опреми је Ђаковици равниој, 120
 Ђаковици, Арнаут-пазару,
 На онога Мустај-пашу млада:
 „Бери војску, нашо Мустај-пашо!
 Бери војску, што год више можеш,
 Те ти хајде у Подримље равно, 125
 У Призрену да се састанемо;
 Јер имамо с каурином кавгу.“
- Седму књигу везир опремио
 У Призрена града бијелого,
 На онога Сани-пашу млада: 130
 „Чу ли, зете, нашо Сани-пашо!
 Бери војску, што год више можеш,
 И гради ли копак у Призрену;
 Јер имамо с каурином кавгу“.
- Осму књигу везир опремио 135
 У Косово у Приштину града,
 На онога Малић-пашу млада:
 „Малић-пашо, од крајине крило!
 Бери војску, што год више можеш,
 И гради ли копак у Косову, 140
 У Динђацу да се састанемо;
 Јер се ђаур на оружје диже,
 Примиче се на Косово ближе.“
- На девету књигу опремио,
 Опреми је Враћи на Мораву, 145
 На онога Мемед-пашу млада:
 „Чу ли мене, нашо Мемед-пашо!

- „Бери, нашо, силу многу војску,
И чекај ме на Морави Бичици;
Јер имамо с каурином кавгу“.
- 150
- А десету књигу опремио
У Кратово града бијелог
Наазару цареву већилу:
„Наазаре, цареви већиле!
Бери војску, што год више можеш,
Хајде брже Нишу бијеломе;
Јер имамо с каурином кавгу“.
- 155
- Једанесту књигу опремио
Ка ономе Кара-Фејзи младу:
„Кара-Фејзо, од крајине крило!
Брени војску, твоје крцалије,
Те ти хајде Нишу бијеломе;
Јер имамо с каурином кавгу“.
- 160
- Дванаесту књигу опремио,
Опреми је великом Видицу,
На онога нашу Осман-нашу:
„Чу ли мене нашо Осман-нашо!
Прати мене војску у индата,
Прати војску Нишу бијеломе,
И прати ми тоне и кумбаре“.
- 170
- Јер имамо с каурином кавгу.
- Силне су се књиге растуриле.
Књигу гледа од Каваја бего,
Па он бере силу многу војску,
Одведе је Скадру бијеломе.
- 175
- Књигу гледа од Тонтана бего,
Па он бере силу многу војску,
С војском оде Скадру бијеломе.
Књигу гледа наша Али-Паша,
Он покуни Тоску љуту војску,
- 180

- С војском оде на Мораву Бичу,
 Оде чека Бушатли-везира.
 Војску бере од Гусиња бего,
 Он покупи све Гусиње редом,
 Суводола и Бијора равна, 185
 И покупи Драгу и Рожаја,
 Све Брђане безумне јунаке;
 Спусти војску ећи на крајину,
 Оде с војском у Подримље равно,
 Стаде чекат' Бушатли-везира. 190
 Књигу гледа наша Рахан-наша,
 Па он стаде силу брати војску;
 Он покупи Полог-Метопју,
 И покупи Прекоруње равно,
 И сву подгор изнад Метопје, 195
 И Ругову више Пећи равне;
 Сиреми војску у Подримље равно,
 И пред војском два своја синовца,
 Везирева два млада сестрића,
 По имену Дервиш-нашу млад 200
 И са њиме бега Етел-бега,
 Што бољега у Турчина нема:
 Оде војска у Подримље равно,
 Стаде чекат' Бушатли-везира.
 Мустај-наша стаде брати војску, 205
 Он покупи Ђаковицу равну,
 Ђаковицу, Ариаут-пазара,
 И покупи Реку и Јуника,
 Оде с војском у Подримље равно,
 Стаде чекат' Бушатли-везира. 210
 Санп-наша стаде брати војску,
 Он покупи бијела Призрена,
 И покупи све Подримље равно,

- И покупи Гору и Сирињих,
 И покупи Љуму и Топољу; 215
 Стаде чекат' Бушатли-везира.
 Малић-наша стаде брати војску,
 Он покупи сву Приштину равну,
 И покупи Ново Брдо редом,
 И покупи све Јањево равно, 220
 И бијела града Вучитрна,
 И покупи Дмитровицу равну,
 И покупи сву паланку Баљску,
 И сву Шаљу изнад Митровице,
 И Дреницу испод Чичавице; 225
 Стаде чекат' Бушатли-везира.
 Мехед-наша покупи војску,
 Па он паде на Мораву Бичу,
 Стаде чекат' Бушатли везира.
 И Наазар покупи војску, 230
 Све Јуруке и Бугаре младе;
 Прати војску Нишу бијеломе;
 Кара-Фејзо диже силну војску,
 Силну војску, крцалије младе
 Теџотиде Нишу бијеломе, 235
 Стаде чекат' Бушатли-везира.
 Осман-наша силну бере војску,
 Па опреми Нишу бијеломе;
 Многе спреми топе и кумбаре,
 Да чекају Бушатли-везира. 240
 Таде везир стаде брати војску,
 Он покупи Малесију љуту,
 И покупи Скадра на Бојани,
 И покупи Миридита равна,
 Покрај мора све Латине љуте, 245
 И пред њима Ђон-Маркова есна;

И покуни све снахије редом,
 Све снахије од Урумелије,
 И делије од Анадолије;
 Па кад било уочи недеље, 250
 У суботу заучило подне,
 Пукоше му на граду топови,
 Ето везир из Скадра се крену,
 Те удари преко Малесије,
 Дође везир у Призрена града, 255
 Онде седе за петнаест дана,
 Док се силна суетигнула војска.
 А кад било уочи недеље,
 У суботу заучило подне,
 Пукоше му на граду топови, 260
 Таде везир из Призрена пође,
 Те отиде у Косово равни;
 У Динђану шатор разанео,
 Онде седе за недељу дана,
 Док се силна суетигнула војска, 265
 Па се везир из Косова крену,
 Те он наде на Мораву Бичу;
 Онде везир шатор разанео,
 Те он седе три бијела дана,
 Док се силна суетигнула војска. 270
 Ондале се везир подигнуо,
 Те отиде Нишу бијеломе;
 Онде седе три недеље дана,
 Док се силна суетигнула војска.
 И на тефтер војску пребројно, 275
 Илије му сто хиљада војске.
 Па кад било уочи недеље,
 У суботу заучило подне,
 Пукоше му на граду топови,

- Ето везир из Ниша се крену, 280
 Крену везир снагу многу војску,
 И понесе токе кавалије,
 И повезе токе баљемезе,
 И кумбаре, чим градове прима,
 И дубарде, чим градове нали; 285
 На удари низ Мораву ладну.
 Но да видиш чуда великога!
 Колико су Турци пресилили,
 Нагони се јунак на јунака,
 Бре! који ће понапријед ноћи, 290
 Ко ће прије Срба погубити,
 А ко ли ће роба заробити!
 А кад били испод Алексинца,
 Лоша их је срећа суверетнула:
 Савила се наред друма гуја, 295
 Љута гуја Петар од Добриње,
 Напред друма шапац начинио,
 Па у шапцу шатор разанео,
 Под шатором пије ладно вино.
 А кад Петра Турци опазише, 300
 На Петра се Турци нагоњаху,
 Петар тури може у нараду,
 На Турке је ватру оборно,
 И Турке је љуто изранио.
 Када виђе Бушатли-везире, 305
 Где не може ништа на јуришу,
 Тада војску натраг поврнуо,
 Па намести табље и топове,
 Те на Петра ватру оборно,
 Оборно токе и кумбаре. 310
 Према њему на Морави ладној,
 Онда беше Младене везире,

- И са њигме војвода Станоје,
И са њима до два обор-кнеза:
Једно беше обор-кнеже Јефто, 315
А друго је обор-кнез Милоје;
Сви гледају јаде према себе.
Турци бију Петра од Добриње,
Бију њега топом и кумбаром;
Тешко му је војска изгнула, 320
Што остало, све се поплашило,
И свакоме лице потамнело
Од проклета тона и кумбаре,
Од брзога праха и олова.
Често Петар по бедену шета, 325
По бедему и по метеризу,
Те огледа страже и капије,
И слободи сву дружину редом;
Ето пуче проклета кумбара,
Те удари Петра господара, 330
Удари га у десницу руку,
Клону рука низ чошну доламу;
По је јунак, Бог му помогао!
Те не уче Петар ни лелече,
Да не тура страве у дружину, 335
Да не кваре њефа војводама;
Тек се маши дебелу љогину
Те отиде Младену везиру,
На Младену ријеч говорио:
„Бог т' убио, Младене везире, 340
Да л' не видиш, њима не видео!
Да л' не видиш, да л' за нас не хајеш?
Тешко мене досадише Турци,
Досадише топом и кумбаром,
Многа ми је војска изгнула, 345

- „Што остало, све се поплашило,
И сваком је лице потамнело,
Од проклета тона и кумбаре,
Од брзога праха и олова;
И ја сам се, брате, обранио, 350
Обранио у десницу руку;
Но ти прати војску на измену,
Те потпуни мога Делиграда,
Да ми Турци шанец не прихвате;
Вјера моја и тако ми Бога! 355
Ако Турци мој шанец прихвате.
Прихватиће сву нашу Србију.“
Хитро Младен Петра послушао,
Те опреми војску на измену,
И потпуни шанца Петровога. 360
Мили Боже, на свем тебе вала!
Често ли се војске удараху,
Удараху по пољу широку,
По зелену лугу моравскоме,
Нагоне се у воду Мораву, 365
Крвави се сва вода Морава
Од јунака и добријех коња:
Тако били три недеље дана.
Докле Петру одлакнула рука,
Он отиде под шатора свога, 370
Под шатором ситну књигу нише,
Па дозивље Туфекчију Стева:
„Обратиме, Туфекчија Стево!
Ти понеси књигу у недрима,
Право иди у село Тонолу, 375
Ка нашему господару Ђорђу,
Те му баци књигу на колено.“
Узе књигу Туфекчија Стево,

- На се мани хату маленоме,
 Оде право друмом широкијем, 380
 Те он дође у село Тополу,
 Онде нађе господара Ђорђа,
 Књигу њему на колени баци.
 Узе књигу господар Ђорђије,
 На је даје писару Стевану. 385
 Узе Стево књигу прегледати,
 Књигу гледа грозне сузе рони;
 Пита њега господар Ђорђије:
 „Мили куме, писаре Стеване!
 Кака књига, кака ли је гласа? 390
 И досад су књиге долазиле,
 Нијесмо их сузне пропраћали,
 А данаске грозне сузе роним.“
 Ал' говори писаре Стеване:
 „Мили куме, господару Ђорђе! 395
 Књига лоша, а лоша је гласа:
 Књигу пише Петар од Добриње,
 На њега су Турци навалили,
 Навалио Бушатли-везире
 С његовијех сто хиљада војске, 400
 Тешко Петру војска изгинула,
 Што остало, све се поплашило,
 И њино је лице потамнело
 Од проклета тона и кумбаре,
 Од брзога праха и олова, 405
 Нама Петар ситиу књигу пише:
 „Где си саде, господару Ђорђе?
 Да се мени на невољи нађеш,
 Да ми Турци шанац не прихвате;
 Вјера моја и тако ми Бога! 410
 Ако Турци мој шанац прихвате,

- „Прихватиће сву нашу Србију.“
 Кад то зачу господар Ђорђије,
 Он се мани цену свиленоме,
 Те извади два дуката жута, 415
 Те их даје Туфекчији Стеву:
 „Нај ти, Стево, два дуката жута,
 Те ти иди, те се напиј вина.“
 На он диже силну своју војску,
 Све атлије и све токалије, 420
 Сваки носи циду на рамену,
 До по циде опшивено вуком
 Да с' јунаку не помичу руке;
 Те удари преко Шумадије;
 Леонтије српски митрополит, 425
 И он иде друмом широкијем,
 И са собом све води понове,
 И он вози велике топове,
 Дође Ђорђе равну Крагујевцу.
 Но са града покликнула вила, 430
 Баш са града према манастиру,
 Манастиру биједу Коњицу,
 Она зове Бушатли-везира:
 „О везире, жалосна ти мајка!
 Да л' не знадеш, да л' за се не хајеш? 435
 Ето на те Црнога Ђорђија
 Са његовом силом многим војском!
 Све атлије и све токалије,
 Сваки носи циду на рамену,
 До по циде опшивено вуком, 440
 Да с' јунаку не помичу руке;
 Леонтије српски митрополит,
 И он иде друмом широкијем,
 И са собом све води понове,

- „И он вози велике топове ; 445
 „Вјера моја и тако ми Бога!
 „Ако стигне господар Ђорђије,
 „Те затече тебе на Морави,
 „Да ти имаш крила соколова,
 „Не би перје изнијело меса : 450
 „Бијежаћеш, но побјећи не ћеш;
 „Бранићеш се, одбранит' се не мо'ш;
 „Молит' се, помоћи ти неће.“
 Кад то зачу Бушатли-везире,
 У поноћи учини лопцу : 455
 Он дозива наше и бегове
 И остале њине поглаваре,
 Сваки својој заказаше војсци,
 Од петала они подранише,
 Палећи даше, бијегати сташе. 460
 Мили Боже, на свем тебе вала!
 Кад пђаху низ Мораву Турци,
 Све скакаху Турци, ка' јелени;
 А кад ли се патраг поврнуше,
 Отидоше Турци, посрамљени. 465

8

Узимање Биограда

1806

Полећела два голића врапа
 Прелећеше бутун Сријем равни
 Трудни пали, гладни проклињаали:
 „Сријем земљо, не зеленила се!
 А градови не веселили се! 5

- Зар у тебе не има јунака
 Да бој бије, да крв пролијева? —
 Ево има три бијела дана
 Прелећесмо све бутун планине,
 На лугове, поља и ливаде, 10
 Нигђе у те не могосмо наћи
 Јуначкога ал' коњскога меса;
 Што је ово, јазук вама било!“
 Чуло тице сријемско чобанче,
 Те овако њима говорило: 15
 „Муч'те тице, кљуи вам одначуо!
 Саме себе да Бог да уклеле!
 Сријем земља није вама крива
 Ђено стече добра господара,
 Двоглав' орла од Беча ћесара, 20
 Те је нашу земљу умирно,
 По границам са свакоје стране
 Нашу земљу рахат учинио,
 Те без кавге давно живујемо,
 Ко је жели доста му је било; 25
 Но ако сте огладњели љуго,
 Одлетите земљи Шумадији,
 Тамо ћете доста наћи меса
 Изобила коњског и јуначког;
 Ево има три бијела дана, 30
 Да се кољу Турци и Шијаци
 На све стране, кроза све махале,
 Дике рају Петровићу Ђоко
 Кроз све своје седамнест пахија“.
 Тице чуле, брже полетнуле, 35
 Најрије су на Биоград пале,
 А на кули Фочић Мемед-аге.
 Излазила Мемед-агиница,

- Тера тице дрвљем и камењем:
 „Иш, гаврани, тице злослутнице! 40
 Зар немасте ће друго нанути
 Но на нашу у Биоград кулу?
 Зло слутили, себе дослутили!“
 Тако када у ријечи била,
 Даде јој се нешто погледати 45
 Од запада спрема Топчидера,
 Ђе се силна помолила војска,
 На дозива свога господара:
 „Господару, Фочић Мемед-ага!
 Чија ј' оно страховита војска 50
 Што од Саве хита Биограду,
 Да л' је турска или је каурска?“
 Док ево ти Фочић Мемед-аге,
 Носи дурбини у лијевој руци,
 А у десној дугачка чибука, 55
 Хтеде Турчини високу чардаку
 Те развуче срчанли дурбина,
 Гледа јунак, мило му је било
 Кад угледа да је сриска војска,
 Примиче се граду Биограду. 60
 Од себе је дурбини отурно:
 „Ала, кардан, амет и Мухамет!
 Ђе ће власи жалосна им мајка?
 Зар тамине Биоград узети!
 Љуто ли су намет изгубили, 65
 Да изгину листом без потребе;
 Јала, јала, милом Богу фала!
 Да сви бутун устану Шијаци
 Не би грацка ни виђели врата
 А камо ли освојили града“ 70
 Тако Фочић собом говораше,

- А ни када не стоји залуду,
 Но дурбином по војци нишани,
 На Фочићу вели Мемед-аги:
 „Мемед-ага, биоградска главо! 75
 Који оно пред војском делија,
 Те свој српској калаузи војци,
 Зорли ђолде, немила погледа,
 У зењилу јуначком одјелу, 80
 Чудан има нусат и оружје:
 О бедрици дугу аламанку
 А за насом два чифта пушака
 Двије чарком, двије самокресом
 А под њим се ђогат помамно,
 Те му скаче на свакоју страну? 85
 — „Оно ти је од Србије глава,
 Зорно влашче Петровићу Ђоко;
 Скоро влашче добро шићарио
 Тргујући по земљи њемачкој,
 Те се ђидо изодно дивно, 90
 Набавио нусат и оружје,
 С главом ће га данас оставити,
 Знај, кадуно, пред капишека врата“.
- Опет пита Мемед-агиница:
 „А који је оно, Господару, 95
 Те за Ђоком јаше на гаврану,
 Зоран јунак на овоме свјету:
 Црна брка, а дуга перчина,
 Вас у ките и чохла гајтане,
 Десном руком коња попритеже, 100
 А лијеву сабљи на балчаку,
 На Биоград попријеко гледи,
 Необичне ђуди и погледа?“
 — „Оно ти је Мутане Лазаре,

- Бољег коња, а жешћег јунака 105
 Нема данас у свој Шумадији,
 Нити љубе змије на крајини;
 Данас ће га змија унецнути
 С Биограда пред каписна врата“.
- Опет када пита Господара: 110
 „А који је оно, Господару,
 Те с алата развија барјака,
 На сахату по дванаест пута,
 Љепши јунак од сваке девојке,
 Гарила га гуета пауеница; 115
 С барјаком се тигра преко руке
 Ка певјеста мирисним цвијетом?“
- „Оно ти је Чарапићу Васо,
 Чудан кадо, дину душманине
 Да му нема пара међ’ Шипјаке; 120
 Данас ће му срце испарати
 Турска пушка с бедема од града“
- Опет када пита Мемед-агу:
 „А који је оно, Мемед-ага
 Според коња пете на онанке, 125
 Преко крила држи дефердара,
 А о бедри сабљу седмонедку,
 За појасом двије кубурлије,
 Међу њима јатагана ножа,
 Виши јунак од коњла бојнога, 130
 Црне масти, а дугих образа,
 А брчићи мали на усници
 На прима двоје токе сјајне,
 А на ноге коиче ђумшлије;
 Стрешан јунак не дâ се гледати, 135
 Грдие ђуди, а ока крвава?“
- „Оно ти је присојкиња гуја

- Да је жешће у три цара нема;
 Влашче младо, задрте намети,
 Те у ијанству емин учинило: 140
 Ђе год види, ал' сретне Турчина,
 Да убије или да погине,
 Кадо моја, од Крајине Вељко!
 Одвргло се влашче у ајдуке,
 Те грдило од Турака гради: 145
 Доста се је насјекао глава,
 И веле је ојадно мајке,
 Удовице буле оставио,
 Па ево му данас данак суђен,
 Ајдук Вељку да изгуби главу 150
 Пред Биоград а од турске Ђорде“.
- Опет када пита Мемед-агу:
 „А који су оно, Господару!
 Два јунака у свему једнака,
 Јашу добре коње успореду, 155
 Једне Ђорде, а једне помисли,
 Једнако им рухо и оружје,
 Рекао би од једне су мајке,
 Па се с коња грле чешће пута,
 Пресеркују жежене ракије, 160
 И дружини око себе дају?“
- „Оно су ти двије крцалије;
 Двије страшне српске војеведе:
 Једно ти је Чунићу Стојане,
 А друго је Бакал Милосаве 165
 Који кавге по свијету траже;
 За зло су се турско братимили
 Један другом вјеру поставили
 Ђе је један да се други пађе,
 А ће један гине, обадва ће; 170

- Они ејеку без есана Турке
 А зулуке без разлога граде,
 Не боје се цара ни везира
 А камо ли нас седам дахија;
 Наћи ће их данас седам рана, 175
 На бедему оконати главе“.
- „А који су оно, Мемед-ага:
 Те за војском коње попритежу;
 Под собом су коње уморили
 Те им по њем страховито скачу, 180
 У висину по три коња бојпа
 По толико с десне на лијеву,
 У напријед мјером без есана;
 Зорне ђолде, а мрка погледа,
 Мрки брци пали по пушкама, 185
 Покрили им пушкар’ тенелуке,
 А на главу капе међедине;
 Приеркују жежепе ракије,
 На Биоград попријеко гледе
 Као Србин с коца на Турчина? 190
- „Оно су ти три дину душмана:
 Из Поцерја Поцерац Милошу
 На мркову коњу од мегдана,
 За њим Цинцар-Јанко на путаљу,
 А треће је Богићевић Анто; 195
 Три војводе сва три побратима,
 Мегданције старе крцалије;
 Живот им је белн омрзнуо,
 Ил’ од силе власи пресилили,
 Те су данас гинут’ накастили 200
 Под Биоград, кукала им мајка!“
- Тако Турчин с кадом бесједно,
 Они мисле нико их не чује,

- Ал' да видиш где их гледа бабо,
 Старац Фочо од стотине љета, 205
 На пенџеру наносио главу,
 Мемед-аги дедо бесједно:
 „Мемед-ага, зло ти јутро било!
 У зб час те породно бабо,
 А у гори тебе оженно! 210
 Зла ти сила, а горе јунаштво!
 Јесам ли ти говорио, сине,
 Кад погуби толико Србаља,
 Биранијех пона и кнезова,
 На превари и на вјери тешкој, 215
 Да си нашу земљу отровао,
 Крв је права до Бога допраа,
 Сиротињске сузе до небеса,
 Наша земља донапуће мука;
 Уста раја ка' из земље трава, 220
 Знаћеш јутрос за твоје јунаштво
 И за благо све седам дахија,
 Кад Шијаџи околише града.“
 У ријечи у којој бијаше
 Дивно Ђоко уредио војску, 225
 Поградно тврде метеризе,
 И шанчеве тону и кумбари;
 Са добријех коња одјахали,
 Починули, ноћу коначили,
 Мисли Ђорђе саба ударити 230
 Топовима града поздравити,
 На јуначки на град јуришити.
 Но ни Турци не стоје залуду:
 Диван чине, ни сна не снавају,
 Да Србљима изненад' ударе, 235
 Прије зоре и бијела дана,

Не бил' како уилашили Ђорђа
 И његову свуколику војску.
 Како рекли тако учинили:
 Ударише изненада Турци, 240
 Прије зоре пуна два сахата,
 Мисле Турци, жалосна им мајка!
 Да ће Србљи побећ' са мегдана,
 А то Србљи једва дочекали;
 Српска стража оназила Турке 245
 Те јавише Петровићу Ђорђу.
 Ђоко скочи војводе подвикну,
 А војводе на своју дружину.
 Азур Србљи били под оружјем,
 Алакинуше, Бога споменуше, 250
 На жив огањ дочекаше Турке,
 Кад по једном пушке иетурише,
 Повадеше ноже пламените,
 Сјеку Турке немиле хајдуке;
 Турци вичу: амет и Муамет! 255
 А Шијаци: За вјеру хришћанску!
 Бој се бије, крв се пролијева,
 Гину Турци, а гину Шијаци,
 Док помоли сунце на истоку,
 Узмакоше Турци на трагове, 260
 Беже грдни, стидни и рањени
 А за њима Србљи јуришише;
 Гонно их Ђорђе на ћогату,
 За Ђорђијем Мутап на гаврану,
 И Чаранић Васо на алату, 265
 А за Васом Вељко на вранчићу,
 А за њима двије краљије:
 Чунић Стојан, Бакал Милосаве,
 Па војводе сва три побратима:

- Цицар Јанко, Поцерац Милошу, 270
 И газија Богићевић Анто;
 Кржаве им сабље до балчака,
 И деснице руке до рамена,
 Пуне чизме крви патоцили,
 А коњима гриве и зенђије, 275
 А за њима Шијаци јунаци,
 Све брат брата по имену виче:
 „Јуриш, браћо, за Богородицу,
 Уграбимо од града капију!“
 То молили на су умолили. 280
 Како Турци у град бјежијаху,
 Не могоше затворити врата,
 За њима се Срби натурили,
 Биограду граду уљегоше,
 По њему се кољу са Турцима; 285
 У град грдно Србљи изгнуше,
 Јер се Турци из кула брањаху,
 Са пенцера бију Србијанце;
 Али Србљи узмакнути неће,
 Но се кољу два дни без престанка 290
 И три ноћи не зажеше очи.
 Када трећи данак освануо,
 Завикаше све седам дахија:
 „Аман Ђорђе од Србије главо!
 Твој је мегдан и твоје јунаштво, 295
 Миримо се, а не кољимо се!“
 Дахијама Ђоко одговара:
 „Нема мира ни друге погодбе
 Док ми овдје не дате у руке,
 Прво, рече, Фочин Мемед-агу, 300
 Па све друге турске зулумћаре,
 Да им русо одсијечем главе,

- „Да покајем моје витезове
 Што на вјеру скоро посјекосте :
 Најпрвога Палалију кнеза, 305
 Па Станоја кнеза из Зеока,
 И сокола Чаранића Марка,
 И Гагића Јанка буљубашу,
 Па витеза Теофана кнеза,
 И јунака Мату буљубашу, 310
 И Рувима, хади-Ђеру старца,
 И крајине наше десно крило
 Љутог знаја Бирчанин Илију;
 Кад Турцима посијечем главе
 Гледаћемо да се начињемо.“ 315
- Кад Дахије разумјеше Ђока,
 Договоре међу собом граде,
 Инако им бити не могаше,
 Дадоше им што им иска Ђорђе.
 Ту погибе Фочић Мемед-ага 320
 И тринаест бираних Турака;
 На бедему понеше барјака
 Највећега крстама алаја,
 А од града примише кључеве.
 Како онда, тако и данаске, 325
 У Србина Биоград остаде.
 Дуго њима живовало царство
 Ми велимо: хоће ако Бог дâ!
-

9

Узимање Ужица.

1807

Санак силла була у Ужицу,
 Бул-кадуна, Ђузел челебија,
 Мила љуба Церић Мустаф-аге,
 На чардаку на леку душеку,
 Чудал санак а у чудан данак, 5
 У самани нетак турски светац;
 Санак силла у санку виђела,
 Ђено ведро небо помрчало,
 Виш' Ужица у земљи Србији,
 Помрчало, на се проломило, 10
 Све звијезде крају побјегнуле,
 Ђрвав мјесец пао на Ужице,
 Од истока сијевају муње,
 По Ужицу убијају Турке.
 У страху се пробудила када, 15
 На по турски клања на сацади,
 И отиде ватри на ојаку,
 Ибрик меће цриу каву пече,
 Каву није, грозне сузе лије:
 „Ала, ала, шућур Богу вала! 20
 Грдна санка и злога уранка!“
 Мисли була нико је не чује,
 Мустаф-ага и слуша и гледа,
 Па на љубу срклет учинио:
 „Што је, љубо, да од Бога нађеш! 25
 Која ти је од Бога невоља,
 Те си јутрос рано устанула
 Пркје вакта и твог обичаја,

- „Те ’по цмилиш како удовица?“
 Кадуна му право казиваше 30
 Шта је спила и у спу виђела.
 Вели њојзи Церић Мустаф-ага :
 „О, кадуно, шинула те муња !
 Зло си спила, зло ћеш дочекати,
 Ласно ти се домислити санку. 35
 Што је ведро небо помрчало,
 Над Ужицем нашим проломло,
 То је небо Петровићу Ђоко,
 Подигнуће Србље на Ужице ;
 Што су звезде крају побјегиуле, 40
 Крвав мјесец на земљу пауо,
 Звијезде су сиромашка раја,
 Те Шијаци удрит’ на Ужице ;
 Од истока што ејевају муње,
 По Ужицу убијају Турке, 45
 Те су муње српске војеведе,
 Крвопикаци, дину душманини,
 Ужице ће наше освојити,
 Од Ужица приватити кључе,
 Ужичане погубити Турке, 50
 А ти остат’ удовица црна.“
 У ријечи у којој бијаху,
 Даница се небу помолила,
 Сјајна зора сину на истоку,
 А кадуна отвори пенцере, 55
 Наслопила на демире главу,
 Вади очи пољем ужичкијем,
 Виђе була, виђеће је јади :
 Развили се кретани барјаци,
 Под барјаке цјешци и коњици, 60
 Цјешци зорни, а коњи помагни.

- Све је поље у магли остало,
 А кроз маглу огњене блијеске,
 Блистају се сјајни цевердари,
 И о пасу оштре аламанке, 65
 Све се ближе граду приицаше.
 Кад кадуна оназила војску,
 Приватила дурбин од биљура,
 Развуче му све седам каната,
 Који гледа на седам сахата, 70
 Српску војску под чардак привуче,
 И кад виђе да је српска војска,
 Она каже своме господару,
 Па овако була приицтује:
 „Господару, Церић Мустаф-ага! 75
 Ко’ је оно јунак од Србаља,
 Те најпрви калаузи војсци,
 Вас у ерми и у чисту злату,
 За пасом му двије кубуранје,
 Више злата по челика љута, 80
 На ђогату ка’ на горској вили,
 А прекривен чохом и кадивом,
 Од чешаља кити до копита,
 На Ужице попријеко гледи?“
 — „Оно ти је Петровићу Ђоко, 85
 Српска мајка, а крвник Турака,
 Љута змија, а душманин дина.“
 „А који је оно, Мустаф-ага!
 Те ’но јаше сурџу бедовију,
 Чудан јунак, згодно одијело 90
 Мрка брка, а погледа страшна,
 Бедовију уздом попритеже,
 На Ужице очима стријеља?“
 — „Оно ти је Чаранићу Васо.

- Зорно влашче, родила га мајка, 95
 Душманин је дину и корану.“
- „А који су оно, Мустаф-ага
 Те заједно иду успореду,
 Као сложено јато голубова,
 Силне коње уздам' притезују, 100
 Не даду се у се погледати,
 Од блистања сјајнога оружја
 И од страшна ока и погледа,
 Сви петиња засукују брке
 На Ужице немиле гледе?“ 105
- „Дедер кадо, и невољна јадо!
 Дај ми дурбин, пуст ми не остао!
 Да т' их свијех по имену кажем:
 Прво ти је Ђоко Маловићу,
 Друго соко од Зворника Мато, 110
 Треће јунак од Лознице Анто,
 А четврти Мићићу Јоване,
 Пети орб од Крајине Вељко,
 Који стиже пољем коњаника,
 А стријеља под облаке ждрала, 115
 И сијече под оклоп јунака,
 Удариће на пушку запету,
 За пару ће замесити кавгу,
 За по наре изгубити главу;
 Он је много оцрнио буда.“ 120
- Па почујте, браћо и дружино!
 Грехота је фалити Турчина,
 А срамота сакрит му јунаштво!
 Јунак био Џерић Мустаф-ага,
 Јунак био, те јуначки ради: 125
 Диван чини у својему двору,
 На дивану окунио Турке,

- По избору аге и кадије,
 На улему, оџе и аџије,
 Све по избор бољег од бољег; 130
 Собет чини, овако говори :
- „Браћо моја, Турци Ужичани !
 Ево на нас Петровића Ђока,
 Собом води Шумадију листом,
 Собом вуче од боја топове, 135
 Голи силну рану и џебану,
 Сву је нашу земљу освојио,
 И под своје крило покорио ;
 Кад освоји Стојна Биограда
 И глашени Шабац на крајину, 140
 Како неће освојит' Ужице ?
 Знаш лијено, а и ви сви знате,
 Дочекај' их јутрос не можемо,
 Побиги се, на сви изгинути,
 Проклеће нас буде на оцаку, 145
 Када власи жедни на Турчина,
 Почну клати ђецу по пенелу
 Па робити и налити куле ;
 А предат' се ђауру у руке
 И без ране и без мртве главе, 150
 Погазисмо вјеру пророкову,
 Изгубисмо образ пред свијетом.
 Вала била, и тако ми дива !
 Турска вјера подијет' не може ;
 Него, браћо, да се послушамо, 155
 Да Ђокову војску дочекамо,
 Бранимо се власима из града,
 Док устраје у граду Турчина,
 Па што Бог да и среќа од Бога.“
 Сви му Турци капа учинили, 160

- Макбул били и бегенисали,
 Али неће старац Мемед-ага,
 Но про шаке мучи сједу браду,
 Браду мучи, но срцу се мучи
 Па овако старац проговори : 165
- „Јао Турци, јадно вам јунаштво !
 Видите ли, с њима не виђели
 Да је вакат послан од Алаха,
 Да се земно промјењује царство;
 Од Косова царовасмо мирно, 170
 Царовасмо, а сад изгубисмо;
 Кад су власи Биоград узели
 И крвави Шабац освојили,
 Како неће освојит' Ужице?
 Него, браво, мене послушајте, 175
 Предајмо се, поклонимо кључе,
 И Ђокову пољубимо Ђорду,
 И крв љуцку не товар'мо на се
 Од ужицке ђеце и стараца,
 Не шћесте ли мене послушати, 180
 С моје душе смичем страшне клетве,
 А теслимим све на ваше душе.“
- Чују Турци, мило им не било
 Ал' при својој осташе ријечи:
 Мемед-агу резил учинише, 185
 Укорише, на ноге скочинише,
 Уређују по бедему Турке,
 Нацјештају убојне топове,
 Пушке нуне, припасују Ђорде,
 Справу граде, а о јаду раде. 190
 Но да видиш Петровића Ђока :
 У пољу је логор учинио,
 Шанце гради, а кона ендеке,

- Те ту своју одморива војску;
 Око себе скупио војводе, 195
 Испијају жежену ракију,
 Пуном плоском из деснице руке.
 Како који плоском нагињаше
 Сваки Ђоку редом напијаше :
 „Здрав да си ми, од Србије главо ! 200
 Бог нам дао и Светитељ Саво
 Да Ужице данас освојимо,
 Да се турских накидамо глава,
 Да се слава на далеко чује.“
 Дап данише, мркла ноћца дође 205
 Све говоре, дивно уговоре :
 Да пред зором уд’ре на Ужице.
 Проговори Чарапићу Васо :
 „Господару, Петровићу Ђоко !
 Ево т’ молим, на ти руку љубим, 210
 Дај ми друга од Крајине Вељка,
 И његове триста крцајлија,
 И два тона чим градове примаш,
 Да ја први удр’им на Ужице,
 Од давна се зажелно кавге, 215
 А ево ти тврду вјеру давам,
 Срамоте ти доијети нећу,
 Волиј своје изгубити главе.“
 Даде Ђорђе не рече ркјечи;
 Па кад сјутра о зорици било, 220
 И искочи на исток даница,
 Устадоше двије војводе,
 Преко поља ка’ двије планине
 За њим триста крвавих ратника,
 Крцајлија задртих јунака; 225
 Они вуку убојне топове.

- Кад се близу примакнуше граду,
 Намјестише два тона жутаља,
 Који зобљу зрно од пет ока,
 Окренуше на капијска врата, 230
 Топовима живу ватру даше :
 Оба пукли, боље погодили,
 Одбише се врата до каната.
 Кад то виђе Чарашћу Васо,
 Пушта дизген својој бедевији, 235
 Право гони на капијска врата,
 А подвикну Вељка и дружицу :
 „За мном, браћо, ако Бога знате !
 Да нам Турци не зачале врата.“
 Ви у Васо бедевија брза, 240
 Најирви је уграбио врата ;
 Ал' јунаку лоша срећа била,
 На вратима јуришаше Турци,
 Навалише огњем из пушака,
 Као грозна туча из облака, 245
 Свртно Васо обранише Турци,
 Наде јунак пред врата на главу,
 Те завика нто му живот дава :
 „Ђе си, Вељко, јадан побратиме !
 Освети ме, не пусти ми главе, 250
 Поздрави ми Петровића Ђока
 И кажи му аманет ти тврди,
 Да нијесам вјером преврнуо
 Но ужитка освојио врата,
 Освојио, пак и погинуо, 255
 Да Србину не останем дужак.“
 То изуети на душу испусти. —
 У то Вељко с триста крцајлија,

- На канију јуришише страшно.
 Вала Богу да је милосноме! 260
 Нуца пушка и тонови хучу,
 Из града се одбрањују Турци,
 Бране врата, не даду на врата,
 Србљи хоће јуришем на врата,
 Гину Турци, гину Србијанци, 265
 Мртвацима затискоше врата;
 У то присеје и Петровић Ђоко,
 Голу сабљу носи у рукама,
 Соколови око себе друштво.
 Дивно Ђоко уредио војску: 270
 Нанијеше земље и камења,
 Све од траве до бедемске главе;
 За бедем се рукама' приватише,
 Ал' се Турци по бедему бране,
 Те 'но српске подрубљују главе, 275
 Но се Србљи самртнички бране:
 Неки пада низ бедеме мртав,
 Неки с голим ножем про бедема,
 Те се у град кољу са Турцима;
 Бег Ђорђије продрије на врата, 280
 Најпрви је Вељко на мркову,
 Коњ и Вељко допауо рана,
 А за Вељком Ђоко на путаљу,
 За Ђоком је Мато на зеленку,
 А за Матом Анто на гаврану, 285
 Мићић Јован не чекао реда,
 Но ускочи граду про бедема.
 Бег Ђорђије стао на канију
 Те соколи своје витезове.
 Ала банда, крвава састанка! 290
 Стоји лелек рањених јунака,

- Стоји јаук турскијех мајака,
 Шиска стоји ђеце и кадуна,
 Ал' се Турци јошт предати неће,
 Док завика старац Мемед-ага : 295
 „Ужичани, амет и Мухамед !
 Не гините, по се предајите,
 Не затрите ужичко кољено,
 Ни дијете мајци под појасом,
 Ко ће српској одољети војсци, 300
 Ко ли изгнат' из Ужица Ђока!“
- Многи чули од Ужица Турци,
 Мемед-агу старца послушаше,
 Мустаф-агу Богом заклањаху,
 Да не гине по да бој прекине. 305
 Инако му бити не могоше,
 Но најпрви крену на каницу,
 А за њиме сви остали Турци,
 Који бјеху живи и рањени ;
 Па кад дошли каници на врата 310
 Без оружја и без бригке хорде,
 Обје руке на прек ставише,
 Те се бегу Ђорђу поклонилише :
 „Аман, Ђоко, од Србије главо !
 Поклони нам живот на мегдану, 315
 Твој је мегдан, и Ужице твоје,
 Не пршти нам робље по Ужицу,
 Не нали нам куле по Ужицу.
 Турци били, сад смо твоја раја.“
- Карађорђе за Бога примио, 320
 Те Турцима живот опростио,
 Испод сабље Турке пропустио,
 Па у граду војску нацјестио,

Дају Турци конак и захиру,
Тад Ђорђевије освоји Ужице,
Како онда, тако и данаске.

325

10

Милош Стоићевић и Мехо Оругција

1809

Закукала сиња кукавица
На главици више Бијељине;
То не била сиња кукавица,
Веће мајка Оругција Меха.
Ако кука, јест јој за невољу : 5
Синоћ мајка оженила Меха,
А јутрос га на војску опрема,
Остаје му љуба нељубљена,
Нељубљена и незагрљена;
Мајка Меха на војску опрема 10
На Прудове Дрини валовитој,
С њиме иде наша Али-паша,
А за нашом сва остала војска.
Али-паша Меха сјетоваше :
„О, јолдашу, Оругцију Мехо ! 15
Српска војска Дрину воду пређе,
И пред војском српске поглавице :
Прво јесте Лазаревић Луко,
Који Шанцем комендира градом,
А на Луку турске мајке туже, 20
Много их је стари уцв'јелно;
А друго је српска поглавица,

- „Цинцар Јанко од Орида града,
 Који кавге по свијету тражи,
 Ђе је кавга, да се онђе нађе; 25
 А треће је српска поглавица,
 Из Ноћаја Чушићу Стојане,
 Који није пријатељ Турцима;
 Четврто је српска поглавица,
 Из Поцерја Поцерац Милошу, 30
 У кога је сабља Кулинова,
 Турцима је наше на срамоту,
 Ђога туче, сабљом Турке с'јече,
 Не стиди се цара ни везира : 35
 Ходи мудро, не погину лудо,
 Сачувај се од душманске руке
 А од Срба турског душманина;
 Јер ти јеси Бијељини глава,
 А нијеси самој Бијељини,
 Већ си глава над но Босне славне.“ 40
- Ал' бесједи Оругцијћу Мехо :
 „Не будали, нашо Али-нашо !
 Ево има три године дана,
 Од како је Кули погинуо 45
 У Мишару пољу широкоме,
 Сабља му се јесте огласила
 У некаква Поцерца Милоша,
 И ја ходим и чету проводим,
 Кудгођ идем, за Милоша нитам ;
 Волио б' се с њиме удесити, 50
 Нег' царево благо задобити :
 Да покајем Кули-капетана,
 Да повратим сабљу Кулинову ;
 Ако буде Милош прешо Дрину,
 Милоша ћу на мејдан зазвати. 55

- „С њиме ћу се данас огледати,
Макар своју изгубио главу.“
Истом они у ријечи били,
Српске страже приназише Турке,
Отрчаше у логор, казаше 60
Под шаторе Лазаревих-Луки;
А кад чуо Лазаревих Луко,
Хитро скочи у шатору своле,
Пак припаса свијетло оружје;
Уста Луко, пође по логору, 65
Стаде дизат' пјешце и коњике;
Пјешацима 'вако говораше:
„Србљи пјешци! браћо моја драга!
Притежите за ноге опанке,
Гарабиље пушке потиранујте, 70
Па у равно поље излазите:
Силни Турци у поље дођоше,
Ваља, браћо, дочекати Турке
На шарене пушке гарабиље.“
Кад пјешаци Луку саслушаше, 75
Сви притежу за ноге опанке,
Гарабиље пушке потиранују,
На алаје у поље излазе:
Шарке пушке по средини носе,
А на Турке попријeko гледе 80
Као вуци на б'јеле јагањце.
Коњацима Луко говораше:
„Коњаници, моја браћо драга!
Ко је коњик, коње опремајте,
Сабље паш'те, колане притеж'те, 85
Па у равно поље излазите:
Силни Турци у поље дођоше,
Ваља, браћо, дочекати Турке,

- „По равну се пољу поћерати,
 На св'јетлу се сабљу огледати, 90
 Срамота је побјећ' са мејдана.“
 Од коњика најпре Милош чуо :
 На припаса свијетло оружје,
 А долеће до коња ђогата,
 До ђогата ока шаренога ; 95
 Притеже му четири колана
 А и пету ибришим-тканицу ;
 Када Милош ђогу колан стеже,
 Ту се ђогат боју осјетно,
 На првијем закона ногама, 100
 Ногам' копа, а ушима стриже,
 Милошу се живо срце смије ;
 Види Милош на коњу ђогату,
 Ђе ће тај дан мејдан отворити,
 Након себе спомен оставити. 105
 Друго чуо јунак од коњика,
 Чунић Стојан из села Ноћаја,
 Скочи Чунић у шатору своме,
 И припаса свијетло оружје,
 На долеће до коња дората, 110
 Који ваља кутије дуката,
 А Чунића стоји без динара,
 Јера га је Чунић задобио
 Од Турчина Пејза Мехмед-аге,
 На га јаше Турком на срамоту ; 115
 Притеже му четири колана
 А и пету ибришим-тканицу.
 Треће чуо Боггићевић Анта
 Од Лознице, од бијела града ;
 Скочи Анта у шатору своме, 120
 И припаса свијетло оружје,

- Па долеће до коња мркова,
 Притеже му четири колана
 А и пету свилену тканицу;
 Узде вргли, а на коње сјели. 125
 Луко силну искуњааше војску,
 Искуњааше ијешце и коњике,
 А војводе војске очекују.
 Под Милошем с миром ђогат неће,
 Већ Милоша забољела рука 130
 Устежући виловна ђогата.
 Кад с' Милошу веће додијало,
 Он с' обазре на оба рамена,
 'Вако рече двије, три ријечи:
 „Браћо моја, ијешци и коњници! 135
 Ви хајдете, како ви можете,
 А ја одох, како ђогат хоће:
 Ђогат ми је боја пожељео,
 Моја десна засклила рука,
 Рада се је с Турцима играти, 140
 При појасу сабља ожедњела,
 Пожељела крви од јунака;
 Ја отидох, да сабљу напојим,
 Да напојим крви од Турака.“
 То изрече Поџерац Милошу, 145
 А ђогату понусти дизгене;
 Тад се слеже ђогат преко поља,
 А за њиле Чушић на дорату,
 Доро ђогу не да одмакнути,
 На сани му главу наслонио; 150
 За Чушићем Богвићевић Анта
 На мркову коњу виловноме,
 Мрков не да дору одмакнути,
 На сани му главу наслонио.

- Три војводе у једно одоше, 155
 Боже мили, срца слободнога!
 Помислише на старе јунаке,
 Како ваља мријет' на мејдану,
 Њих тројица пред двадест хиљада!
 И далеко сусреташе Турке, 160
 'Вако с Турци кавгу заметнуше:
 Њих тројица три пушке бацаше,
 Од Турака двадес'т хиљад' пуче:
 Војводама Бог и срећа даде,
 Ниједна им ране не зададе; 165
 Ал' војводе старе мејданције
 Више пушак' метати не шћеше,
 Већ тргоше сабље од појаса,
 Сташе збијат' Турке у буљуке.
 А заосто Лазаревић Луко, 170
 Па се Луко пред логором креће
 Преко поља ка'но и планина,
 Далек' бјеше Оругцију Мехо,
 Далек' бјеше пред својом ордијом,
 На ђогату коњу виловноме; 175
 Под њиме се ђогат помамо.
 Преко себе б'јелу пјену баца;
 Турчин носи сабљу у зубима,
 Па се сриској прикучује војсци;
 Да се Турчин Срба докопао, 180
 Не би ни он главе изнесао,
 Ал' би доста јада почињо,
 И срискијех мајки уцв'јелио.
 Опazi га Поџерац Милошу,
 Па говори Анти и Стојану: 185
 „Чујеш брате, Анто и Стојане!
 Вас двојица Турке узијајте,

- „Сад ће вама наша браћа доћи,
 Виђећете јада од Турака ;
 А ја одох на коњу ђогату, 190
 Да повратим ону потурицу,
 Да нам каква квара не учини,
 Да србињске мајке не уцв'јели,
 Свака мајка рада виђет' сина.“
- То изрече Поцерац Милошу, 195
 Трже сабљу у десницу руку,
 Лако пође, на Меху престиже,
 Па са сабљом њега повраћаше,
 И овако њему говораше :
- „Стан', Турцине, куд си наерио ? 200
 Видиш, море, да си погинуо.“
 Ал' се Турчин не да повратити.
 По равну се пољу поћераше,
 На чарку се збиља ишћераше.
- Двије војске стале, те гледале, 205
 Ђе е' јунаци по мејдану гоне,
 Па се ђешто из пушака туку,
 Један другом ране не задаје
 (Двије војске стоје, те гледају,
 Кој' ће коме очи преварити); 210
 А кад мале пушке поизбаце,
 Обојница коње зауставе,
 Пушке пуне, са коња говоре,
 Један другом љуте јаде даје ;
 'Вако рече Оругцију Мехо : 215
 „Море влаше ! из које си на'је
 Како ли се зовеш по имену ?
 Имадеш ли остарјелу мајку ?
 Јеси ли се, море, оженио ?
 Постаће ти мајка кукавица, 220

- „Остаће ти љуба удовица,
 С киме си се данас поћерао.“
 Бесједи му Поцерац Милошу :
- „Што ме питаш, море, потурицо ?
 Ја имена свога крити нећу : 225
 Ја сам с врха шабачке пахије,
 Из Поцераја Поцерац Милошу,
 Код кога је сабља Кулинова ;
 Стара ме се нагледала мајка,
 Младога ме мајка оженила, 230
 Вјерне сам се љубе наљубио,
 Турских сам се глава насјекао,
 Свој сам срцу жељу испунио,
 Већ не желим свијет пром’јенити;
 Веће, море, млада потурицо ! 235
 Ти окле си, из кога ли града ?
 Како ли се зовеш по имену ?
 Је ли тебе у животу мајка ?
 Да се ниси скоро оженио ?
 Остаће ти мајка кукавица, 240
 Остаће ти була нељубљена,
 С киме си се данас поћерао.“
 Бесједи му Оругцијћу Мехо :
- „Ни ја, влаше, имена не кријем ;
 Ја сам, море, перед Бијељине, 245
 По имену Оругцијћу Мехо,
 Који’ по сам Бијељини глава,
 Паицирлија над иб Босне глава ;
 Ево има три године дана,
 Од како је Кулини погинуо 250
 У Мишару пољу широкоме,
 Сабља му се јесте огласила
 У некаква Поцераца Милоша ;

- „И ја ходим, и чету проводим,
 Кудгођ идем, за Милоша нигам, 255
 Волио б' се с њиме удесити
 Нег' цареву благо задобити :
 Да покајем Кулин-капетана,
 И повратим сабљу Кулинову ;
 Ала, ала! милом Богу вала! 260
 Ето, влаше, сад се удесимо
 У по поља св'јету на видику,
 Сад ћемо се, море, огледати.“
- Бад то чуо Поцерац Милошу,
 Главом ману, зубима шкргутну : 265
 „Ти си, Мехо, ти си насја вјеро!
 За ме нигаш, а ја тебе тражим :
 Жена био, тко ти побјегао !“
- Нацјери се ђетић на ђетића,
 На на сусрет коње потекосе, 270
 Трже Милош сабљу у десницу ;
 Шћаше Милош дочекати Меха
 На десницу и на оштру сабљу,
 Нека виде војске обадвије, 275
 Како ђетић од Србије с'јече ;
 А кад виђе Оругцију Мехо,
 Препале се, да га Бог убикје !
 На далеко свог коња остави,
 На потраже двије пушке мале,
 Нанишани обје на Милоша, 280
 Оба дв'јема живу ватру даде,
 Обје пукле, остануће пуге !
 Ал' Милошу Бог и срећа даде,
 Ниједна му ране не зададе ;
 А кад виђе Оругцију Мехо, 285
 Ће остаде Милош на богату,

- Пренаде се, срамота га било !
 На он од стрѣ обје пушке баџи,
 Даде плаћа бјежат' у ордију.
 Њега ћера Поцерац Милошу 290
 На ђогату коњу виловноме :
 „Стани, море, Оругџију Мехо !
 Обазри се, да се огледамо,
 Срамота је бјежат' са мејдана ;
 Није шала, двије војске гледе.“ 295
 Ал' се Турчин не см'је обазрети,
 Веће бјежи с главом без обзира.
 Злу се Милош послу домислио :
 Он потеже пушку кубурлију,
 Пушци Милош живу ватру даде, 300
 Пуче пушка, зацјева Милошу,
 Оругџију на жалост одјекну ;
 Враг догоди, те Меха погоди.
 Поче Мехо др'јемат' на ђогату,
 А Милош му стаде говорити : 305
 „Море Мехо ! Је л' ти мало нића ?
 Многого сам тако напојио,
 На кад засни, више се не диже.“
 Ману Милош сабљом и десницом,
 Према себе ударио Меха 310
 На довагу по бијелу врату,
 У једном му одсијече главу.
 Кад погибе Оругџију Мехо,
 Остали се пренадоше Турци,
 Од све војске погибе им глава ; 315
 Онда Србљи у глас повикаше,
 А на Турке сложио ударише.
 Да се коме стати нагледати
 Бако српске сабље сијевају,

- Мртве турске главе зијевају; 320
 Ту не оста Србин у дружини,
 Који турске главе не оде'јече.
 Од Србаља мало тко погибе,
 Од Турака мало тко утече;
 Изгибоше турске поглавице: 325
 Погибе им хоџа из Стамбола,
 Који благе р'јечи говораше,
 Ког је царе био опремио,
 Да по земљи благе збори р'јечи,
 Не би л' како земљу умирио; 330
 С њим погибе дванаест поглавара;
 Утече им наша Али-наша,
 Утече им шеру Бијељини.
 Весели се, под Цером Поцерје!
 Којено си ги'јездо соколово: 335
 Кад Србину буде за невољу,
 У тебе се по соко излеже,
 Те Србину буде у помоћи.
 Весели се, Милошева мајко,
 Ти, која си Милоша родила. 340
 Весели се, Поцерац Милошу!
 Досна ти се посветила рука!
 Која знаде погубити Меха,
 Свиј Турцима храброг поглавара,
 А Србима свима душманина. 345
 Весели се, Поцерац Милошу!
 Дуго ти се име спомињало:
 Докле текло сунца и мјесеца!

Хајдук Вељко и Сјеничани Турци.

1809

- Покликнула са Јавора вила,
 Те дозивље Сјеничане Турке,
 По имену Чавић Мустав-агу:
 „Кољи, лоре, стотину волова,
 И још више три стотин' овнова, 5
 Те готови за господу ручак;
 Ето озго Вељка с Неготина
 Од Крушевца иде уз Мораву,
 И он гони дванаест тонова
 На стотину мачванских волова; 10
 Са њим иде Лазаре Мутане,
 И он води дванаест хиљад' војске.“
 Тек што она у ријечи бјеше,
 Ал' ето ти Вељка с Неготина,
 И он гони дванаест тонова, 15
 На стотину мачванских волова;
 За њим иде Лазаре Мутане
 Са дванаест хиљада војника.
 Док се зачу јека од тонова,
 Стаде рика мачванских волова, 20
 Стаде пуцањ моравских пушака,
 Пренаде се Чавић Мустав-ага,
 На полеће по Сјеници равнoј
 Викну јунак грлом и авазом:
 „Послушајте, Сјеничани Турци! 25
 Принасујте свијетло оружје
 Ево нама с Неготина Вељка
 Са дванаест убојних тонова

- „И дванаест хиљада војника.“
 Кад зачуше Сјеничани Турци, 30
 Лете Турци ка бијесни вуци,
 Много Вељку учинише квара,
 Обранише Мутана Лазара,
 Док повика Чавић Мустав-ага:
 „Аман, аман, с Неготина Вељко! 35
 Ми ћемо се Турци покорити,
 Док покуним рају на предају;
 Но остави убојне токове
 Нек не бију нашу скротињу.“
 На отвори на граду канију, 40
 И пропусти с Неготина Вељка,
 А у граду припреми му ручак.
 Ту се Вељко мало забавно,
 Док умири варош и грађане,
 На се врати Неготину евоме 45
 А остави Лазара Мутана,
 Да му чува у Сјеници града.

- Још ни зоре ни бијела дана,
 Али-наша Дрина води дође,
 Дође наша и доведе војску,
 Поред Дрине разане шаторе,
 На се наша покрај Дрине шеће, 5

- А титра се златним буздованом,
 Кб ђевојка зеленом јабуком,
 У балчак се сабљи покуцкује,
 А на Мачву попријекo гледи,
 Па се наша и сам разговара: 10
 „Док ми војска из дубљине дође,
 Дрину воду пребродићу ладну,
 Прегацићу сву богату Мачву,
 Китог проћи и у Шабац доћи
 У двореве Лазаревић Луке, 15
 Хоћу њему назват' добро јутро.
 Ал' у зб час по ме, али по њга,
 По једнога добра бити неће.“
 То говори наша Али-наша,
 То говори, ал' Бога не моли, 20
 Веће мисли тако да уради.
 Ал' бееједи Пејзо Мехмед-ага:
 „Господине, нашо Али-нашо!
 Ев' у нашој Босни каменитој
 Има, нашо, тридест капетана, 25
 И имаде седам наша малих,
 И велики наша учуглија;
 У свакога има по ђевојка,
 У ког шћерца, у ког мила сеја,
 Рад је сваки, да ми је поклони, 30
 Сваки жели да ме зетом зовне;
 Ал' сам Богу јемин учинио,
 Да с' Туркињом оженити нећу,
 Него ћу се оженит' влахињом;
 Из Поцерја главитом ђевојком, 35
 Која' по је б'јела и румена,
 Која ицје вино и ракију;
 Та њом ћу се јунак оженити,

- „Влахињу ћу младу обљубити
 На срамоту Лазаревић Луки, 40
 И Чунићу, који Дрине чува;
 Веће, нашо, драги господине!
 Дај ти мене до два поглавара:
 Прво, дај ми Осман-барјактара,
 Друго, дај ми Тузлу капетана, 45
 И дај мене три хиљаде Турак’
 На хатима, а под миздрацима,
 Да ја пређем преко воде Дрине,
 Да прегазим сву богату Мачву,
 Да осванем у Поцерју славном, 50
 Да поробим села испод Цера,
 Да запалим цркву Петковицу,
 На њ’ оданде уд’рит низ Тавнаву,
 Тавнаву ћу поналит’ до Саве,
 Уза Саву у Шабац ћу доћи: 55
 А ти хајде Шапцу бијеломе,
 Онђе мене хоћеш дочекати,
 Онђе с’, нашо, састати хоћемо.“
- Бад то чуо наша Али-наша,
 То је наша једва дочекао, 60
 На му даде до два поглавара:
 Једно прво Осман-барјактара,
 Друго даде Тузлу капетана,
 Изабра му три хиљаде Турак’
 На хатима, а под миздрацима, 65
 На овако Пејзи говораше:
 „Пођи с Богом, Пејзо Мехмед-ага!
 Поналите села испод Цера,
 Све мушкиње под мач ударите,
 А женскиње под робље довед’те. 70
 Док ми војска из дубине дође,

- „И ја хоћу Дрину пребродити,
 Мачву прећи и сву поробити,
 Китог проћи и у Шабац доћи:
 Оиђе, Пејзо, да се састанемо.“ 75
- Одатле се Пејзо подигао,
 У по поћи Дрину пребродно,
 И ту Пејзи Бог и срећа даде,
 Српска њега не привиђе стража.
 Оста наша Дрине чувајући, 80
 Оде Пејзо у Поцерје славно.
 Бад се д’јели срећа и несрећа,
 Тавна поћица од бијела дана,
 У Поцерју освануше Турци
 Код бијеле цркве Петковице, 85
 Петковицу околнше Турци,
 Игумана старца затекоше,
 Три му ђака млада посјекосе,
 А тројица у гор’ утекосе,
 Игумана жива уватише, 90
 Намастирско благо покупише,
 Како Турци добро задобише,
 Више Турци у села не шћеше;
 Игуману руке савезаше,
 На га туку перним буздованом, 95
 Пјешке њега поред коња гоне,
 Па се Турци нами повратише.
 Кличе ђвила прије јарког сунца,
 Саврх Цера високе планине,
 Дозивати српскоме логору, 100
 Украј Дрине шанцу Бадовици,
 Из логора зове поглаваре:
 Прво, зове Лазаревић-Луку,
 Друго, зове Чукића Стојана:

- „Жље заспали, ериске поглавице! 105
 Жље заспали, зао сан уенили!
 Тешко су вас преварили Турци,
 Петковицу поробили цркву,
 Исаију старца уватили,
 Бијеле му савезали руке, 110
 Намастирско одузели благо,
 Три су њему ђака погубили,
 А тројица у гору утекла.
 Ви спавате, за то и не знате.
 Је ли вама од Бога гријота, 115
 А од људи покор и срамота?
 Ђе је вама хвала и јунаштво?
 Што чините? Јер се не бијете?
 Кад то чуо Лазаревић Дуко,
 Он се пљесну руком по кољену, 120
 Скерлет чоха пуче на кољену,
 На он скочи, принаса оружје,
 И новика Чунића Стојана:
 „А на ноге, Чунићу Стојане!
 Тешко су нас преварили Турци: 125
 Мачву прешли, о’шли у Поцерје,
 Петковицу поробили цркву,
 Исаију заробили старца,
 А још може више јада бити;
 Већ мој брате, Чунићу Стојане! 130
 Ти принаши свијетло оружје,
 На ти узми војске понајвише,
 На се спусти покрај воде Дрине,
 Тврде страже покрај воде врзи,
 Да не може тица пролећети, 135
 А камо ли татар прокасати
 И од Босне књигу пропијети:

- „Бојати се Осман-капетана
 Из Градачца, из бијела града,
 Да богате не пороби Мачве; 140
 Па кад дођеш шеру Парашници,
 Ти поздрави Зека буљубашу,
 Нек' устане Зеко буљубаша,
 И нек' крене голаће јунаке,
 Поред Батра воде нек' постави 145
 Тврде страже све једну до друге.“
 Чупић скочи, припаса оружје,
 Узе Чупић понајвише војске,
 Па се спусти покрај воде Дрине,
 Тврде страже на бродове баџи; 150
 Када дође шеру Парашници,
 Он поздрави Зека буљубашу,
 Уста Зеко и голаће крену,
 Тврде страже покрај Батра баџи;
 Да какви су голаћи јунаци! 155
 Убили би под облаком ждрала,
 А камо ли на земљи јунака!
 Како би их Осман преварио?
 А кад страже тврде поставише,
 Стаде Луко пребирати војску: 160
 Узе себе четрест коњика
 И стотину младијех ијешака,
 И поведе Бакал Милосава,
 И поведе Марка из Штитара:
 Милосава води ради дике, 165
 Ради дике и рад' разговора,
 А Штитарца Марка рад' јунаштва;
 И поведе Глувца Михаила,
 Који с'јече мачем без разлога,
 И поведе Грвињкића Ђорђа, 170

- Кога'но је на сабљу отео
 Од Турака, из ронства турскога,
 И држи га као свога сина,
 Који Луку свлачи и облачи
 И свиленим онасује насом. 175
 Пође с њиме четрест коњика
 И стотина младијех пјешака,
 Оде Луко уз ту воду Дрину,
 Да обиђе шанац у Ђешници
 И у шанцу свога брата Ђуру, 180
 Свога брата Ђуру капетана,
 Да га млада не преваре Турци;
 А кад Луко Новол Селу био,
 Ђе су Турци Дрину прегазили,
 Још се Турци повратили исеу; 185
 Кад су Турци Мачву прегазили,
 На плочама траву одицјели,
 Стаде ука Луке око пута.
 Јоште Луко пута истражује,
 А Турци се пољем помолнише, 190
 Савезана игумана воде;
 Није шала, три хиљаде Турак'!
 А у Луке четрест коњаника
 И стотина Србина пјешака!
 Кад је Луко оназко Турке, 195
 Пренаде се Лазаревић Луко:
 „Мили Бого! та шта ћу ту јако!
 На зду ти се мјесту затекосмо!
 У равноме пољу широкоме,
 Ђе не има ни трна ни грма, 200
 Нас је мало, а много Турака:
 Да с' бијемо, разбит' не можемо,
 Да бјежимо, утећ' не можемо;

- „Шуме нема, да се заклонимо.
 Већ можемо лудо изгинути, 205
 Веће, браћо, стотина пјешака!
 Покријте се по зеленој трави,
 На пушака метати немојте,
 Нека за вас Турци и не знаду:
 Ми коњици одосмо пред Турке, 210
 На ће Турци на нас ударити,
 Ми е' пред њима измаћи хоћемо,
 К вала ћемо Турке напустити,
 Ви гледајте сваки по једнога,
 На на Турке огањ оборите, 215
 Са пламеном Турке забуните,
 А ми ћемо сабље новадити
 И у Турке јуриш учинити:
 Не би л' како Турке забунили,
 Не би л' старца од Турак' отели.“ 220
- Тако Луко Србље сјетовао.
 Пјешаци се по трави покрише,
 Оде Луко су четрест друга,
 Коња љути, а пред Турке иде.
 Како Турци оназише Луку, 225
 Одмах Турци Луку познадоше,
 На говори Пејзо Мехмед-ага:
 „Ти си, влаше, Лазаревић Луко!
 Што сам ћео, то сам удесно,
 С тобом ћу се, море, огледати.“ 230
- Турке Турчин сабљу димшићју,
 Турке сабљу у лијеву руку;
 Али Луко Пејзе не познаје,
 Него мисли да је Али-наша,
 На се њему јуначки јављаше: 235
 „Ја сам, Туре, нашо Али-нашо!

- „Жена био, ко ти побјегао!“
 Трже Луко сабљу у десницу,
 Један другом добра коња пусти, 240
 Донста се ударити шаху,
 Ал' Србини не дадоше Луки,
 Већ с' утјече један пред другога,
 Да Србима Луко не погине,
 Србима је жао поглавара; 245
 Утјече се Бакал Милосаве
 На јагрзу коњу високоме,
 На говори Лазаревић Луки:
 „Побратиме, Лазаревић Луко!
 Ја ћу за те на мејдан изићи, 250
 Ти ћеш мене прије покајати.“
 Трже Бакал сабљу у десницу,
 На полеће Пејзи Мехмед-аги,
 Ал' тек што се коњи суеретоше,
 А јунаци да с' сабљам' ударе, 255
 А Бакала срећа изневјери:
 Под Бакалом јагрз посрнуо,
 Паде Бакал пред коња у траву,
 Бакал паде, а Пејзо допаде,
 Да Бакалу одсијече главу; 260
 Ал' се Бакал и ијешнице брани
 Бритком сабљом и десницом руком.
 Вјежи Бакал около јагрза.
 Када виђе Лазаревић Луко,
 Ће ће Турчини посјећи Бакала; 265
 Скиде Луко пушку крцалијску,
 Која'но је обљевена златом
 Од јалмана до горњег нишана,
 На којој је тридест белензука,
 Све од чиста жеженога злата, 270

- Паразлама од тридест дуката;
 На којој је до дванаест слова,
 Свако слово у крв окаљено,
 На јуначко тело нам'јењено;
 Она бије сваку амајлију; 275
 На је Луко онда говорио:
 „Та не бој се, брате Милосаве!
 Тај те Турчин љо погубит' неће.
 Нит' ће виђет' буде ни матере.“
 Крцалијски живу ватру даде, 280
 Пуче шара, нуста остат' неће.
 Те погоди Пејзу Мехмед-агу,
 Погоди га под грло бијело,
 Закла Пејзу као јагње б'јело:
 Пејзо паде са коња у траву, 285
 Ал' долеће Осман-барјактару
 С голем сабљом у десници руци,
 Да Бакалу одсијече главу,
 На му не да јагрза узјати,
 Бакал бјежи око коња свога, 290
 На се Бакал и пјешнице брани,
 Ал' би њега Турчин погубио,
 У Бакала вјерна слуга бјеше:
 Павлић момче из града Мостара,
 Кога'но је Бакал одранио 295
 Уз кољено вџ рођеног сина
 Зарад' Бога и заради душе,
 Павлић собом заклоња Бакала,
 Заклоња га собом и враичићем,
 Младо д'јете, одвише слободно; 300
 Трије Павлић двије пушке мале,
 У Османа обје окренуо:
 „Стан' Турчине! куд си наериуо?

- „Не ћеш згубит' мога господара,
 Док је моје на рамену главе.“ 305
- Обје пукле, Османа згодиле,
 Синцирли га зрна ударила,
 У Осману срце истргала.
 Кад падоше двије поглавице,
 Онда Турци патраг устегнуше; 310
 У до доба Бакал Милосаве
 Узја коња, на поћера Турке,
 Ал' повика Тузла капетане:
 „Јао Турци, моји јењичари!
 Нема дука већ четрест друга, 315
 А нас има три хиљаде равно,
 Ето јако што се од нас ради!
 Јалах кардаш, јуриш на душмана!“
 Тад' се Турци онет повратише,
 На коњике српске јуриш чине, 230
 Србљи сташе пред њима бјегати!
 Та не бјеже да Турцим' утеку,
 Веће маме Турке на пјешаке.
 А кад Србљи Турке домалише,
 На мах пуче од стотине Срба, 325
 На мах пуче стотина пушака,
 Мртвих паде стотина Турака,
 Погибе им Тузла капетане;
 А Србљи онда јуришише,
 Турци сложни огањ оборише, 330
 Под Штитарцем убише ђогата,
 Под Ђорђијем убише дората;
 Ево Ђорђе пјешнице измаче,
 А Штитарца ђогат притиснуо;
 На Штитарца Турци долећеше 335
 Лежећива да га посијеку.

- Јадап Марко лежећи се брани:
 Бритком сабљом и лежећи маше,
 Око себе рашћерује Турке.
- Донета би Марко погинуо, 340
 Ал' опазн Гдувац Михаило,
 Ђе су Марка забунили Турци,
 Трже мача Гдувац Михаило,
 На кроз Турке јурни учинио,
 Док до Марка путе просијече, 345
 Седмнаест Турак' посијече;
 С друге стране Пушибрк Остоја,
 Док Остоја путе просијече,
 Десет турских глава одсијече;
 Те Штитарца с коњем опростише. 350
 Кад се Марко ногу докопао,
 Ка'но соко крила на планици,
 На поћера Турке на алаје,
 Све разбише Турке на алаје,
 Даше Турци плећа, побјегоше, 355
 А на Дрину воду нагазише,
 Одведоше Исамју старца.
 Од Турака много их утече,
 А много их и онђе остаде;
 Седмнаест погибе Србина, 360
 Оста мејдан Лазаревић-Луке.
 Како Турци Дрину пребродише.
 Али-наша далеко их виђе,
 Мало ближе пред њих истрчао:
 „Јалах кардаш! како ј' у Србији?“ 365
 Турци њему невесело веле:
 „Али-нашо, сиња кукавица!
 Никако је у Србиј' но Турке!
 Колико смо тебе говорили,

- „Да не шаљеш војске преко Мачве; 370
 Та ће ти је Пејзо Мехмед-ага?
 И ће ти је Осман барјактару?
 И ће ти је Тузда канетане?
 Које Восна нигда стећи неће.
 Погуби их Лазаревић Луко 375
 Су својцјех четрест коњика!
 Још да бјеше Чунићу Стојане,
 Не би тебе гласник Дрине прешо,
 Нит' би имо ко глас допијети,
 Да ти каже, каконо је било.“ 380
- Од како је свијет постануо
 Није Србин Турке дочекао,
 Мало Срба а много Турака,
 Разма тада Лазаревић Луко, 385
 Што дочека Турке код Новога,
 И погуби Пејзу Мехмед-агу
 О Крстову Дану јесењему.
 Ова пјесма свима Србињима,
 Од мен' пјесма, а од Бога здравље!

Бој на Новом Пазару и Делиграду.

1809

Подиге се један прамен магле
 Од онога Ибра воде брзе,
 Ша допаде до Рашке студене,
 А од Рашке Петровачкој цркви
 До Младена чуднога војводе

Да он иде код Ибра у логор,
 Код Шљаквића зета Карађорђа
 Са тонов'ма и са кумбарама,
 Да он луна Новог Пазара,
 У ком су се Турци затворили 10
 Од страхоте Шљаквић Антонија,
 Кој' не бије тоном и кумбаром,
 Већ десницом и сабљом јуначком,
 На пољани, на видiku свету,
 А не кришом курвањски из града. 15
 Ово буде кад чују у граду,
 Закукаше ка'но кукавице,
 На бедеме градске искочише,
 Кукајући Србе су молиле,
 А највише Младена војводу, 20
 Који беше града околно,
 И око њег све у пламен дигб:
 „Ој, Младене Биограђанине,
 Ако Бога и душу имаш,
 Заустави те љуте тонове, 25
 И не пали више око града
 Наше маде, куће и зградине,
 Докле дуне ветар са планине,
 Са планине велике Рогожње,
 Да растера маде од Пазара, 30
 Од снанога праха и олова,
 Да видимо с овога бедема,
 Шта изгоре, а шта а' нам остаде:
 На част теби до двадесет ока,
 Дваест ока жутијех дугата.“ 35
 Ал' на ово Младен одговара:
 „Ој Бога вам, младе кадунице,
 Предајте се, гинути немојте;

- „Јер ако се предати нећете,
 Ни на вама главе остат' неће. 40
 У нашега господара Ђорђа,
 У њег има тридесет војвода,
 Седамдесет великих кнезова,
 Пет стотина танких барјактара,
 Шест стотина дугих буљубаша, 45
 Једно с другим сто хиљада војске;
 Сву бих војску молбом умолно
 Да вам се то учини по вољи,
 Ал' не могу зета Карађорђа,
 По имену Њлакић Антоњија; 50
 Војске води двадесет хиљада,
 Он не вуче тона ни кумбаре,
 Само носи пушке абердара,
 Абер даје, далеко се чује,
 Пушка пуца, војска му се кунџи.“ 55
- Ал' говоре младе кадунице:
 „Ој, Младене Биограђанине,
 Како ћемо ми вам се предати,
 Кад имате два млада бећара,
 По имену Дина Кујунџија 60
 И са њиме Коста Калајџија
 Што убише шест нам крџалија
 У Голџи у клетој Иранији?
 Зато с' јадне предат' не можемо,
 И због оног Јефте од Мораве, 65
 Што уљачка татарова хата,
 На га цени хиљаду дуката;
 Е да Бог да вуци га изједи!“
- То дочуо Њлакић Антоњије,
 На дозивље Младена војводу 70
 И овако њему говораше:

- „Ој, Младене, велики војводо,
 Та мачи се врага и Пазара,
 Доста смо му починили јада,
 Но хајдемо на Делиград сада, 75
 И код њега мејдан да делимо;
 Јер у њега Сераслија дође,
 А Гушанац на Београд пође;
 Крећи војску, хајд' што брже можеш!“
- После тога Њлакић Антоније 80
 Посла писмо Вељку у Неготини
 Ч у њему овако му пише:
 „Чуј ме, Вељко, дивни војеводо,
 Хајде с војском брзо на Делиград;
 У њега је Сераслија дошђ 85
 Тамо с њиме мејдан да дијелиш!“
- Кад то зачу Вељко од Крајине,
 Брзо своју снагу војску скупи,
 Те с њом одмах на Делиград пође.
 Да је коме стати те гледати, 90
 Када Вељко на Делиград дође,
 Кад потера Турке на буљуке,
 Као курјак овце по нландишту!
- Зачуди се мало и велико
 Шта учини Вељко од Крајине: 95
 Учудио Турке до Стамбола!
-

14

Бој на Лозници

1810

Затјече се наша Али-паша
 У Зворнику у својему граду
 На китану своје алакурану :
 „Ој, да би ме не родила мајка
 Ни влахиња ни млада Туркиња, 5
 Већ кобила, која хата мога!
 Хоћу силну покунити војску
 По Зворнику и по Мулалуку ;
 На њу звати нашу Сребрницу,
 Херцеговце соколове Турке, 10
 Мостаране до мора јунаке ;
 На њу звати многе капетане,
 Крајиншине љуте убојнице,
 И четири саџак-алајбега,
 Седам паша са седам саџака, 15
 И осмога нашу учтугаџу ;
 Кад сакуним војску у Зворнику,
 Поградићу орахове шајке,
 Шајке лаке, орахове лађе,
 У Зворнику, у мојему граду, 20
 На њу шајке спустити низ Дрину,
 Ја пред војском покрај Дрине поћи,
 С војском сићи до поља Тичара,
 На Тичару с војском Дрину прећи,
 На Лозницу хоћу ударити, 25
 На Лозницу, моју ђедовину,
 Коју ми је ђеде освојио,
 У Косову пољу задобио,
 У Косову на свијетлу сабљу,
 На од мене Раци преотеше, 30

- „Преотеше на љуту срамоту.
 Код мојијех пет стотина кмета;
 Сад ја кмета немам ниједнога.
 Мислим сјести у б’јелу Лозницу
 До Илијна пл’ до Паптелијна; 35
 А кад сједнем у б’јелу Лозницу,
 Похватаћу влашке поглавице:
 Јакова ћу на колац набити,
 А Луку ћу жива одерати,
 Милоша ћу с коњма истргати, 40
 Чунића ћу бритком сабљом посјећ’,
 Цинцара ћу на ватри сналити;
 Кучку једну Божићевић Анту,
 Који ми је Јадар посвојно
 И под своје крило приватно, 45
 Хоћу њега на коло вргнути;
 Ја не могу рала уватити,
 Нит’ уицјем орат’ ни конати,
 Веће хоћу тако урадити,
 Да бих своју изгубио главу; 50
 Већ с’ овако живљети не може.“
 То говори наша Али-наша,
 То говори, ал’ Бога не моли,
 Већ окрете силну кунит’ војску
 По Зворнику и по Мулалуку: 55
 Књигу нише, посла Сребрници,
 Другу посла на Херцеговину,
 Трећу посла бијелу Мостару
 На Мостарце до мора јунаке,
 А четврту босанском везиру, 60
 Учтуглицји наши Букавици;
 Пету посла у Крајину љуту,
 На тридесет и три капетана;

- Шесту посла, брата, на четири,
 На четири санџак-алајбега ; 65
 Седму посла, св' књигу клетвену
 На Бошњаче Турке мусломане,
 На мечете и на све џамије,
 На све хоће и на мујезине :
- „Ко је Турчин и турског племена,
 Те га јесте Туркиња родила 70
 И турскијем мл'јеком задојила,
 Те вјерује свеца Мухамеда,
 Нек се диже тући Ђаурина :
 'Ђаури нам тешко додијаше, 75
 Нашег цара прво уцв'јелише,
 Уцв'јелише, за срце ујеше :
 Двије њему земље освојеше :
 Ођуцлију и Македонију ;
 Нејекеше Турке јењичаре, 80
 Јењичаре, цареве синове,
 А градове б'јеле поурване,
 Од џамија цркве поградеше.
 И те би им јаде опростали,
 Ал' видите л', ће ће горе бити ? 85
 П'јани власи мировати неће ;
 По Зворнику и по Бијељини
 Ми се Турци маћи не смијемо
 Од влашкијех љутијех змајева,
 Прелијећу преко воде Дрине, 90
 На се наше Босне приваћају,
 Дочекују по друмов'ма Турке,
 И русе им ос'јецају главе ;
 Из чаршије изић' не смијемо
 Нит' на воду Дрину изврити ; 95
 Нека знате, више л' јада бити :

- „Сву ће нашу Босну посвојити :
 Од’те, дођ’те, ако Бога знате !“
 Оде књига по свој Босни славној
 На све Турке, турске поглавице. 100
 Када Турци књиге проучише,
 Низ образе сузе прољеваше,
 Па-скочише на ноге јуначке,
 Из подрума кође изведоше,
 Припасаше свијетло оружје, 105
 Са свих страна војску сакунише,
 Па Зворнику граду одведоше.
 Кад се Турци под Зворник слегоше,
 Те их наша на тефтер узео,
 Ал’ Турака сто хиљада дође. 110
 То је наши врло мило било,
 Па он гради орахове шајке,
 Шајке лаке, орахове лађе,
 У Зворнику у својему граду ;
 Па он шајке отиште пиз Дрину, 115
 А он с војском покрај Дрине сиђе,
 На Тичару с војском Дрину пређе ;
 Извиђоше у ноља Лозничка,
 Уграј Дрине табор учинише
 И Лозничка поља притискоше : 120
 Све је бијел чадор до чадора,
 Кољ до коња, јунак до јунака,
 Бојна коња ка’но чарна гора,
 Све с’ вијају по пољу барјаци
 Ка’но ярки по небу облаци ; 125
 Товни коњи, а бијесни Турци,
 На алаје по пољу одлазе,
 На Лозницу попријеко гледе.
 Ту су Турци мудри и наметни :

- Бише Турци украј воде Дрине, 130
 Бише Турци за петнаест дана,
 Не шћедоше заметати кавге.
 А кад своју одморише војску,
 На се војска у једно суетиже,
 Прије зоре и бијела дана, 135
 Лозници се граду прикучише,
 На Лозницу сложио ударише,
 Прве Турци шанце освојише
 И по шанцу адет поставише:
 По бедену вргоше барјаке, 140
 А у шанцу амаз проучише,
 На Лозницу на град ударише;
 Како Турци нагло ударају,
 За беду се рукам' приваћају,
 Лозница се из темеља креће. 145
 У граду су до три војевode:
 Прво јесте српска војевода
 Од Лознице Богичевић Анто,
 А друго је српска војевода
 По имену Милош од Поцерја, 150
 А треће је српска војевода
 Ја из Шанца Бакал Милосаве.
 Турци Анто по бедену граду
 Ка'но соко по јелову грању,
 По бедену поређа барјаке, 155
 А Србине меће на бусије;
 Виче Анто грлом бијелијем,
 Виче Анто, ко да соко кликће,
 Око себе Србадију храбри:
 „О Србини, не бојте се, браћо! 160
 Пуц'те пушке, а туците Турке;
 Нек је Турак' сто хиљада војске,

- „Нас у граду двадесет стотина,
 Нека знате, разбићемо Турке.
 Не жалите праха ни олова, 165
 У мене је за доста цебане;
 Да ложимо три мјесеца дана,
 Да ложимо, војеку би гријали:
 Цебане нам нестати не може.“
- Стоји цика ерискијех пушака, 170
 Јаук стоји око град' Турака;
 Црвен пламен свезан је за небо
 А од оне ватре из пушака.
 Бој чинише три бијела дана:
 Ни престане, ни ти сна имаше, 175
 Ни сједоше, ни љеба једоше,
 Нит' стадоше, нити воде пише;
 Нагло Турци на град ударају,
 Ништа Турци успрегнути неће.
 Бре какав је Поцерац Милошу, 180
 И какав је Бакал Милосаве,
 Прије би се они позамили,
 Него би се Турцима предали.
 Излијеће Поцерац Милошу,
 Излијеће на горњу капију, 185
 На ђогату коњу крилатоме,
 На сјјече Турке око града;
 Ту се Милош не зна уморити,
 Док под собом коња не озноји;
 А кад ђогат под њиме суетане, 190
 Он се онда ев' у град поврати,
 Ђога сјаше, дората узјаше,
 На изгони дора на капију,
 Све једнако Милош с'јече Турке,
 Јер се Милош не зна уморити. 195

С другу страну на доњу каницу
 Излијеће Бакал Милосаве
 На јагрзу коњу великоме,
 На сијече Турке око града;
 Ту се Бакал не зна уморити, 200
 Већ разгони Турке око града,
 Док под собом коња не умори;
 Кад јагрза у цјену учини,
 Тад се с коњем он у град поврати,
 С оног сјаше а другог узјаше, 205
 На једнако он разгони Турке.
 Ко ће сили бојској одољети?
 Ко а' побити све цареве Турке?
 Све једнако бојак без престанка:
 Нити знаду, кад им данак прође, 210
 Данак прође, кад ли поћца дође:
 Све једнако магла од пушака.
 Дан четврти кад је освануо,
 Ев' пошета Богичевић Анто
 По Лозници по бедену граду: 215
 Анто гледа свуда око града,
 Јесу а' Турци ништо узмакнули;
 Турци нису ништа узмакнули,
 Већ се граду ближе примакнули.
 Кад то виђе Богичевић Анто, 220
 Пренаде се Богичевић Анто,
 На процвили из грла бијела,
 Цвили Анто како љута гуја,
 Како љута гуја под каменом,
 Вели Анто: „Јао моја мајко! 225
 Мили Бого! Што ли ћу ти јако?
 Сад ће Турци Лозницу узети,
 Ми војводе главе погубити,

- „Сиротиња муке донаднути;
 Ја не желим нит' се тога страшим, 230
 Ми војводе што би изгинули,
 Али што ће наше јадне душе?
 Душе неће виђет' божјег лица:
 Сиротиња с нас муке донада.“
- Ту му дође Поцерац Милошу, 235
 Крвава му сабља до балчака
 И десница до рамена рука,
 Сијекући око града Турке,
 Милош тјеша Богичевић Анто:
 „Ја мој брате, Богичевић Анто! 240
 Немој тужит', не плани Србова,
 Еда Бога и Богородице!
 Како смо се побили с Турцима,
 Ево има шест година дана,
 Ђегод смо се с Турцим' ударили, 245
 Свађе јесмо Турке разбијали:
 Добре коње у ерму обласмо,
 У скерлет се чоху обукосмо,
 Све од Турак' што смо добивали;
 Еда и сад Турке разбијемо, 250
 Од Турака шићар добијемо!“
- Ал' бесједи Богичевић Анто:
 „А мој брате, Поцерац-Милошу!
 До сад смо се с Турцим' ударили,
 Кад на Турке огањ оборимо, 255
 Одмах почну Турци узмицати,
 А сад Турци узмакнути неће;
 Је ли бојак три бијела дана?
 Је ли ово ватра без престанка?
 Ништа Турци узмакнути неће, 260
 Већ се ближе прикучују граду,

- „На Лозницу пагао ударају:
 Сад ће Турци Лозницу отети,
 Ми војводе главе погубити,
 Сиротиња муке донаднути. 265
 Слатки Бого! што ли ћу ти јако?“
 Ал’ ето ти Бакал-Милосава,
 Крвава му сабља до балчака
 И десница до рамена рука,
 Сијекући око града Турке, 270
 Бакал кара обје војводе:
 „Не будал’те, двије војводе!
 Ил’ сте луди, ил’ сте се препали?
 Што се, болац, ’нако не владате,
 Кд’ су с’ старе војводе владале? 275
 Ђе је вама дивит и хартија?
 Што ви ситну књигу не пишете,
 Не пишете, па је не шаљете
 Б’јелу Шапцу, Лазаревић Луки,
 Комендату од Шапца бијела, 280
 Нек вам даде индат у Лозницу?
 Другу пиш’те, Чушићу пиш’те,
 Трећу пиш’те шеру Парашници
 Голом сину Зеки буљубани:
 Та они су на гласу јунаци, 285
 Њих се боје сви Турци Бошњаци;
 Ако нама од њих помоћ дође,
 Нека знате, разбићемо Турке.“
 Кад то чуо Богичевић Анто,
 Та онда се нера осјетио. 290
 Узе Анто перо и хартију,
 Дркћу руке, писати не може,
 Веће даде Поцерцу Милошу:
 „Нај ти, побро, Поцерац Милошу!

- „Пај ти, побро, перо и хартију, 295
 Књигу пиши, ја ћу говорити.“
 Узе Милош дивит и хартију,
 Милош пише, а говори Анто.
 ’Вако Анто у књизи говори:
 „Господару, Лазаревић Луко! 300
 Ја из Шанца ериски комендате!
 Или чујеш, болаи, ил’ не чујеш?
 Или за нас хајеш, ил’ не хајеш?
 На Лозницу Турци ударили
 И прве нам шанце освојили 305
 И по њима адат поставили
 (По бедену уд’рили барјаке,
 И у њима амаз проучили),
 А Лозницу града онасали;
 Нагло Турци на град ударају, 310
 За беден се рукама’ приватају,
 Лозница се из темеља креће,
 Хоће Турци Лозницу узети.
 Да ти видиш, Лазаревић Луко,
 Ја каква је сила у Турака! 315
 И какви су коњи у Турака!
 Још да Турци нију рујно вино,
 Рујно вино јал’ бистру ракију,
 Би нагнали своје добре коње,
 Би Лозници на беден скакали; 320
 Ал’ не нију вина ни ракије,
 На уздама коње пометају.
 Дај нам пидат до неђеље прве,
 Ако ли нам не дадени пидата,
 Ја пидата до неђеље прве, 325
 Када буде у свету неђељу,
 Ја ћу Турцима’ предати Лозницу:

- „Бранити се више не можемо.“
 Оде књига Шанцу бијеломе.
 Учи књигу Лазаревић Луко, 330
 Учи књигу, грозне сузе лије;
 Другу Луко на кољену пише,
 Те је шаље бијелој Лозници,
 А на руке Богичевић Анти
 И свом побру Бакал-Милосаву 335
 И Милошу, крилу од Ноцерја:
 „Чујети ли, до три војеводe!
 Браните се, не дајте Лознице
 Ја у турске, у проклете руке,
 Не дај града без велика јада, 340
 Без прољева крви од Србина;
 Неће проћи три бијела дана,
 Стићи ће вам помоћ са свих страна
 Вићећете јада од Турака.“
 Оде књига бијелој Лозници. 345
 Оде Луко друге књиге писат’:
 Прву пише, шаље у Љешницу
 Ев’ из Борка Симеуну кнезу:
 „Симеуне, београдски кнеже!
 Не распустити београдске војске, 350
 У Љешници дочекаћеш мене:
 Лозница нам у невољи цвилн,
 Ваља дават’ ни дат у Лозницу
 И србињске избављати душе
 Од Турака из печисте руке.“ 355
 Другу пише, те Чушићу шаље:
 „О Чушићу, змају из Ноћаја!
 Војску купи, хајде у Љешницу,
 Лозница нам у невољи цвилн.“
 Трећу пише, шаље Парашници, 360

- Голом сину Зеки буљубашин:
 „Голн сине, буљубаша Зеко!
 Дед' устани и голаће крени,
 Да си брзо у б'јелу Љешницу,
 Лозница нам у невољи цвили.“ 365
- Трећу пише, те Катиху шаље:
 „О војводи, Катих-Симеуне!
 Деде крени твоје Прекодрице,
 Ти си цаба господство добио,
 Сад к' у тебе срећу окушати; 370
 Да си брзо у Љешницу б'јелу,
 Лозница нам у невољи цвили,
 Оиће ћу те виђет' код Лознице,
 Оиће ћу ти љебац поклонити.“
- Кад Чунићу ситна књига дође, 375
 Чупић учк, грозне сузе лије,
 Главом маше, зубима шкргуће,
 Јер је Чунић тешко оболео,
 И тешко га болест обрвала,
 Па се коња држати не може. 380
- Викну Чунић слуге и дворане:
 „Чујете ли, моје вјерне слуге!
 Трч'те боље по богатој Мачви,
 Поздравите моје буљубаше:
 Побра Луку, Јосиповић Перу, 385
 С Богатића Ковић Михаила,
 А од Дрине Бјелић Игњатија,
 И поздрав'те Срдана Илију;
 Моји момци, лави одабрани!
 Јаш'те коње, хајте у Љешницу, 390
 Војеку кун'те по богатој Мачви,
 Хајте листом у Љешницу б'јелу:
 Лозница нам у невољи цвили.“

- Буљубаше кад чуше Чулића,
 Сви скочише на поге јуначке, 395
 И по Мачви војску покупише,
 Без Чулића лавови одоше,
 Луко куни око себе војску
 Ја по Шапцу и околи Шапца,
 По Посављу око воде Саве, 400
 По Тамнави и по Моџерини;
 На мах Луко покупи војску.
 У Љешници шапцу дојездише
 Једног сата а једног минута,
 Поглавице уједно дођоше, 405
 У по с' поћи онђе састадоше.
 Једнако је бојак на Лозинци:
 Пушке праште, а топови гуде,
 Испод неба лијећу лубарде:
 Све баљемез баљемеза виче, 410
 А лубарда лубарду дозива.
 Ту Србињи снавати не могу:
 Уста Луко, пође по логору,
 Па он себе зове поглавице:
 „Чујете ли, ериске поглавице! 415
 И ви, браћо, мали и велики!
 Послушајте, што ћу бесједити:
 Ако Бог да и Богородица,
 Те се сјутра с Турцим' ударимо,
 Дѣте, браћо, да се не издамо: 420
 Ко издао, издао га љето!
 Бијело му жито не родило!
 Стара њега мајка не виђела!
 Њим се мила сестра не заклела!
 Јоште, браћо, да вал ово кажем: 425
 Који би што у боју добио,

- „Да добије везирево благо,
 Нека другу не даде исета,
 Проклет био ко од њег' искао!
 Свако себе нек шићара тражи. 430
 Хајте, браћо, бијелој Лозници,
 Оно ј' тежак бојак без престанка.“
 То рекоше, на ноге скочише,
 Сви коњици коње посједоше,
 А пјешаци пушке докопаше; 435
 Све с' коњици по два поређаше,
 А пјешаци по два загрлише;
 Поглавице напријед пођоше.
 Из Љешнице у ноћи пошли,
 На на Јадар воду ударише, 440
 Док Србињи Јадар пребродише,
 Први Србљи у Руњане дошли,
 Још последњи Јадар прелажаху,
 У Руњаним' ницекат' се хоће
 Код студене воде Теферича 445
 У руњанским зеленим шљивицим',
 Ту по ладу нападала војска:
 Ко с' угријџ, водом с' разлађује,
 Ко је жедан, ладиу воду пије,
 Ко водицу, ко љуту ракију; 450
 Пјешадија у пушке загледа,
 А коњици колане притежу,
 На Лозницу попријекo гледе.
 Опет Луко поће по логору,
 Стаде Луко разређиват' војску, 455
 Куд ће који уд'рит' поглавара,
 'Вако рече Лазаревић Луко:
 „О, из Борка кнеже Силеуне!
 Ти удари јунак од истока,

- „Од истока са својега сента,
Уза Штиру, уз воду студену;
А бихбаша, Катић-Симеуне!
Ти удари пољем од Динице,
Ту к' у тебе срећу окумати.
Голм еине, Зеко буљубаша!
Добро чувај брда и Гучева,
Утећи ће у планину Турци;
А ја одох с мојом кумпанијом
Од куда су понајтјешњи кланци,
Од запада покрај воде Дрине.
Ви мачванске чујте буљубаше!
Чупићеви лави изабрани!
Кад Чупића међу вама пема,
Ви хоћете друмом ударити,
Ево друмом најнапред на Турке:
Ви најирије заметните кавгу,
Нека буде сваколика кавга
На онога Срдана Илију,
И нек буде срећа Срдацова.“
То рекосе, на се посулише
Сваки своју страну разматраше;
Ал' је мука на бој ударити.
Турци бију једнако Дозницу,
Три војводе по Дозници ходе,
Ев' погледа Милош у Руњане,
Милош најире Србе опазко,
На дозивље Божићевић-Анту:
„Побратиме, Божићевић-Анто!
Кака ј' војска по брдим' руњанским?
Ако оно Турцим' нидаг иде,
И још оно буде турска војска,
Нико неће остат' од Србина,

460

465

470

475

480

485

490

- „Српска ће се св’јећа утрнути ;
Ако л’ оно буде српска војска,
Тере нама сада нидаг стигне, 495
Сад ћеш виђет’ јада од Турака.
Деде узми дурбин од биљура,
Не би л’ војску на дурбин познао.“
- Узе Анто дурбин од биљура,
У шљивике руњанске погледа, 500
И познаде, да је српска војска,
И познаде Лазаревић Луке ;
А кад позна Богичевић Анто,
Он казује Милошу Поцерацу :
„О Милошу ! нама нидаг дође ! 505
Ево Луке, славна комендата.“
- Онда рече Поцерац Милошу :
„Побратиме, Богичевић Анто !
Ти обуци све турске хаљине,
И ти узми три, четири друга, 510
Кроз турску се војску прокрадите,
Па идите у руњанске башче :
Ако Србља буде са јабане,
Те не знаду од куд уд’рит’ ваља,
Ваља тебе уредити војску.“ 515
- Кад то чуо Богичевић Анто,
Узе Анто три, четири друга,
Обукоше све турске хаљине,
Па на добре коње посједоше,
Кроз турску се војску прокрадоше 520
И одоше баш пред српску војску.
Кад с’ машише брда руњанскога,
Од Турака нико их не виђе,
Разма један наша Али-паша ;
Али-паша Турциј’ бесједио : 525

- „Јењичари, моја ћедо драга!
 Еи' утече градска поглавица,
 Од Лознице Богићевић Анто,
 Јал' утече, јал' по нидаг оде:
 Сад јуришом хајте на Лозницу, 530
 Готова је бијела Лозница.“
- А кад, болаи, Турци алакнуше
 И Лозницу града онасаше!
 Туку града са четири стране:
 С једне стране топовима туку, 535
 С друге стране бојним дубардама,
 С треће стране лагум поткопаше
 А с четврте јуриш без престанка,
 Трчи Милош по Лозници граду,
 Око себе Србадију храбри: 540
- „Не бојте се, Србљи, браћо драга!
 Пушке пуи'те, а туците Турке,
 Сад ће нама лијеп нидаг стићи,
 Вићећете јада од Турака.“
- Какав огањ гори на Лозници, 545
 Црвен пламен до неба свезали.
 Дође Анто српскоме логору,
 Опazi га Лазаревић Луко,
 Пред Анту је Луко потрчао,
 Са Антоу се у образ пољуби, 550
 Немају се кад за здравље питат',
 Веће рече Лазаревић Луко:
 „Како ј', брате Анто, у Лозници?“
 Анто проли сузе низ образе,
 Антоица нема шта казиват': 555
- „Видиш, Луко, како ј' у Лозници!
 Сад су Турци ушли у Лозницу,
 На се сада кољу по Лозници,

- „Већ потец’те, ако Бога знате!“
 Онда Луко викину поглавице : 560
- „А Србињи ! свака на своју страну.“
 Па коњици коње посједоше,
 А пјешади пушке загралише,
 Па Лозници граду потекоше,
 Најнапријед Срдане Илија, 565
 И пред њиме Пурко барјактару,
 Он пјешнице свилен барјак носи,
 Барјак носи, војсци калаузи,
 А Илија за њим на ђогату.
 Најпре Турци виђеше Илију 570
 И пред њиме Пурка барјактара,
 Па се Турци тада препадоше,
 Кад Илију за собом виђеше,
 Па се Турци патраг окренуше,
 Не би л’ како узбили Илију, 575
 На Илију огањ оборише ;
 Ал’ Илија успрегнути не шће,
 Већ подвикну кб да пије вино,
 Па на Турке јуриш учинио ;
 Са свих страна Србљи ударише, 580
 Једнолико сложено ударише,
 И на Турке огањ оборише,
 Ка’но грозна киша из облака,
 Тако с’ просу пушка од Србаља.
 Кад то виђе Поцерац Милошу, 585
 Он на граду отворио врата,
 Па из града јуриш учинио,
 Са свих страна забунише Турке.
 Боже мили и Богородице !
 Кад се двије ударише војске, 590
 Једно српска, а друго је турска,

- Стоји цика тапаних пушака,
 Стоји јаук рањених јунака;
 Ето гребу мачи гребештаци,
 Ев' шкргућу кости од јунака; 595
 Јека стоји убојних топова,
 Земља јечи ведро небо звечи,
 А све зељом зељона дозива,
 Виш' њих јарко помрчало сунце
 Од онога праха и олова. 600
- Турци даше плећа, побјегоше
 Дрини води ладној на обалу :
 Ево наше на ноге скочише,
 А на добре коње посједоше,
 Дрини води ладној утекоше; 605
 Оставише убојне топове
 И чебану, што је за потребе,
 И бубњари бубњеве бацише,
 И свирачи свирале бацише,
 Побацаше зиле и борије, 610
 Погубише ситна њиманета.
 Мили Бого! чуда големога!
 Да се коме чуда нагледати,
 Како српске сабље сијевају,
 Мртве турске главе зијевају! 615
 Ту не оста Србљин у дружини,
 Који турске не оде'јече главе.
 Што Турака од сабље утече,
 На Дрину их воду паћераше.
 Колика је Дрина вода ладна, 620
 А на њојзи ниђе брода нема,
 Ту је Турчин тада пребродно,
 Ђе је који досијети могао.
 реко Дрине мало ко пријеђе,

Камо чудо, што у Дрини оста! 625
 Дрина вода не тражи тефтера,
 Веће ждере без броја јунаке.
 Бого мили и Богородице!
 Од како је постала Лозница,
 Нису љепше Србли задобили, 630
 Него тада, кад разбише Турке,
 Од Турака шићар задобише.
 Ова пјесма свјема Србињима,
 Од меп' пјесма, а од Бога здравље!

15

Бјелић Игњатије

1809

Протужио Бјелић Игњатије
 Уз кољено славном господару,
 Господару Чупићу Стојану:
 „Господару, Чупићу Стојане!
 Ево има шест година дана, 5
 Како тебе дворим, господару,
 Боље т' служим него баба мога,
 А од сад те ја служити нећу:
 Ви с Турцима мира учините,
 Једни другим пјеру задајете, 10
 Ви Србиње своје позантите,
 Не дате им ни у Турчију
 Ни Турака бити ни робити;
 У Турчина тврде вјере пома:
 Све нас Турци на вјери харају, 15

- „Јуче су нам жалост учинили,
 Ев' Шуманца Мићу погубили,
 Уцв'јелили и оца и мајку,
 И украли коња испод мене,
 И на кољу оди'јели оружје, 20
 Мноме јесу учинили спрдњу:
 За живота коња м' одведоше,
 И од мене оружје однесе;
 Веће чу ли, Чунићу Стојано!
 Дај ти мене, ако Бога знадеш! 25
 Да ја идем у земљу Турџију,
 Не би л' своју покајб срамоту;
 Ако ли ми ти то дати нећеш,
 Вјера моја тако ми помогла
 Нећу служит' тебе, господару, 30
 Ни ћу служит' цара ни ћесара,
 Већ ћу узет' пушку по средини,
 Па ћу одбјећ' гори у хајдуке,
 Не би л' своју покајб срамоту,
 Ил' не би ли изгубио главу; 35
 Под срамотом овом остат' нећу.“
 Ал' бесједи Чунићу Стојане:
 „Буљубаша, Бјелић Игњатије!
 Да не чиним мира са Турцима,
 Нит' да држим вјере у Турцима: 40
 Ћуни друштво по богатој Мачви,
 Па ти иди те покај срамоту,
 Ходи мудро, не погини лудо,
 И по Мачви избирај дружини,
 Не остави Чоњаге Живана; 45
 А кад друштво покуним од Мачве,
 Ти позови новога бимбашу,
 Та новога Катин Силмеуна,

- „Нек покуни своје Прекодрипце,
 Који знаду стазе преко Дрипе, 50
 На ако ћеш мене послушати,
 Не остави голог сина Зеке,
 Голог сина Зеке буљубаше:
 Зеко знаде по Босни каменој,
 Ђе се може добит', ђе л' изгубит', 55
 На богазу ђе ће дочекати;
 А кад, Игњо, друштво сакуните,
 Тад сви Зеку у образ љубите,
 Нек вам Зеко буде старјешина,
 Штогађ рече Зеко, послушајте.“ 60
- Кад то чуо Бјелић Игњатије,
 Капу скиде, на земљу је баца.
 На Чунића у руку пољуби,
 Ниже руке у четири скута
 И пред Стоком у земљицу чарну; 65
 На му 'вако Бјелић бесједно:
 „О вала ти, слатки господару!
 На твој дару, на слаткој бесједи.“
 Узе Бјелић шару за средину,
 Па он зађе по богатој Мачви, 70
 Те пакуни двадесет Мачвана
 И пред њима Чоњагу Живана,
 Оде с друштвом Дрини на обалу,
 Па он нише књигу на кољену,
 Те је шаље новоме бимбашни: 75
 „Господару, Катић Симеуне;
 Да си брзо к мени води Дрини,
 Доведи ми неколико друга,
 Да идемо у земљу Турџију,
 Да срамоту моју покајемо, 80
 Данас моју, ја ћу сјутра твоју.“

- Кад то чуо Катић Симеуне,
 Хитро скочи, принаса оружје,
 На пакуни двадест Прекодринац',
 И поведе Прекодринца Раду, 85
 Радивоја, старога курјака,
 Који добро пушком бити знаде,
 Кома пушка назадуд не пуца;
 Води друштво Бјелић Игъатије,
 А кад Игъат Симу опазко, 90
 Пред њим скочи на ноге лагане,
 Руке рече, у лица се љубе,
 Па уједно друштво саставише,
 Све се друштво редом изљубило,
 Нерођена браћа кô рођена; 95
 Ту се њима мало учинило,
 Већ сацју шаљу Парашници,
 Голом сину Зеки буљубани.
 „Да наш брате, Зеко буљубаша!
 Да си брзо Дрини валовитој, 100
 И поведи голаћа јунака,
 Да идемо у земљу Турџију,
 Да срамоту твоју покајемо,
 И Шуманца Мићу осветимо.“
 Сацја је Зеку застанула 105
 У меани, ђе он није вино.
 Када Зеки таки хабер дође,
 То га Зеко једва дочекао,
 Па потеже пушку од појаса,
 Својој пушци живу ватру даде. 110
 Кад Зекина рече пушка мала,
 Аваз оде по свој Парашници,
 Сви голаћи пушку познадоше,
 Да је пушка Зеко буљубаше,

- Сви голаћи Зеки дотрчаше 115
 Под оружјем и под свом оправом,
 Долеће их четири стотине.
 То се Зеки много учинило,
 Уста Зеко одобрати друштво,
 Ев' изабра деведесет брата, 120
 А триста их патраг повратио;
 Оно триста сузе прољевало,
 И овако Зеки говорило :
 „Господару, Зеко буљубаша!
 Што смо гори те нас на бој нећеш?“ 125
 Ал' бесједи Зеко буљубаша :
 „Нисте гори, већ мени једнаци,
 Ко ће, море, чуват' Парашницу!“
 Узе Зеко шару за средину,
 А за њиме деведесет друга 130
 Па он оде Дрипи на обалу.
 Кад га вид'ле двије поглавице,
 Пред Зеком су на ноге скочиле,
 Руке руче, у лице се љубе ;
 Па међу се Зеку посадише. 135
 А уједино друштво саставише.
 Ту се саста сто и триест друга.
 Онда рече Бјелић Игњатије
 И бимбаша Катић Симеуне :
 „Да наш брате, Зеко буљубаша ! 140
 Од сад нама буди старјешина,
 Штогођ речеш, тебе ћемо саушат',
 А води нас на т'јесне богазе,
 Ће би какве дочекали Турке,
 Да срамоту нашу покајемо.“ 145
 Онда рече Зеко буљубаша :
 „Аво лене, браћо, услушате,

- „Биће доста меса и гавраном
И у гору зелену курјаку.“
- То рекоше, на ноге скочише, 150
Доконаше пушке по средини,
Валовиту Дрину пребродише,
Машише се пусте Семберије.
У пустињи обрасла је трава,
Та добри би коњи носутали, 155
Јер се трава газити не даде,
Зеко пође, па с друштвом почива,
Неће свога друштва да умори,
Док прегази пусту Семберију,
Пак се маши луга Посавскога, 160
Лугом прође село Црљеново,
А кад прође село Црљеново,
Те је био покрај воде Саве
И на Сави скеде Суботиншта,
У по луга сједе почивати. 165
Ту сиртише торбе пртењаче,
Отворише дрвене чутуре,
Све два и два сјеше ужињати,
А заједно до три поглавице.
Онда рече Зеко буљубаша : 170
„Да мој брате, Бјелић Игњатије!
Господару, ти Катинју Симо!
Куда ћемо, на коју ли страну?
Да би ишли Брчко поробити,
Далеко је бјежат' низа Саву ; 175
А да би се патраг повратили,
Бијељину би ми поробили,
Бојати се војске од Турака,
Па можемо лудо изгинути
На Јаменој скели Суботинште : 180

- „Кад сам гође на њу долазпо,
 Та на њој сам шићар задобио,
 [Све по једног друга оставио,
 [Она ми је срећа и несрећа,
 [Нека знате, и сад ће остати, 185
 Останути који гође брата,
 Да радимо да не оставимо,
 Веће, браћо, стотина голаћа!
 Није л' мајка родила јунака,
 Да се испие на највише дрво, 190
 Да погледа друму суботинском,
 А на скелу, проходе ли Турци,
 Да л' на скелу, јал' са скеле, браћо,
 Суботинште нигда није празно.“
- Сви јунаци ником поникоме, 195
 Не пониче Чоњага Живане,
 Веће узе пушку за средину:
 „Ја ћу ићи близу друма, Веко!
 (На се крај њег' на дрво попео,) 200
 Како могу виђет' на све стране,
 Све ћу теби казат' од истине.“
- Заскака се Чоњага Живане,
 Како љељен од три годиннице,
 На он оде друму суботинском,
 Украј друма на дрво се пење, 205
 На погледа на обије стране,
 Али Турци цареве ичаге,
 Ал' промичу на скелу Јамену,
 И на силу рају поћерали,
 Раја гони коње и коморе, 210
 Јера тада од Босне везире
 С Нијемцима, брате, трговаше,
 Из Њемачке рану узимаше,

- Чим ће везир своју рашић' војску ;
 Ту је много свјета и комора, 215
 Много Турак' царевих ичага :
 Једни истом Саву прелажаху,
 Други топрв на Саву долазе.
 Кад то виђе Чоњага Живане,
 Он се врати, на казује Зеки. 220
 То је Зеко једва дочекао,
 На устаде на ноге лагане,
 И овако друштву бесједно :
 „Чујеш, брате, Бјелић Игњатије !
 Како ћемо ударит' на Турке?“ 225
 Аа' говори Бјелић Игњатије :
 „Сјетуј, Зеко, ти си старјешина.“
 Онда Зеко поче сјетовати :
 „Господару, Катин-Симеуне !
 Е ти јеси господством најстар'ји, 230
 Узми друштва, на ти друма чувај :
 Господски су путе и друмови,
 А хајдучки тијесни богази !
 А ти брате, Бјелић Игњатије !
 Твоја кавга, за тобом смо пошли, 235
 Ти удари са својом дружином,
 Иди, Игњо, лугом зеленијем
 Уза Саву, уза воду ладну,
 Ти ћеш најпре ударит' на Турке ;
 Ако Турци почну бјежат' млади, 240
 Неће Турци бјежат' низа Саву,
 Нит' ће Турци друмом широкијем :
 Знаду Турци, на друму ј' бусија,
 Већ ће Турци побјек' уза Саву ;
 Ја ћу моју дружицу узети, 245
 На њу засјест' Турке од запада,

- „Не дам њима уза Саву проћи.“
 Мучно било Катић Симеуну,
 Јер у њега цигло двадест друга,
 Заплака се Катић Симеуне 250
 Голом сину Зеки буљубани :
- „Дај ми, Зеко, дружине у зајам.“
 Зеко даде тридесет голаћа,
 Та даде му, ријечи не рече.
 У Игњата двадесет Мачвана, 255
 Ваља њему најпре ударити,
 Ал' је страшно са мало дружине,
 Веће Игњат Зеки бесједно :
- „Дај ми, Зеко, у зајам дружине.“
 Даде Зеко, рјјечи не рече, 260
 Даде Игњи тридесет голаћа.
 Зеко узе понајмање друштва,
 Понајмање тридесет голаћа.
 Оде Симо друму са дружином,
 Симо оде су недесет друга, 265
 Оде Бјелић право од истока
 Уза Саву са недесет друга,
 И овако Зеко бесјеђаше :
- „Нико пушке прије да не баца,
 Док не нукне пушка Бјелићева, 270
 На остали на глас полетите,
 Са свих страна Турке забуните ;
 Мало Србља има са Турцима,
 Ту хоћемо душу потонити,
 Све гледајте, Србља не уд'рите 275
 Та чувајте, браћо, не шал'те се.“
- То рекоше, на се растадоше,
 Оде Зеко засјест' од запада,
 Да не бјеже Турци уза Саву.

- А кад Симо на друм изашао, 280
 Враг му не да бусије чувати,
 Веће Симо друмом путоваше,
 Па на Турке често извирује
 И дружини својој проговара:
 „Браћо моја, педесет јунака! 285
 Да ми, браћо, Зеке не слушамо,
 Већ да прије уд’римо на Турке,
 Не би л’ више добили шићара.“
 Ал’ бесједи тридесет голаћа:
 „Господару, Катин Семеуне! 290
 Кад смо ћели унаточ радити,
 Јера си нас од Зеке искао?
 Ми нећемо уд’ркт’ прије Зеке.“
 Ал’ не слуша Катин Семеуне,
 Већ се ближе Турцим’ прикучује; 295
 У то доба Турци привиђеше,
 Привиђеше Симу и бусију,
 Па се болат Турци узодаше,
 Сташе своје потирашиват’ пушке
 И оружје себи привлачити. 300
 Када виђе Катин Семеуне,
 Да су њега привиђели Турци,
 Викну Симо Прекодрица Раду:
 „Земљи падај, старац Радивоје,
 Земљи падај, пушци огањ дај, 305
 Већу су нас привиђели Турци,
 Ти на залуд пушке бацкт’ нећеш.“
 Земљи паде старац Радивоје,
 Земљи паде, шарци ватру даде;
 Када шара пуче Рад’војева 310
 Оде аваз на четири стране,
 Познадоше у земљи Њемачкој,

- Да је пушка Прекодрица Раде.
 Ђе је гледб, Раде ударио :
 Ев' погоди Мулу евендију, 315
 Удари га међу обје очи,
 Чело прште, очи искочише,
 Мртав паде Мула евендија.
 А кад чуо Бјелић Игњатије,
 Да је Симо прије ударио, 320
 Ево Игњо с друштвом похићео,
 Кад је близу Турцим' долећео,
 Викну Бјелић Црљеновца Перу :
 „Земљи падај, харалбаша Церо,
 Земљи падај, пушци огањ даји 325
 Јер ти пушком промашати нећеш.“
 Петар паде, ријечи не рече ;
 Земљи паде, пушци ватру даде,
 Ђе је гледб, Петар ударио :
 Ев' погоди агу Омер-агу 330
 Из Брчкога, што је Брчком глава,
 Уд'рио га под грло бијело,
 Закла агу кб и јагње б'јело,
 Мртав паде земљи Омер-ага.
 Каде пушка пуче Перишина, 335
 Оде аваз на четири стране,
 Но Њемачкој пушку му познају,
 Онда Бјелић викну на дружину :
 „Сродна браћо, огањ оборите,
 А на Турке јуриш учините.“ 340
 Од истока Игњат ударио,
 А од дружа Катих Симеуне,
 Турци мртво огањ оборише,
 Србињима Бог и срећа даде,
 Ту од Срба нико не погибе, 345

- Разма Сими у његову друштву,
 Турци даше плаћа, побјегоше
 Уза Саву воду валовиту,
 Ками мајци да утећи хоће!
 Дочека их Зеко буљубаша, 350
 Каде Зеко на њих подвикнуо,
 Црвен пламен за небо свезао,
 Све са горе одакјеће лишће,
 Ту се Турци забуи учинише,
 Од стра' сташе у Саву скакати; 355
 Више Турак' добит' не могоше;
 И Србињи од стра' поскакаше,
 А у Саву воду валовиту.
 Турци вичу: „Богом сестро, Сава!
 Прождери нас, не пусти нас Зекк.“ 360
 Кад се Срби стадоше гушити,
 Зеко бјеше срца жалостива,
 Трчи Зеко покрај воде Саве,
 Па он с брда дугу пушку пружа:
 „Србадијо браћо, не топ'те се!“ 365
 Сви голаћи Сави полећеше,
 И Србиње по Сави ваташе,
 Бог им даде Србље поваташе,
 Поватали, на суво извели;
 А Турака ни ватат' не ћеше. 370
 Од Србиња нико не погибе
 Разма момче Катих Симеуне,
 Од Турака нико не утече,
 Разма један ев' Асан Ђевојка,
 Он утече путем пријекцијем 375
 Без сарука и без коња свога
 И без свога свијетла оружја,
 Да казује, как' оно је било.

- Сава много прождрије Турака,
 А двојици, што најпре убише, 380
 Омер-аги, Мули евендији,
 Њима Бјелић одсјече главе.
 Покупише шићар од Турака,
 Доста пушта задобише блага,
 Цијел' товар везиреве каве, 385
 Четрдесет коња задобише,
 Под такумом и под хаљинама,
 Под пушкама и под кубурама,
 Све турскијех добријех бињака.
 Поглавице коње посједоше, 390
 Мртва оног Срба понесоше,
 Не шћеше га браћа оставити ;
 Узаједно шићар понцијеше,
 На одоше шеру Парашници.
 Кад дођоше шеру Парашници, 395
 На весеље огањ оборише,
 Сам је Чупић на радост дошао,
 И Зеко му нешкеш учинио,
 Учинио једну страну каве,
 Другу страну Лазаревић Луки. 400
 Кад сједоше, шићар под'јелише
 На добријех сто тридест јунака,
 Сваком дође све по литра злата.
 Од како је гавран поцрнио,
 Није нико брже покајао, 405
 Него Бјелић што покаја Мићу
 И својега коња испод себе,
 За једнога четрест добио ;
 А на Мићин гробак доносио
 Тузлелина Муле русу главу, 410

И из Брчког главу Ожерову,
 Па је Игњат Мићн бесједно:
 „Брате Мићо! није по те криво.“

16

Хвала Чупићева

Често књиге земљу прелазило
 Од Тополе села попутита,
 Од онога Петровића Ђорђа,
 Од Ђорђија, од Србије главе,
 На господу и на војеведе, 5
 На кнезове и на буљубаше:
 „Весел’те се, ђецо Србадијо!
 Амо Турке јесам поб’једно
 На нашему шанцу Делиграду,
 Разбио сам царску султанију; 10
 Ал’ су Турци брижни и срдити,
 Откинали су земљи по ћенару,
 Невјерници јесу свагда Турци,
 Чувајте се од Босне поносне,
 Отуда ће Турци ударити, 15
 Чувајте се, да вас не преваре.“
 Прву књигу Шанцу граду посла:
 „Поне Луко, моја десна руко!
 Добро чувај Посавине славне,
 Посавине и Тавнаве, Луко, 20
 Да ми Турци роба не одведу;
 За роба ћу тебе погубити.“
 Другу пише, те у Јадар шаље,
 У Лозницу Богвићевих Анти:

- „Војеводо, Божићевих Анто! 25
 Учувај се од града Зворника,
 Да тебека Турци не преваре:
 Добро чувај Лознице и Јадра,
 А од Јадра не пусти робиње;
 За роба ћу тебе погубити.“ 30
- Трећу пише, у Поцерје шаље,
 Свој посипку, Поцерцу Милошу:
 „Мој посипко, Поцерац-Милошу!
 Добро чувај Цера и Љешнице,
 Да тебека Турци не преваре, 35
 Из Поцерја роба да не воде;
 За роба ћу тебе погубити.“
- Књигу пише, то је шаље Ђорђе
 Ев' Чушићу, змају из Ноћаја:
 „Ој Чушићу, змају из Ноћаја! 40
 Извуци се, море, иза бара,
 Па се свагда украј Дрине нађи:
 Добро чувај Мачве и Подриња,
 Да тебека Турци не преваре,
 Да из Мачве роба не одведу; 45
 За роба ћу тебе погубити.“
- Кад Чушићу ситна књига дође,
 Учи књигу Чушићу Стојане,
 Другу Стојан на кољену пише,
 Те је шаље у село Топољу, 50
 А на руке Петровићу Ђорђу:
 „Ој ти, Ђорђе, од Србије главо!
 Ја с' не бојим цара силенога;
 Пуст' их на ме, ако су ти теники;
 Турци на ме ударит' не смију, 55
 Док ј' у мене мојих канетана
 И момака, лава одбранијех,

- „Кој' б' на ватру живу ударили:
 Док ј' у мене првог капетана,
 Капетана побратима Луке, 60
 Он с' не боји једнога везира;
 Па док ми је другог капетана,
 Капетана Ковић Мијанла,
 Он с' не боји другога везира;
 Па док ми је трећег капетана, 65
 Ја од Дрине Бјелић Игњатија,
 Он с' не боји трећег везира;
 Па док ми је Срдапа Илије,
 Кој' с малијем боја бити пеће,
 Веће жели да на трумну уд'ри; 70
 Он с' не боји четвртог везира;
 Па док ми је голог сина Зеке,
 Голог сина Зеке капетана,
 И његових голова јунака,
 Он с' не боји петога везира; 75
 Па док ми је слугу одбранијех,
 Одбранијех, лава избранијех,
 Кој' на ватру смију ударити:
 Та док ми је Сићка Маринка
 И док ми је Шуманца Васиља 80
 Па док ми је Латковић Јована,
 И док ми је Ициковић Јовице,
 Па док ми је Кара Мијанла,
 Ето Кара из луга Китога,
 И док ми је Шиша Мијанла, 85
 И док ми је Ђорђе с Бјелотића,
 Па док ми је Гацуљкић Стјенана,
 Он без кавге ручати не може,
 И док ми је Качкина Стевана;
 И док ми је лава одбранаога, 90

- „Кога гојим у двору мојему,
 Од Сријема писара Андрије;
 Па док ми је мог коња дората,
 И док ми је сабље Маџаркиње,
 Ја б' на цара јунак ударно, 95
 Лави би му чадор бастисали;
 Бога молим, да ударе Турци.“
- Оде књига Петровићу Ђорђу,
 Учи књигу Петровићу Ђорђе,
 И то Ђорђу врло мило било, 100
 Од милине на ноге скочно,
 И 'вако је Ђорђе говорио:
 „Вала синко, Чунићу Стојане!
 Нисам знао, што под скутом држим:
 Кад без мене можеш војевати, 105
 Сад ја, синко, могу почивати;
 Да би тако, Стоко, и не било,
 Доста мене, што говориш храбро.“

17

Лазар Мутап и Арапин

- Књигу пише црни Арапине
 Из ордије цара силеного
 Од Видина, града бијелога,
 Те је шаље у земљу Србију
 У Топољу, село поносито, 5
 Црном Ђорђу од Србије глави:
 „Чујеш, море, каурине Ђоко!
 На те јесте царе протужко,
 Ти си цара за срце ујео,

- „Србију му земљу освојно, 10
 Оборко мечет' и мунаре,
 Повисно цркве и олтаре;
 Нејекѡ си ходе и муфтије;
 Још си већи зудум починко:
 Нејекѡ си наше и кадије; 15
 Још си већи зудум починко:
 Туркиње си многе покретино,
 Имена им српска нађенуо,
 За Србљина многу удомино;
 А ти знадеш, каурине Ђоко! 20
 Да то турска вјера не подноси.
 Прођ' се тога, каурине Ђоко,
 Прођ' се тога, дај цареву рају;
 Ако ли се тога проћи нећеш,
 Да цареве земље не газимо, 25
 Да цареве раје не таремо,
 Изићи ми на мејдан јуначки
 У широко у ноље Видинско,
 Или за се пошљи замјеника;
 Пак да знадеш, каурине Ђоко! 30
 Ако мене суђен данак нађе,
 Цар већ на те више војшишт' неће,
 Остак' твоја сва земља Србија,
 Остак' твоја од сад до вијека;
 Ако л' тебе суђен данак нађе, 35
 Царска земља кѡ што је и била.
 Ако ли ми изићи не смјеш,
 Послаћу ти везак и преслицу,
 Те ми предн гаће и кошуљу
 А на мјесто моје наручнице; 40
 Пак ћу силну војску подигнути,
 Са војском ћу рају прегазити,

- „И теби ћу у Топољу доћи,
 Б'јеле ћу ти дворе поналити,
 Тебе хоћу жива уватити, 45
 Везаћу ти руке наонако,
 Везана те у Стамбол пратити,
 Те ћу тебе цару поклонити;
 Тако ће се земља умирити.“
- Дође књига Петровићу Ђорђу. 50
 Учи књигу Петровићу Ђорђе,
 Књигу учи, грозне сузе рони,
 Пак од јада на ноге скочно,
 И пшета из бијела двора,
 Ниже двора у зелену башчу, 55
 Пак се спусти на зелену траву,
 Мисли мисли Петровићу Ђорђе:
- „Моја мајко! што ли ћу ти јако?
 Ја сам први кавгу заметнуо,
 Црвонисак на душу узео: 60
 Куд ће моја душа и тијело?
 Да б' Арану на мејдан изишћ,
 Може мене суђен данак наћи,
 А очима ни виђети нећу,
 На коме ће земља останути; 65
 Да би послб за се замјеника,
 Не знам данас, кога ћу послати.
 Да би послб Лазаревић-Луку,
 Лука није срећан на мејдану;
 Да би послб Чунића Стојана, 70
 Чунић јесте срећан на мејдану,
 У њег' би се могб поуздати,
 Боље у њег', нег' у десну руку;
 Ал' кад пошаљем Чунића Стојана,
 Ко ће чуват' Мачве и Подрица 75

- „Од Турака, проклетих Бошњака?
 Да би послѣ посинка Милоша,
 Ко ће чуват' Јадра и Поџерја
 Од проклетих Турак' Зворничана?
 Да би послѣ Вељка харамбану, 80
 Ко ће чуват' Баље и Косова
 Од Турака љутих Арнаута?
 Тог ни једног послати не могу.
 Имаде ми ђетић Цинџар Јанко,
 Ал' још није рана пребољео;
 Чарапићу Васо, грдна рано! 85
 Лудо ти ми на граду погибе!“
 Мисли Ђорђе, мисли на све стране,
 Мисли мисли, па на једно смисли,
 Брже нише једну ситну књигу, 90
 Те је шаље Чачку бијеломе
 А на руке Мутану Лазару:
 „Десно крило, Мутане Лазаре!
 У које ти доба књига дође,
 Да си брже к мени у Тополу; 95
 Ти не жали до четири коња,
 Да б' под тобом коњи поцркали,
 Ја ћу теби коње потнунити.“
 Оде књига Чачку бијеломе.
 Истом Лазар за пјечеру сео, 100
 Јоште прве чаше не попио,
 Већ је држи и Богу се моли,
 А књига му наде на кољено.
 Кад је Мутан књигу сагледао,
 Цуну чашу на синију баџи,
 Па узима ону ситну књигу; 105
 А кад виђе, шта му књига каже,
 Брже викну своје вјерне слуге:

- „Слуге моје, хитро похитајте,
 Опрем’те ми дору од мејдана: 110
 Нове пјему плоче пром’јените,
 Ситнијим га клинцима поткујте;
 Измијте га ђулсом и сануном,
 Оседлајте седлом сребрнијем,
 Зауздајте уздом позлаћеном; 115
 С двије стране мећ’те у дората,
 Мећите му до двије гадаре,
 О ункашу балту оковану;
 Док с’ обучем и узмем оружје.
 Ево има три бијела дана, 120
 Кад ја легнем, чудан санак усним,
 Чини ми се у кавзи ћу бити,
 Господар ме Петровићу Ђорђе
 Врло брзо своје двору зове.
 Бог ће дати, да ће добро бити.“ 125
- Пак се Лазар поче облачити:
 Он обуче свилу и кадифу,
 И принаса све сретно оружје,
 Са којим је на бој ударао
 И здраво се натраг повраћао. 130
 А слуге му дора изведоше,
 Изнова му плоче пром’јенили,
 А новијем клинцима’ потковали:
 Пзили га ђулсом и сануном,
 Оседлали седлом сребрнијем, 135
 Зауздали уздом позлаћеном;
 Двије стране вргли у дората,
 Метнули му до двије гадаре,
 О ункашу балту оковану;
 Кад дорату потегли колане, 140
 Трипут дорат увретен скочио

И првијем погам' закопао :
 Знаде дорат, да ће путовати,
 А на кавгу на мејдан изићи.
 Пак се Лазар мапу на дората, 145
 И заиска чашу са сипије,
 Са дората попи чашу вина.
 По вечери три сата прођоше,
 Нит' бијаше звјезде ни мјесеца,
 Али Мутан и по мраку види, 150
 Ка'но звјерка курјак у ноћи.
 Кад полеже дорат преко ноља,
 Ка'но звјезда преко ведра неба ;
 Веле људи, да је дванест сати
 Од Тополе до бијела Чачка, 155
 Мутан Лазар за два сата дође.
 Кад на страже Ђорђеове удари,
 Стражани га једва дочекаше,
 До б'јела га двора допратеше,
 Пред авлијом Лазу оставише, 160
 Отрчаше у дворе Ђорђију,
 У ложници Ђорђа пробудише :
 „Господару! теби Мутан дође.“
 Ђорђе скочи из меке постеље,
 И без капе и без свог појаса, 165
 Без чизама и без јеменија,
 Без оружја у танкој кошуљи
 Од радости пред Лазу изиђе ;
 А кад Лазар Ђорђа оназио,
 Пред њим дору коња одеједнуо, 170
 Капу скиде, Ђорђу к руци пође,
 Ал' му Ђорђе десне не да руке,
 Већ га Ђорђе загрли рукама,
 На Мутана у образ пољуби,

- И Ђорђе му 'вако одговори: 175
 „Добро дошб, мој сиви соколе!“
 Па га узе за десницу руку,
 Уведе га у бијеле дворе,
 Пак му даде прву чашу своју: 180
 „Наниј ми се мој сиви соколе?“
 Али Лазар вина пити неће,
 Веће Ђорђу Лазо говорио:
 „Што ме зовеш, славни господару?“
 Тад' му Ђорђе стаде говорити: 185
 „Знадеш, Лазо, знадеш, мили сине!
 Мене Арап на мејдан позива
 Ев' под Видин у поље Видинско,
 Али за ме ниште замјеника;
 Би л' се, Лазо, у се поуздао, 190
 Да Арапу на мејдан изиђеш,
 А да мене, сине, замијениш?
 Ако Бог да, те ти здраво дођеш,
 Нећу знати, што ћу тоби дати:
 Честита ћу тебе учинити 195
 Кб и сина нејака Алекеу;
 Ако ли те суђен данак нађе,
 Д'јено ћу ти име опојати,
 Дуго ћу те, синко, спомињати.“
 Мутан Лазар Ђорђу проговори: 200
 „Господару, Петровићу Ђорђе!
 Би се јунак у се поуздао,
 Нити би се Арапа пренао,
 Арапу би на мејдан изишб;
 Али немам коња за мејдана, 205
 Дорат ми је тешко остарио,
 Остарио, на је отешчао,
 у Турака с' врло добри коњи,

- „А на коња Турци биџадије.“
 Ал бјеседи Петровићу Ђорђе: 210
- „Имаш, синко, коња за мејдана:
 Из мојијех седам стотин’ коња
 Избер’ коња, кога теби драго.“
 У по ноћи св’јећу зажегоше,
 На одоше коње пробирати. 215
- Мутап Лазар коња пак’ не може,
 Ту за њега коња не бијаше:
 „Немаш, Ђорђе, слатки господару!
 Ти не имаш коња за мејдана,
 Већ ћу ићи на дорату моме. 220
 Веће Ђорђе, слатки господару!
 Дај ти мени седам стотин’ Срба
 На хатима а под миздрацима
 И под свијем турским хаљинама,
 Да чувају страже од Турака, 225
 Док с Араном мејдан подијелим:
 У Турака нигда вјере нема,
 Могу мене опколити Турци,
 Па у руке жива уватити;
 Нек’ чувају мене од Турака.“ 230
- То је Ђорђа једва дочекао,
 Изабра му седам стотин’ Срба,
 Све под турским св’јетлим хаљинама,
 На хатима а под миздрацима.
 Зађе Ђорђе сваког даривати, 235
 Сваком даде по триест дуката,
 А Мутапу не шће ни бројити,
 Четири му цена пануино.
 Одатле се Лазар подигао
 И за њих седам стотин’ Срба, 240
 Лијено их Ђорђе испратио.

- Да вам кажем, кога дана ноће :
 У суботу на Светог Лазара
 Пред Ристово пред Цвјетоносије.
- Да вам кажем, кога доба ноће : 245
 Прије зоре и дана бијела,
 Кад с' даница роди од истока.
 Од Тополе нико га не виђе
 Са својијех седам стотки' друга.
 Заведе их Лазар у планине 250
 Од свијета, куд га виђет' неће,
 Куд с' не чује вашке ни кокота.
 Мудро Лазар води своје друштво,
 Јер се боји турских пријатеља,
 Да не кажу цриу Арапину. 255
 Води Лаза друштво седам дана,
 Нитко Лаза привиђет' не може
 Разма Бога и горе зелене ;
 А кад било на Велики Петак,
 Те с' угледа то ноље Видинско, 260
 По Видину куле пребијеле,
 Измеђ' кула високе цамије,
 Онда Лазар мудро уредио :
 Своје друштво по гори сакрио,
 И суботу оиђе преданио, 265
 Од Турака нико га не виђе.
 Кад је било на Васкрсеније
 Прије зоре и бијела дана,
 Мутан Лазар друштво сјетовао :
 „Моја браћо, седам стотки' Срба ! 270
 Добро коњма притеж'те колане,
 Сваки свога добра коња сакриј,
 Нека коњи под серсаном стоје,
 А и ви се по гори покријте,

- „Па гледајте преко поља равна, 275
 А ја одох на моме дорату
 Преко равна поља Видинскога
 На биљегу, ђе је Арап рекџ;
 Ако буде црни Арап дошџ,
 Те се с њиме по пољу пољерам, 280
 Ја ћу бјежат' пред Арапом црним,
 Ви гледајте добро по дурбини,
 Нећу бјежат', да утечем ђему,
 Веће ћу га мамит' од Турака,
 Ближе ћу га вама прикучити; 285
 А када се, браћо, ја окренем,
 Те се оштрим гвожђем огледамо,
 Ви гледајте, мене познајите :
 Ако надне са Арапа глава,
 А ви онда кође посједините, 290
 Па у поље к мени потеците,
 И по једну пушку избаците,
 А србињски у глас подвикните,
 Не би л' како Турке поплашили,
 Да менека не увате Турци; 295
 Ако л' моја надне руса глава,
 Ви се онда јављати немојте;
 Већ готове кође посједините,
 Па бјежите у земљу Србију,
 Бјеж'те, браћо, не гините лудо.“ 300
- То изрече војвода Лазаре,
 Нак посједе виловна дората,
 Оде право преко поља равна,
 Као зв'језда преко ведре неба.
 Када Лазо на биљегу дође, 305
 Али Арап прије бјеше дошџ,
 И извео седам хиљад' Турак' :

- Све понели по пољу шаторо,
 Приставили кавене ибрике,
 А просули сребрне филицапе, 310
 А стоје им коњи под седлима
 Повезати, зопца устакнута ;
 Арап шатор с краја разанео
 Под шатором није рујно вино,
 Пред шатор је копље ударно, 315
 А за копље свезо̀ бедевију ;
 Често Арап гледа преко поља,
 Кад ће му се Ђорђе помолити.
 Прије Турци Лазу оназише
 Од онога црна Арапина, 320
 Дотрчаше Турци Арапину,
 На овако њему говораху :
 „Арап-ага, ето иде Ђорђе,
 А не води можка ниједнога,
 Нека западеш, на предају иде, 325
 И он теби носи много благо.“
 Кад то чуо црни Арапине,
 Хитро скочи, припаса оружје,
 Нак посједе суру бедевију,
 И на сусрет потече Лазару ; 330
 А остали Турци устадоше,
 Устадоше, па се поређаше,
 Те гледају Лазу и Арапа,
 Кој' ће коме очи заварати.
 Кад се Арап прикучи Мутану, 335
 Поче њему Мутан говорити :
 „Море Туре, црни Арапине !
 Јер се мени не даш одморити ?
 Ја сам јунак трудан и уморан.
 Та мејдан се тако не дијели, 340

- „Већ јунаци од коња одјашу,
 На се онда обадва рукују,
 И по једну чашу пију вина,
 Један другом док опрости крвицу.
 Та ласно је кавгу приметити, 345
 Ал' је тешко крвицу опростити.“
- Ал' то Арап ни слушати неће,
 Већ потеже сабљу димишњију,
 На Мутана јуриш учинио;
 Ал' га Мутан не шће дочекати, 350
 Већ окрену помамца дората,
 Нак побјеже преко поља равна,
 А за њиме Арап на кобили.
 Сва ордија турска ев' устала,
 Нак се смију и рукама пљешту, 355
 И међ' собом турски говораху:
 „Ала! ала! јада од хајдука!
 Како Ђорђе пред Арапом струже!“
- Ал' не бјежи Лазо да утече,
 Већ Арапа мами од Турака. 360
 Кад га Лазо далек' измамно
 На помолу својим^о Србињима,
 Онда Лазо окрену дората,
 А потрже сабљу димишњију,
 Иза себе удари Арапа, 365
 Иза себе преко л'јеве руке,
 На довату по црноме врату,
 У једном му одсјече главу,
 Паде глава у зелену траву,
 Остаде му тело на кобили, 370
 Мртва глава из траве говори:
 „Богом брате, Петровићу Ђорђе!
 Твоја земља и твоја Србија!

- „Немој мене више ударати.
 Чини ми се, могу пребољети.“ 375
- Да вам кажем ког сата погибе :
 У пеђељу на Васкрсеније,
 Кад се рађа сунце од истока.
 А кад виђе седам стотин' Срба,
 Ђе погибе црни Арапине, 380
 Сви на добре коње посједоше,
 А у ноље равно истрчаше,
 Пламенито грлох подвикнуше,
 И по једну пушку избацише,
 И Лазару брже долећеше. 385
- Кад то вид'ли Турци Видинлије.
 Сви пјешнице граду побјегоше,
 Оставише распете шаторе,
 Оставише коње повезане,
 Пристављене кавене ибрике 390
 И просуте сребрне филидане ;
 Ал' Србињи нагло удареше,
 Од појаса сабље повадише
 И у Турке јуриш учинише.
 Да је коме стати на гледати. 395
- Како српске сабље сијевају !
 Како турске главе зијевају !
 Видинлије с' Турци препадоше,
 И на граду затворише врата,
 А са града пукоше тонови 400
 Ту не оста Србин у дружини,
 Који турске не одс'јече главе.
 Пак се Србљи пољем повратише,
 И све турске коње поваташе,
 Оборише све турске шаторе, 405
 У терџије шаторе савише ;

- Покупише кавене ибрике,
 Покупише сребрне филцане;
 Сваки Србин десет коња доби.
- Мутап узе Аранову главу, 410
 Дорату је у зобницу бацн,
 Иак дората у новоду води,
 Аранову јане бедевију.
 Одатле се Лазар подигао,
 Оде право у земљу Србију 415
 Пјевајући, коња играјући.
 Када дође у село Тополу,
 Далеко га Ђорђе опазио,
 Пред њега је брже истрчао:
 Руке руче, у лица се љубе; 420
 Мутап узе од Арана главу,
 И он рече Црноме Ђорђију:
 „Господару, Петровићу Ђорђе!
 Нај ти даре црног Аранина,
 Аран ти је јабуку послао.“ 425
- Па пред Ђорђа русу главу бацн.
 Кад је Ђорђе главу сагледао,
 Онда Ђорђе весеље учини,
 И изврже тридесет топова.
 Оде абер по земљи Србији, 430
 Сви Србини весеље чинише,
 На градов'ма пуцаше топови,
 Јер је Лазар појекџ Арана,
 Србникма свима дика јесте.
 А кад чули Турци Босанције, 435
 И они су весеље чинили,
 Са градова бацали топове,
 Јер Босанци младијау Турци,
 Да с' Србија земља умирала.

- Не апа Ђорђе, шта ће Лази дати, 440
 Већ га пита: „Ишти, сине Лазо!
 Ишти, сине, небројено благо
 Ишти, сине, шта је теби драго.“
 Али Мутап на благо не гледа,
 Веће Ђорђа у руку пољуби: 445
 „Господару, Петровићу Ђорђе!
 Даћеш мени што је теби драго,
 Даћеш мени слободу јуначку,
 Да ми нико судити не може,
 Осим Бога и тебе једнога.“

18

Растанак Кара-Ђорђија са Србијом

1813

- Виче вила с Рудничке планине
 Изнад воде тапке Јасенице,
 Она зове у Топољу равну,
 А на име Петровића Ђока:
 „О, ђетићу, Ђоко Петровићу! 5
 Ђе си данас? Ниђе те не било!
 Ако пијеш у механи вино,
 Вино ти се на ране пролило!
 Ако лежиш у ложници с љубом,
 Удова ти љуба остала! 10
 Зар не видиш, њима не виђео!
 Ђе ти Турци земљу преотеше?“
 Ал' говори Ђоко Петровићу:
 „Мучи, вило, муком се замукла!
 Док је мене на Тимоку Вељка, 15

- И док ми је на Рављу Милоша,
И док ми је Лазара Мутана
На тврдоме шапцу Делиграду,
Не бојим се цара ни везира.“
- Таде њему вила говораше: 20
„Бјежи, Ђоко, жалосна ти мајка!
Погибе ти на Тимоку Вељко,
Разби ти се на Рављу Милошу,
Мутана ти Турци затворише
У тврдоме шапцу Делиграду, 25
И прођоше на воду Мораву,
И на ушћу воду пријеђоше,
И сто их у Годомки, Ђоко!
Годомки су ноље напунили:
Коњ до коња, јунак до јунака, 30
Барјаци су, ка'но и облаци,
А чадори, ка' бијеле овце,
Бојна коња, ка'но гора чарна;
Не уздај се ни у кога, Ђоко,
Нико тебе помоћи не може; 35
Но товари мазге и сејсане,
А на мазге много твоје благо,
На сејсане чоху перезану,
Бјежи, Ђоко, Сријем-земљи равној.“
- Кад то зачу Ђоко Петровићу, 40
Проли сузе низ бијело лице,
Удари се руком по кољену.
Нова чоха прште на кољену,
И од злата бурме на рукама:
„Авај мене, до Бога милога! 45
Ће ме жива уватише Турци
Код толиких мојијех војвода!“
На товари мазге и сејсане,

- Оде Ђоко Сријем-земљи равној ;
 Кад је био воду пре легао,
 На своју се земљу окреташе. 50
 „Остан' с Богом, земљо Шумадијо !
 Ако Бог да и срећа јуначка,
 Проћи неће ни година дана,
 Опет ћу те, земљо, походити.“ 55
- Оде Ђоко Сријем-земљи равној.
 Таде Турци земљу одузеше,
 И по земљи зулум починише,
 Поробише ташке Шумадинке,
 Исјекоше младе Шумадинце. 60
 Да је коме стати, те гледати
 И љута се јада послушати,
 Како вију по косама вуци,
 А пјевају по селима Турци !
 Тако стаде за годину дана, 65
 И од друге половина прође.
 Опет виче од Посавља вила,
 Она зове Петровића Ђока :
- „Ђе си, Ђоко ? ниђе те не било !
 Знаш, ђе си се зарекао лани,
 Да походиш земљу Шумадију
 И бијеле у Тополи дворе.
 Да ти видиш, каки су ти двори !
 Похарани, огњем понаљени ;
 Како ти је порушена црква, 75
 Како су ти парлог виногради,
 И друмови твоји засјечени,
 Обаљене твоје задужбине.“
- Проговара Петровићу Ђоко :
 „Богом сестро, од Посавља вило ! 80
 Поздрави се мојој Шумадији,

- „И мом куму обор-бнез-Милошу,
Нек ћерају по селима Турке,
Ја ћу њему доста оправити,
Оправити праха и олова, 85
Из Сицистре оштрога кремена;
А ја одох цару московскоме,
Да га служим за годину дана,
Не би ли ме тамо оправно,
Да походом земљу Шумадију 90
И бијеле у Тополи дворе.“
-

РЕЧНИК

имена знатнијих лица, места и мало познатих речи.

А

аваз, глас, одјек.

Авала, планина у београдском

Подунављу, висока 560 метара.

авлија-марама, нека врста руца (мараме).

ага, господип, господар.

адет, обичај.

Авања, село у смедеревској Јасеници, 5 часова јужно од Смедерева.

ајати (хајати), марити, гледати на некога, видети.

алај, одељење коњаника, војска.

алајбог, заповедник над баталјоном пешака; ова реч значила је и старешину над племићима.

алакнути, навалити, узвикивати „алах“.

аламанка, сабља немачка (сабља кована у Немачкој).

алат, коњ риђе длаке, риђан.

Алексапојаки (стр. 164, стих 196)

споменица о стогодишњици

најстарији син Карађорђеви, рођен у Тополи 1801. а умро у Кишињеву у Бесарабији (у Русији) 1830 године.

алкурап (алкоран), књига у којој је изложено учење пророка Мухамеда.

амаз (или намаз), молитва; Турци имају по пет намаза дневно.

аман, опроштење, милост.

Амет и Мухамед! турски узвик, значи, отиришће. у име Мухамеда!

Анадолија, Мала Азија.

антерија, горња хаљина са дугачким рукавима.

арамбаша (харамбаша), старешина хајдучки и устанички.

арч (од арчити, трошити), потрошак, трошак; пушке „једног арча од дванаест драма“, јесу оне којима за пуњење треба 12 драма (48·4 гр.) барута.

ат (хат) коњ од добре пасмине.

атлаџа, коњаник.
аферим (бе аферим!), врло добро.
Аџи Ђостаптин, игуман ма-
 настира Чокешине.

Б

Бакал Милосав, родом из Хер-
 цеговине; устанак га је зате-
 као као бакалица у Шапцу; од-
 ликовао се у многим бојевима,
 а нарочито на Мишару и на
 Лозници. Умро у Шапцу 1823
 године.

балта (окована), сикира.
баљемез, велики топ.

Банска, село у врху Косова у
 Старој Србији, на речници п-
 стога имена, северо-западно од
 Митровице. Ту је краљ Ми-
 лутин подигао себи задужбину,
 манастир, у коме је једно вре-
 ме била владичанска столица.

баша, турска реч, употребљавала
 се као титула у турској војсци.

бег, господар, управник обла-
 сти са једним тугом (коњским
 репом), господин.

Бегалица, село јужно од Гроц-
 ке, 6 часова удаљено од Бео-
 града.

бегенисати, завоleti.

беделија, коњ од добре пас-
 мине, арапски коњ.

Бели Поток, село под Авалом,
 око 3 часа удаљено од Бео-
 града; родно место Васе и
 Марка Чаранића.

Вијељина (*Белина*) варош у Во-

сани, близу Дршце; има 9.300
 стаповника.

Влјор (*Вихор*), предео на ле-
 вој обали горњег тока реке
 Лима у Старој Србији, изме-
 ђу Бијелог-Поља и Рожаја.

биљег, место заказано за мејдан.

биљур, кристално стакло.

бињав, јахаћи коњ.

бињација, добар јахач.

бињини (скеретан), огртач од
 црвене материје са дугачким
 рукавима, и обично са огран-
 цом од самура.

Бирчанин Илија, обор-кнез у
 Подгорини, родом из села Су-
 водапа под Медведином. Био је
 страховит непријатељ Тур-
 цима, стога је Фочић Мехмед-
 ага лично отишао у Ваљеву,
 те Бирчанина и Алексу Не-
 надовића на веру домаћно и
 обојицу их погубио 23 јануара
 1804. Сахрањен је код Хелиј-
 ске цркве.

Бјелић Игњатије, буљубаша
 Чушићев, страховит неприја-
 тељ Турцима у бојевима на
 Дрини и преко Дрине, у Босни.

богаз, кланац, пролаз.

Богатић, село у Мачви, 4 часа
 далеко од Шапца.

Богићевић Анта, војвода под-
 рински. Родно се у селу Клуц-
 цима, близу Лознице. Кад су
 Срби 1807 заузели Јадар и
 Рађевину, Анта је постао вој-
 вода подрински. Он се нароч-
 итно одликовао у бојевима дуж

Дрипе и на Лозници. Умро је 1813 год.

Болеч, село на старом путу за Цариград. 3 часа на југоисток од Београда.

Борак, село у београдској Колубари, 7 часова на југо-запад од Београда. Из Борка је родом кнез Сима Марковић.

борије (множина), труба, рог.

Босут, речница у Срему (утиче у Саву иначе Раче); значи и село на утоку те воде у Саву.

братити, братимити.

Брчко, град у Босни на Сави, има данас 6.000 становника.

будалити, лудо говорити, говорити без смисла.

була, тако Срби зову сваку мусломанку.

буљубаша, заповедник над пешачким одељењем.

буљук, одељење, гомила, чопор.

бурунџија, палог ишани.

Бушатли (везир). презиме једне породице турског закона у Скадру, од које су онде били везири, и о којој се мисли да води порекло од Ивана Црнојевића, господара зетског.

В

ванз, проповедник; онај што говори народу поуке о вери, пакат, време.

Вакуп, варош у Босни, на реци Уни, 4 часа далеко од Удбине; место рођења Кулин-капетана. *вала* (*валах*), кунем се Богом.

Ваљевац Јаков, види *Немадович Јаков*.

Варадн, град у Срему, на Дунаву, према Новом Саду; од вајкада важно војничко место.

вашка, цесто.

везир, државни министар, онај што владаоу помаже носити терет.

вергијаш, данак, дажбина.

Вериге (*часке*), други дан по Св. Сави, у месецу јануару.

вешил, повереник, заступник, посланик.

Видин, град у Бугарској на Дунаву, има 28.000 становника.

Видојевина, један вис од планине Цера, и то онај над Лешницом.

влахџија, хришћанка.

влашки, хришћански.

влашка хаба, Јерусалим, хришћанска светиња.

Враћевац, поток недалеко од маи. Чокешине, где је био бој између Срба и Тркава, на Мазареу суботу 1804.

Врачар, брдораван што опасује Београд од Саве до Дунава.

Вулићев Вуица, рођен у Азани 1773; виђен војвода у првом и другом српском устанку, али је укаљан и мучњством Каћорђевић 1817. Умро је 1828.

вук (*торска*), хајдук, чувал јунак.

Вучитри, варошица на Косову у Старој Србији, на десној

обали Ситнице, северозападно од Приштина. За владе српских краљева и царева био је знатно трговачко и индустријско место; једно време у њему је била и владичанска столица. У доба Турака био је седиште саџак-бега, а данас кајмакама; има до 8000 душа, највише мухамеданаца, који су већином српског порекла.

Г

Гагић Јанко, родом из Бозеча, пао је као жртва за свој народ у почетку 1804.

гадара, сабља оштра с обе стране, која се вешала испод седла с једне стране.

гарибиљ (гарабиљ), дуга, шарена пушка.

глоба, казна, незаконит порез.

Глоговац, село у Мачви, 5 часова на сев.-запад од Шапца.

Годомин, поље између Смедерева.

голи синови, војници Зека Буљубаше, названи тако што су били све самци, изпајуре рђаво одевени и обувени а дошнице од пљачке турске најбоље опремљени. Зека, као вођ њихов, често је називан „голи син“.

Голија, планина на међи Србије и новоназарског саџака.

Гора, нахија у Старој Србији, има 27 села насељених мухамеданцима, махом српског порекла.

Грбовић Никола, кнез колубарски, родом из села Мрати-

шића. Грбовић се одликовао при заузећу Ваљева и при јуришу на Београд (1806), где је био са 1.000 својих војника. Накоро затим он је и умро.

Гроцка, варошица на Дунаву; за време Карађорђево била је главно место нахије грочанске, између нахије београдске и смедеревске.

Гусиње, варошица и предео на горњем току реке Лима у пећком саџаку, насељен Србима мухамеданске и православне вероисповести.

Гуча, варошица у округу чаџанском.

Гучево, планина (769 м.), лежи јужно од Лознице.

Д

дахија, одметник.

Делиград, данас село у Србији недалеко од Алексинца, на десној обали биначке Мораве; у првом устанку чувено утврђење; подигао га капотан Ђика 1806 г., а још боље је утврђено кад су Турци навалили на Србију с југа у исто време кад је Кудин капотан прешао Дрину. 1813 Делиград је био најјача одбрана Србији с југа.

делија, јунак, јуначан човек.

демир, гвозђе, лангер.

диван, веће, суд.

дни, вера, закон.

дишор (узвик), на поље!, излази!

Добрава, село у Ђаковичкој казни пећкога саџака, у Старој Србији.

Добрић, село у Јадру, између Лешнице и Лознице.

дорат (дора), коњ мрке длаке, мрков.

дослуж, пријатељство.

Драга, село у трговинској кази (Рожај) пећског сандака, у Старој Србији.

Драгачево, раније клежина у нахији пожешкој а сада срез у округу чачанском.

Дреница, река на Косову која тече са запада и утиче у Ситницу; по њој је добило име село на њој и крај кроз који протиче.

Дреновац, село у Мачви крај Саве, на путу из Шапца у Митровицу.

Дрина, грањична река између Босне и Србије; постаје од Пиве и Таре које извиру на криогорској виспи, а уљва се у Саву.

дурбин, доглед, сирава, којом се приближује удаљени предмет кад се на њу гледа.

душман, непријатељ.

Ђ

Ђаковица, варош у Старој Србији, 6 часова на северозападу од Призрена; становници су, мухамеданци, католици и православни, понајвише Арбанаси.

Ђаурин или **Ђаур**, неверник, кривоверник.

Ђетина, река у Србији; тече

кроз Ужице и уљва се у западну Мораву.

Ђога, видн *богат*.

Ђувел, лено, дивно, добро.

Ђул, ружа.

Ђуас (ђуаса), мпришљава ружина вода.

Е

евендија (*ефендија*), господин. енције - дукати, дукати опточени бисером за украс.

Ерић **Петар**, из Звечке, капетан; за првог устанка ратовио је у друштву Стојана Чушића, а за другог устанка био је међ првима у Посавини што нападеше на Турке и заузеше Палеж (Обреновац).

ешак (ешка), узбуђеност.

Ж

Железник село око 2 часа удаљено од Београда, на путу за Лазаревац.

жље, стоји у место зло.

З

завор, стид, срам.

закрилити (*својим*) *крилом*, ставити под своју заштиту.

затећи се, зарећи се, дати реч. **зачапити** (*врата*), затворити.

збег, неприступно место, заклоњено планином или шумом.

Зворник, град у Босни на левој обали Дрине, јужно од Лознице.

Зеко буљубана, рођен у Новој Вароши, у данашњем новоназарском сапцаку: у Србију дошао је за време Карађорђева устанка. Његово место становања била је Парашинца у Мачви, откуда је често излетао са својим „голим синовицама“. Погинуо је као прави јунак у битки на Равњу 1813 године.

зељош (стр. 141. стих 598.), тон (назив тона).

земан, време.

Зеке, село у београдској Колубари 11 часова од Београда. зиле, кастањете.

змај, у преносном смислу значи *јунак*.

зоница (*коњима устакнута*), зоб (дата коњима).

зулум, неправда, угнетавање. тиранство.

зулумџар, насилник, угнетач, тиранин.

зулумџарски, насилнички, тирански.

И

ибрицим-тканица, свиден појас, колап.

ијелица, онај који туђе граби, отмицар.

Илијно („До Илијна“), свети Илија, 20 јула.

издат, понош.

ипцијел (*ипцил*) света књига, јеванђеље.

исе (исета), део, удео.

ичага, онај који је одређен за царску службу у самом двору; коморник, паж.

Ј

јабана, незнат крај, страни место, туђина.

јаблан, врста иланиског цвета.

јагрз (коњ), мрков, вранац.

Јадар, река што извире испод Медведника а улива се у Дрину на сиром Лешнице. Равница реке Јадра и Дрине чини велико Лозничко поље.

Јадар, тако се зове предео у сливу реке Јадра, десне притоке Дрине. Јадар су Срби заузели 1807 год.

Јаковљевић Стеван, родом из села Велушића у Левчу; вероватно је погинуо при заузећу Београда (1806).

Јакшићи (браћа), били су српске војводе, крајем XV века. По народном предању они су сазидали Небојшу кулу.

јала (узвик), о Воже!

јалакнуче, види *алакнуче*.

Јамена (*Јамина*), село у Срему према Босни на реци Сави, ту је била скела Јамен-Суботиште (по селу Суботишту)

Јања, варошица у Босни, близу Дрине, према Лешници.

Јањево, варошица у горњем крају Косова у Старој Србији, под брдом Вељетеном; некад чувено рударско место; сада на-

сељено већином католицима, има па 400 кућа.

Јасеница, река у Србији (у Шумадији), утиче у Мораву код Орашја; по њој се тако зове и цео крај кроз који пролази.

јатаган, велики пољ, мач.

Јевта од Мораве (обор-кнез из Обрежа у Темшћу), пристао је уз устанике одмах 1804 године и борио се на Јагодини те године. Не зна се тачно докле је живео.

језан, од арап. *езан*, значи позив на молитву; *језан учити*, молити се Богу, позивати на молитву.

јеменије, врста обуће.

јеничари (*јаничари*), турска војска испрва састављена из потурчене деце хришћанске а доцније од правих мухамеданаца.

јера, зашто, што.

јолдаш, друг, другар, сапутник.

Јуније, село насељено самим мухамеданцима, северно од Ваковнице у Ст. Србији, у јуни Река. Има преко 300 душа.

К

Јуруци, Турци насељени у солунској области пре него су прешли као народ и створили своју државу на Балканском Полуострву.

кава (у место *кафана*), место где се кава пије.

Каваја (*кавајски*), варошица,

у Арбанији, југозападно од приморске вароши Драча.

кавалија, врста топа.

кавга, свађа, завада.

кадуна и **када**, госпођа, кнегиња.

канл, задовољан, рад.

калаузити, показивати пут.

канат, преграда.

канон, црквени закон, правило.

Бараборђе, **Ђорђе Петровић**

или Црни Ђорђе, јуначки вођ

народа српског у првом устанку

(1804—1813); рођен је у

селу Вишевцима, око 5½ ча-

сова далеко од Крагујевца;

за вођу устаника изабран је

око 14 фебр. 1804 у Орашцу

и пуних девет година био је

душа јуначке борбе српскога

народа с Турцима. Несрећне

1813 пређе у Аустрију па у

Бесарабију, откуда 1817 пређе

у Србију да ради на потпуном

ослобођењу њеном и осталих

хришћана на Балканском По-

луострву, али би мучки уби-

јен у смедеревској Јасеници

између 12 и 13 јула 1817.

Тело му је сачувано у Гоголи.

караула, стражарница, стражара.

Кара-Фејза, султанов одметник,

потурчењак из Брезника близу

Софије (у Бугарској); у дру-

штву Мула-наше и Гушаца

Алије тукао се против Срба

на Малајници 1807 године.

кардаш, пријатељ, брат.

Батић Јанко, из Рогаче под Космајем, оборкнез кнежевине турпијске; вристао је уз Карађорђа чим је плануо устапак, и војевао до половине јула 1806 године, када је, после боја на Дугим Њивама код воде Петковца у селу Кришћу (у Посавини), погинуо од једног Турчина.

Батић Сима (Симеун) Прекодринцац, рођен у селу Дворовима у Босни, близу Дрине, прешавши у Србију пастанно се у селу Глоговцу. Прво је био момак код Чурина, који га набрзо постави за буљубашу а 1808 и за бимбашу. После битке на Равњу 1813 год. пређе у Срем, откуда се 1815 врати у Мачву и стане је дизати на Турке. Умро је 1832 год.

кафтац, горња хаљина, нарочито од свиле.

кашкета (*качкџа*), капа са сунпобраном.

Битог, некад густа шума од Дрине па до близу Шапца, у којој је Прота Смиљанић 13 августа 1806 године разбио Турке, а сада гола равна.

Блијење (*Клење*), село у Мачви, 5 часова од Шапца па запад. кмет (стр. 124 стих 32, 33), значи сељака, који седи на туђој земљи и за то плаћа своје господару.

кеса (блага), представља вредност од 500 гроша.

кокот, петак.

коло точак; *врнути на коло*, метнути некога на точак да умре.

комендат, заповедник, управник. **копак**, двор.

Константин, означаје Константина XI Драгаша (1448—1453), последњег цара византиског, који је пао бранећи Цариград.

Космај, планина у Србији, висока 624 метра.

Косово, пространа равница у средини Балканског Полуострва. северно од Шаре планине; нарочито чувено због Косовске битке између Срба и Турака 15 јуна 1389.

крајина, значи у опште граички предео.

Крајина (босанска), северо-западни крај Босне, између Уне и Врбаса; простирала се на исток и даље од Врбаса.

крајиници, становници северозападног дела Босне према Сави и Уни. Сви они важе као добри јунаци.

кр'ат, зекац, коњ зеленко.

Братово, варошица у Старој Србији, источно од Скопља и Куманова, са 4500 душа, већим делом муслимана. За владавине српске у оном крају и неко време под Турцима било је знатно рударско место.

крилат (коњ), врло брз, хитар коњ.

Креница, стоји место села *Креница*. Има две Кренице: Мала и

Велика, прва је ближе а друга даље од Смедерева.

крџалија (*крџалија*), тако се зову турски хајдуци, па се то име понегде у песми односи и на српске хајдуке.

кубура, види *кубурлија*.

кубурлија (пушка), мала пушка, обично се носиле по две такве пушке у кубурлицима (кожним кесама) о упкашу (облучју).

кука и мотика: „Кад устане кука и мотика“, значи кад се дигне све, и старо и младо, све што може носити оружје.

кулаш, коњ отворено жуте боје кумаш, значи платно и уопште тканину.

кумбара, бомба.

куманија, чета.

Бутишанац Дамџан, назван тако по селу Котешници, 2 $\frac{1}{2}$ часа пдући на север од Ваљева. Јуначки се борло заједно с Недићима на Чокошници.

Д

лагуш, тавник.

Лаза (Лазар): „Милош уби за Лазу Мурата“, односи се на кнеза Лазара, који је после Маричке погибије 1371 преузео владу у српским земљама северно од Шаре планине. Лазар је јуначки погинуо на Косову 1389 (15 јуна).

Лазаревић Лука, војвода шабачки. Рођен око 1774 у селу Свблоуси, у шабачкој Тамнави,

Лука је најпре био поп, а затим га Шанчани изберу за свога војводу. На Мишару (1806) јуначки се борло као заповедник коњице против Кулиш-капетана. Осем тога одликовао се у многим бојевима дуж Дрине и преко Дрине, а нарочито у боју на Лозници. Године 1813 Лука остави Србију, у коју се повратио тек 1832. Године 1842 постао је државни саветник. Умро је 29. априла 1852, а сахрањен код шабачке цркве.

лала, саветник, учитељ, васпитач.

Ламбровић Леонтије, митрополит београдски, родом из Дринопоља. Постао је митрополитом пошто су дахције удавиле ранијег митрополита београдског Методија. Као Грк и турски човек био је увек ближи Турцима, али 1813 године пребегло је са српским првацима у Аустрију, а потом отишао у Русију и настанко се у Кишињеву, где је остао све до смрти. 1822 године.

Ландово (треба *Ландол*), село на 2 часа удаљено од Смедерева.

лекеће благо, значи благо пагомили.

Лешница, варошица у Подрињу, на путу из Шапца у Лозницу, $\frac{1}{4}$ часа далеко од Дрине, а 6 часова од Шапца.

Лијевач (*Левач*), кнежевина у старој јагодинској нахлији (у Поморављу).

Липљан, данас мало село од 50 кућа на Косову, на левој обали реке Ситнице, где се Јањевска река снушта у Ситницу, а некад чувен град за владе Римљана, Грка и српских краљева и царева. Од како је Липљан добио железничку станицу почиње јачати као место за извоз хране за солунску нијацу.

Липница, село $\frac{1}{2}$ часа удаљено од Лознице.

Липовац, село у Јасеници крагујевачкој, $7\frac{1}{2}$ часова од Крагујевца. Из Липовца је родом буљубаша Мата.

Лозница, град врло близу реке Дрине, у Подрињу; има 3.500 становника.

Љ

Љума, планински предео и каза, јужно од Призрена, кроз које протиче река истога имена и утиче у Бели Дрим; насељена је позрбавашеним и истурченим Србима.

Љутице, село $6\frac{1}{2}$ часова од Шапца, у Посаво-Тамнави, близу границе ваљ. округа. Из овог је села био обор-кнез Станко.

М

Милесија, крај у Горњој Арбапији на средњем току реке

Дрима, насељен већим делом Арбанасима и са нешто Срба. **Маоча**, село у Босни.

Марковић Сима (*Симеун*), кнез из Великог Борка, у београдској Колубари. Сима је по смрти Васе Чараића био најгласовитији војвода у београдској нахлији. Године 1807 био је председник држ. Савета у Смедереву, а 1811 министар финансија. Године 1813 заповедао је великом војском на Дрини, али без ранијег одушевљења. Исте године пређе у Срем али се доцније поврати. Године 1817 кнез Милош га, као одметника, преда Турцима и они га погубе у Београду 9 марта 1817.

Мата буљубаша, из села Липовца у Јасеници, округ крагујевачки; на превари ухваћен и млад погубљен у поч. 1804.

Мачва. Под Мачвом у ширем смислу разуме се део Србије међу Дрином, Савом, Колубаром и Љигом. Мачва у ужем смислу, како се обично данас назива, захватала је пространу низију између планине Цера, Саве и Дрине.

Медија, биће да означава аравањански град Медину на полуострву Арабији у Азији.

Међодинь, планина Медведник (1250 м.) нај граници ваљевског и подринског округа.

метати (*пушку*), избацити пушку, испалити пушку.

метериз, шапац, опкоп.

Метковић, село 3 часа од Шапца. Из овог је села био ноцерски кнез Ружичић Мијајло.

Мецет (*мечет*), турска мала богомоља, капела.

Миздрак,¹ коњџе.

Милић-паша (Малић-паша), потомак злогласног Кукли-бега, чија је зверска свирепост и прекомерна обест и данас сачувана у успомени призренских Срба.

Миловановић Ђорђе — Гузопца, родом из села Железника. Као виђен човек међу тадашњим Србима, учествовао је у преговорима с Турцима у Земуну 28 априла 1804. Преживео је српску пронаст 1813 и дочекао и други српски устанак.

Милоје обор-кнез — *Милоје Петровић Трнаван*, успешно се борио при освојењу Београда. Био је врло одан своје куму Младену Миловановићу, с којим заједно носи одговорност за српску погубију на Каменици 1809. Кад је због тога лишен службе радио је о глави и самом Карађорђу, стога је морао бежати у Аустрију, али га Аустријанци издаду те буде погубљен у Шапцу 1810.

Милош (*Обилић*), српски јунак и витез, који је убио турског

цара Мурата на Косову, 15 јуна 1389.

Милутин (Илић), *прота* драгачевски, старином Херцеговац, рођен 1739 год.; био је познат и чувен у свом крају пре устанка, али кад је овај букнуо, и ако је био стар, ставио се на чело својима и ратовао под војводом Миланом Обреновићем. Умро је 14 јануара 1814 год. у манастиру Св. Тројици у Овчару, где је и укопан.

Миндер, модровац.

Миришти, арбанаско племе католичке вероисповести у Горњој Арбанији; броји на 25.000 душа; чувени су као добри ратници, а још чувенији као илџачкиши.

Митровица, најлепша варош косовска (Шехер-Митровица), лежи у долу Косова, на самом савијутку реке Ибра где се овај приближава Ситници; раније, у турско доба, припадала је босанском пашалуку, а сада је у приштевском; има на 7000 душа, од којих су највише Срби, хришћанског и мухамеданског закона.

Мићић Јован, сердар, родио се у Мачкату, у златиборском крају; борио се храбро при узимању Ужица под Карађорђем. После 1813 оде у хајдуке, а 1815 год. храбро се борио уз везеца Милоша на

Чачку и у Драгачеву. Године 1839 постави га кнез Милош за начелника и пуковника у том крају, а 1842 по паду Обреновића, као њихов пријатељ дошао је у Гургусовачку кулу и тамо је умро 1844.

Моравци, село у рудничком округу, на самој граници ваљевског округа. У манастиру Моравцима био је архимандрит чувени Хаџи Бера.

Мратишњи, село у Колубари, око 2 $\frac{1}{2}$ часа далеко од Ваљева. У овом селу чувена је кућа Грбовића која је дала много бораца и ратника.

муџезин, викач, онај што с мунарета на цамији зове мухамеданце на молитву.

мула (*мола*), господин, господар, судија у великој вароши.

мула-лук, достојанство (звање) муле.

мунаре (*мунара*), тороњ на цамији, са које муџезин зове муслимане на молитву.

Мурат I, турски цар, од 1362 до 1389, установио је војску јаничарску; потукао Србе на Марици 1371, али га на Косову 15 јуна 1389 уби Милош Обилић.

муслиман, који исповеда праву веру, следбеник Мухамедове вере.

Мутап Лазар, из села Прислонице у округу рудничком, био је први буљубаша код војводе

Милана Обреновића; прочуо се 1805 у бојевима на Карановцу (Краљеву) и Чачку, и касније на Сјеници, Пријеполу, Лозници и Делиграду. Године 1813 није ишао из Србије и дочекао је устанак 1815, али рањен на Чачку, наскоро је подлегао и умро у Горњој Трешчи, а кости му касније бише пренесене у манастир Вујан.

муфтија, поглавица мухамеданског закона, који муслиманима даје решења у правим питањима.

Мухамед, пророк Алахов, оснивач вере мухамеданске, ислама; рођен је у Меки 571 а умро у Медини 632, године после Христа.

Н

нахија, округ.

наџак, чекић, убојна секира.

Небојина (*кула*), налази се у доњем граду београдском до Дунава, остатак је старих утврђења београдских. Турци су у њу, као у тамницу, обично Србе затварали.

Недићи, Димигрије и Глигорије браћа Недићи, родом су из села Осечине, 6 часова на запад од Ваљева. Славном и јуначком смрћу погинули су у боју на Чокоштини.

Ненадовић Алекса, кнез тамнавски; рођен у селу Бран-

ковини, 2 часа северно од Ваљева. За време Кочине Крајине (1788—1791) помагао је као добровољац Аустријанце и постао официр („обрштер“). Војећи се српског покрета и и великог угледа Алексиног, Фочић га заједно с Вирчанином погуби 23 јануара 1804 у Ваљеву.

Нечадовић Јаков, војвода ваљевски, родио се у Бранковини. По смрти свога брата Алексе Јаков се истаче као вођ народни у западној Србији, палећу Дрине и Колубаре. Одликовао се при заузећу Шапца и на Дрини. Године 1811 постао је министар унутрашњих дела. 1813 пређе у Срем (Аустрију), откуда се вратио 1830. Умро је у Београду 1836, а сахрањен у Бранковини.

Ново Брдо, данас село а за време последњих Неманића и све до пролиети српске државе најчувеније рударско место и трговачки град, 6 часова на исток од Приштинског краја Криве Рекс. За рад на ново брдским рудницама Дубровчани су десноту Бурђу Бранковићу плаћали преко 150.000 дуката годишње.

Ножин-ага (или Мула Ножина), родом из села Маочо, у Босни, присталица јанчара. И он је ратовао из Босне против српских устаника.

Ноќај, село 5½ часова на север, запад од Шапца, постојбина Чушићева.

○

обор, ограђено место, где се стока затвара (нарочито ноћу).

обор-кнез, главни кнез.

Обреновић Милан, први војвода руднички, родом из Бруснице (у округу рудничком). Пре устанка био је на гласу кво трговац и врло наметан и разборит човек, потом пристане уз Карађорђа и постане војвода руднички, пожешки и ужички. Прочуо се више као разборит старешина него као ратник; због тога је 1810 године слат у Букурешт као народни изасланик, главном заповеднику руске војске, где је и умро крајем те године.

Обреновић Милош, родом из Средње Добриње у окр. ужичком, брат ужичког војводе Милана, одликовао се још у почетку устанка; доцније, кад Милан оде у Букурешт, замени га у војводству. Кад су друге војводе несрећне 1813 године ишустиле Србију, овај остаде у њој и 1815 године стави се на челу новом устанку, којим је настављено дело започето 1804. Као вођ народни 1817 буде проглашен а 1820 потврђен од стране Порте за кнеза.

Управљао је Србијом до 1839, када ју је оставио и у њу се вратио 1858 за кнеза. Умро је 14 септембра 1860 год. у Толчидеру.

обрштер, оџдир, пуковник.

огањ пламенити: „Што бијаше огња пламенита“, речено у преносном смислу, значи: одважан јунак, храбар човек.

Ођунлија, биће да стоји место Ађонлија и значи човека из Адане у М. Азији.

окипвел, првеножута обојен.

Орашје, село у смедеревском округу, око 7 часова далеко од Смедерева.

ордија, војска.

Орпд (*Охрид*), град у Македонији, на Охридском језеру, има 18000 становника.

Оругињ Мехо, бег из Беолине, кога је Милош Поцерац погубио на мејдану код Беолине 1809 год.

Остружница, село поред Саве 3 часа далеко од Београда. Ту је 21 марта 1804 сазвао Карађорђе ради договора прву Народну Скупштину.

очипити, неког звати оцем.

ош'о, стоји место *отисао*.

II

пајван, везе (на погама и др.).

Палалија, *Стеван Андрејић*, кнез из села Бегалице, у нахији грочанској. Турци су га ухватили и погубили у по-

четку 1804. Сахрањен је код манастира Рајинова.

паланка, мала варош.

панцирлија („Панцирлија над по Босне глава“), велики племић.

Парашница, место пребивања Зеке буљубаше и његових „голих синова“, налази се у атару мачванског села Црне Баре, близу Дрине.

парип, коњ (обична врста).

парлог, необрађено, напуштено земљиште, нарочито виноград.

пашалук, знање навине, његова област.

Петар, ресавски кнез, родом из Глојана, а старином из ужичке нахије, био је врло угледан човек у свом крају пред устанак. Дахије су га се бојале, те га на превару домаме у Куирију и погубе, главу однесе у Београд, а тело му баце у Раваницу. Сахрањен је у глојанском гробљу.

пласка, чутура.

Пљаквић Антоније, војвода и зет Карађорђевог, рођен 1781 године у Каменици, у нахији рудничкој у Србији. Одмах 1804 године пристао је уз устанике, али војводско знање није добио јунаштва већ допадљивошћу. Потом био је врло свиреп човек чак и према својим најближим. 1813 напустио је Србију с Карађорђевог, а 1814 из Аустрије отишао је у Русију, одакле је желео да се врати у

- Србију, али то не успе, и умире у Черпцу у Малој Влашкој 1832 године.
- подобрити**, постати добар.
- Подримље**, област у Старој Србији око реке Дрима, који утиче у Јадранско Море.
- позащитити**, држати стројо, држати под присмотром.
- Поцово**, село у белинској нахији у Босни, у коме је боравио Иван Кнежевнн, кнез од Семберије.
- Посавље** (или *Посавина*), зове се равница поред реке Саве. Посавље се дели на Горње Посавље или Мачву и Доње Посавље или раван колубарску.
- посулити се**, измирити се, поравњати се.
- потпраснитн** (*пушку*), значи подасути пушку барутом, да при окрдаљу може упалити. Ово важи за пушке старог система кременаче и касларе.
- Поцерје**, брежуљкасти предео између Тамнаве и Шапца. Поцерје одваја равницу мачванску од равнице колубарско-тамнавске.
- Пранија**, село у вучитрнској кази приштевског санџака у Старој Србији.
- Прекорушље**, крај у Старој Србији северно од Шаре, између рекâ Глшара и Мируше, које утичу у Вели Дрим.
- прокрстити крстом** (Србију), очистити Србију од нехришћана (Турака).
- пржибаба**, погрдап израз за хајдука без одваљности; плашљивица, кукавица.
- принос**, поклон, дар.
- Пръавор**, село у Поцерју, 4½ часа од Шапца.
- про шаке**: „Но про шаке мучи сједу браду“, рукама, шакама.
- пртењача торба**, велика торба са упртама са стране; она се обично товари на леђа, упрте се навлаче на руке па се на грудима завезују.
- Прудови**, место на Дрини, где су обично Турци из Босне у Мачву прелазили ради пљачке.

Р

- разгодити**, разделити.
- разма**, осем, сем, осим.
- Рача манастир**, задужбина српског краља Драгутина, лежи на средокраћни између Бајине Баште и реке Дрине. Од Ужица до Раче има око 7 часова.
- Раџи**, погрдно име за Србе; Срби из Рашке, Рашани.
- Рашка**, речица у Ст. Србији, лева притока реке Ибра.
- резил**, срамота, поруга; *резил учинити*, изгрдити.
- Река**, крај у ђаковичкој кази, у Старој Србији, има 22 села, од којих је највеће Јупик.
- Ритоцек**, село поред Дунава, удаљено 3 часа од Београда.

Рогошња (*Рогозна*), планина у новопазарском санџаку у Старој Србији, раније позната са опасности за путнике од хајдука.

Рожај, варошица на горњем тозу Пбра у Старој Србији.

Ругова, крај изнад Пећи, на западној страни.

Руњани, село у Јадру, $\frac{3}{4}$ часа удаљено од Лознице.

руцити (руке), ширити руке за грљење.

рушица (рушиња), млетачки дукат, у вредности дуката Невсарског.

С

санџа (*сахија*), писмопоша.

Салаш, село које се још звало и Али-агин Салаш, $5\frac{1}{2}$ часова на сев.-запад од Шанца. На Салашком пољу Чушић је јуначки дочекао Мехмед капетана.

санџак, област дата на управу војводи; првобитно значи заставу.

сарук, комад материје коју Турци обавијају око главе.

саџада (или *сераџеде*), мала простирка на којој мухамеданци клањају.

Сежберија, један део зворничке нахије у Босни, на левој обали Дрине.

сеит, завичај. страна, предео.

Сераслија, стоји у место *серашкер* (сераскер).

серашкер, главни заповедник над војском.

сереана (*сексана*), товарни коњ.

Сибница, село у старој београдској нахији, 9 часова далеко од Београда. У Сибници је био турски хан са посадом, који су Срби салили 1804.

Силистра (*Силистрија*), окружна варош у северној Бугарској, на Дунаву; има 12.000 становника, од којих је половина мухамеданца.

симија, округла триеза, обично метална (бакарна или сребрна).

Сиринић, жуна поред реке Лепецца на северу Шара, и на запад од Качаника; има 13 села, насељених већим делом православнима и нешто мухамеданцима.

скерлетан (*скрлетан*), црвен.

собет, разговор, пријатељство друштво.

Совљаг, село у Мачви, $4\frac{1}{2}$ часа на сев.-запад од Шанца.

соко, у нар. песмама често долази у преносном смислу и значи јунака.

сиртити (*торбу*), скинути, раздрешити и скинути (торбу).

Србов, стоји место Срб, Србин.

Срдан Илија, родио се у селу Прњавору, у Мачви, 1770. С Чушићем ратовао је против Турака у Србији и Босни. У другом устанку живо је радио да дигне Мачване на Турке. Уиро је 1835. год

Сребрница, раније знатна трговачка и рударска варош, а сада мало место у Босни, на левој обали Дрине, јужно од Љубовије.

сркет, употребљавала се код Срба у значењу заповест (налог) с претињом.

Стамбол, Цариград, престоница турска.

Стамболека капија, на уласку у Горњи Град београдски, док је био под Турцима, на месту данашњег Народ. Позоришта. Име је добила што је кроз њу водио главни друм из Београда у Цариград; често пута била је окићена главама и лешинама српских родољуба.

Стева (стр. 72, стих 385,6), који је на Иванковцу испаливио топ ранио Аџие-нашу.

стећи се, догодити се, бити, постати.

Стопњевнџ Милош, Поцерац, војвода поцерачки, рођен у Поцерици, у селу Врањској, један час од Шапца, идући на југ. Одликовао се јунаштвом на Мишару, а после те битке разбио остатак турске војске у Китогу, где је задобио коња и сабљу Кулинову. Још је славно војевао у биткама на Дрини, а нарочито се прославио својим меџаном с Оругџићем Мехом 1809 испод Вељине. Године 1811 Милош погибе од хајдука Прела.

споменица о стогодишњици

субаша, полицијски чиновник претпостављени.

Суботинште, место у Срему, на реци Сави; ту је била и екепа.

Суводол, село у дубодолни на пештерској висоравни, у новоназарском санџаку.

судија: „И да друга постане *судија*“, значи да се промени влада, да друга сила завлада.

Т

тапн, војнички хлебцац, оброк.

тапниција, онај што се стара о војничком хлебу (тапну).

такум, коњска спрема.

Тамнава (име предема), зове се предео у сливу реке Тамнаве, која тече и уредо с Колубаром утиче у Саву.

Тепелеп (Али-паша од Тепелепа), месташце од 100 кућа у Арбанији на реци Дринополицу (која се у даљем току зове Вијужа), насељено Арбанасима муслиманске и католичке вере; седиште кајмакама; нарочито чувено као место рођења Али-паше.

тере, стоји место *те*.

терџије (терџија), ремени (кајџици) на седлу за везивање.

теферич, одмор, посматрање, гледање.

Теферич (вода), студени извор у рушанским шљиваџима, близу Лоанице.

тефтер, списак.

тефтин, ислеђење, невиткивање, одбор за прегледање (комисија).

Тичар, поље на десној страни реке Дрине, на сев.-западу од Лознице. Знатно место са срп. победом над Турцима, нарочито 1807 и 1810 год.

тован, угојен, дебео.

Тодоровић Петар Добрињац, Из Добриња (у пожаревачком округу); пре устанка био је прво хајдук, потом се бавио трговином; 1804 био је буљубаша под Милошем Стојковићем; 1805 проучо се на Иванковцу против Апис-наше, те постао прво бимбаша а затим војвода. Највише се прославио 1806 бранећи Делиград, а учествовао је и у боју на Малајници и при заузећу Кладова. 1811 изгнан из Србије отишао је у Русију, одакле је више пута покушавао да се умеша у срп. кр. послове, али није имао успеха. Умро је у Јашу 6 октобра 1831 године.

токалија, човек који на себи носи токе.

Топола, село шумадијско 6 часова далеко од Крагујевца идући на сев.-запад. У Тополи је Карађорђе дигао устанак, ту је доцније радо живео и подигао град и цркву, у којој је доцније и сахрањен.

Топала (Топољан), село у љумској кази призренског санџака;

место рођења Сипаи-наше, који је 1594 год. свалио тело Св. Саве на Врачару код Београда. **топрв**, тек, истом.

Топтан, најугледнија породица арбанаска у Тираци (у Горњој Арбанији), о којој се вели да води порекло од кнежевске куће Тошија; из породице Топтан било је чувених бегова и паша.

Тринун (мученик Триџун), дан у почетку фебруара.

Тузлени, Тузланац, становник из Тузле.

турати страву у дружинну, влаштити, заглаштити дружинну.

Турџија, Турска.

Т

џаба, храм у Мекки (у Арабији), где је највећа светиња муџоманска.

џаја, заступник, помоћник.

џесар, цар аустријски.

џеф (џеџи), наслада, уживање, радост.

џимане, виолина, ђимане.

џитан, књига, коран (књига у којој је изложено учење пророка Мухамеда).

џурак, дуга горња хаљина, с первазом од крзна.

џурчија Ђорђе, арапски устанички, родом из села Босута у Срему; назван је тако што је по преласку у Србију пре устанка радио зачет џур-

ПРЕГЛЕД

	СТРАНА
Предговор	I

Песме

1. Дјевојка сина свето васкресење	1
2. Почетак буне против дахија	3
3. Бој на Чокешини	22
4. Кнез Иван Кнежевић	32
5. Бој на Салану	40
6. Бој на Мишару	54
7. Бој на Делиграду	60
8. Узимање Београда	74
9. Узимање Ужича	85
10. Милош Стојићевић и Мехо Оругчић	97
11. Хајдук Вељко и Сјеничани Турци	106
12. Луко Лазаревић и Пејзо	107
13. Бој на Новом Пазару и Делиграду	119
14. Бој на Лозници	123
15. Бјелић Игњатије	142
16. Хвала Чупићева	155
17. Лазар Мутап и Арапи	158
18. Расатак Кара-Ђорђија са Србијом	172

Речник имена знатнијих лица, места и мало познатих речи	177
---	-----

